

Cea d'intăi

„MINERVA”

Durere

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI

CEA D'INTAI DURERE

Inv. 12321.

Inv. 7818

EM. GÂRLEANU

BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI

309877

1099

CEA D'INTĂI DURERE

17240

BUCUREȘTI

MINERVA, - Institut de Arte
Grafice și Editură - Bulevard
Academiei 3, - Edgar Quinet, 4

1987

859-32

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI
COTA 12321

CONTROL 1953

CONTROL 1959

RC 115/05

1961

L

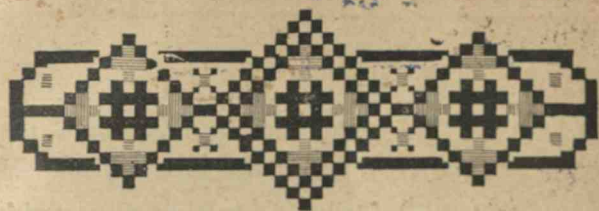
EDITURA INSTITUTULUI DE ARTE GRAFICE «MINERVA»

REPRODUCEREA OPRITĂ

B.C.U. Bucuresti

C17240

CEA D'INTĂI DURERE

Am crescut pe ulița boierească a lașului, pe «Podul-Verde», cum i se zicea odată, în fața grădinii lui Mihai-Vodă Sturza și 'n coasta pădurii Copoului. Am crescut pe ulița din capătul căreia privirea pătrundeă până departe, spre șesul întins, în fundul căruia Cetățuia se ridică de odată, ca înălțată de niște brațe uriașe, mândre că pot scâlda în razele soarelui un asemenea juvaier. Am mai apucat încă pe cei de pe urmă boieri, îmbrăcați totdeauna în haină neagră, cu pălării înalte, rătăcind pe supt aleile de tei, cu ochii pierduți în urmărirea unui vis ce nu se poate îndeplini. Imi aduc aminte cum ascultam, toată ziua, trâmbițele ale cărora glas războinic făcea să răsunе cazărmile ce ne încunjurau casa. Toată

lumea militărească eră tărăbuită lângă noi, «*la deal*». Nu odată am rămas uimit, în poartă, când regimentul *de linie* porniă la paradă cu tamburul major în frunte, un Țigan cât un munte, purtând în cap o căciulă de urs, cât o banișă de mare, haine numai aur, și'n mână un buzdugan pe care îl azvârliă în aer de se rotiă de două ori, apoi îl prindea în palmă și-l ținea o clipă sus, până ce clocotiă glasul de tunet al tobei celei mari. Din poarta ogrăzii duceam mâna la pălărie, să salut militărește pe tata, ce mergea călare în fruntea batalionului. Tata, parcă-l văd, se uită de sus, plecă sabia spre gâtul calului, ca să-mi răspundă, iar eu mă credeam un soldat strașnic.

Multe am văzut în ulița aceasta, în multe întâmplări am fost și eu amestecat, și multe lucruri de pe acea vreme sunt închise în sufletul meu. De unele nu-mi aduc aminte, is ascunse bine coala, și cine știe dacă vreodată farmecul sau durerea lor vor răsări iarăși în mintea mea, cum răsar, în unele nopți, dărele luminoase ale fărămiturilor de stele. Cine știe! Dar unele din aceste întâmplări mi-au rămas săpate în amintire, cu

o atât de mare putere, în cât ori când le pot vedeà, le pot povesti, cum aş putea spune cea dintăi rugăciune pe care mama m'a învăţat s'o înşir: cu mânilor împreunate şi 'n genunchi, în faţa icoanei de deasupra pătisorului meu...

De multe ori m'am gândit la cea d'intăi durere ce-am simţit-o în inima mea de copil. O pot povesti aşã cum aşi fi văzut-o aseară, cu înţelegerea mea de acum, cu ochii şi inima mea de atuncea.

...Poate să fi avut vre-o cinci-şase ani. Intr'o seară, mă jucam în grădiniţa din faţa. Cum făceam grămezi de nisip, de-odată clo-coti strigătul grabnic şi desnădăjduit al trâmbiţei de foc. Şi'ntr'o clipă năvăli, în goana nebună a cailor, şirul întreg de cară cu soldaţi, ale căror căşti galbene tăiară repede o dungă luminoasă, în inseratul zilei. Apoi a fost un învălmaşag de trăsuri, de călăreţi, de ofiţeri, de soldaţi alergând mai mulţi, supt comanda cuiva, sau singuri în găfăiala fugii. Se opriau unii pe alţii, se întrebau, sau îşi strigau vorbe de abia spuse, apoi se aruncau în aceeaşi goană grozavă. Un soldat sosi cu un plic; după câteva

clipe, am văzut și pe tata, cu chipul îngrijat, trecând pe lângă mine fără să mă vadă. Mă răzimasem de parmaclâc, în colțul grădinuței, și priveam cu plăcere la neobișnuita mișcare a uliței.

Peste puțin veni în fugă slujnica noastră, mătușa Smaranda. Am văzut-o ieșind până în mijlocul străzii, țipând speriată: «Vai de mine, arde târgul». Atunci m'am strecurat printre două jaluzele desprinse, și bătrâna s'a trezit cu mine lângă dânsa. M'am uitat și eu: în fund, cerul se rumenise, unde de fum negru se ridicau în văzduh, și uneori câte un smoc de scânteii scăpără ca niște mărgele împrăștiate. Ne-am întors lângă poartă. Un călăreț trecu în goană; nu mult după aceea, alte pâlcuri de soldați se perindară ca niște vedenii. Seara se așezase ușoară; odată cu răcoarea ei, veni un miros acru și înneacăcios; rumeneala cuprinsese tot cerul, iar vârfulurile copacilor din grădina lui Vodă, se auriră; mișcate de vânt, păreau niște flăcări ce ardeau legănându-se. Peste tot se întinsese o lumină dulce, de vis. Mătușa Smaranda întrebă pe un trecător: «Mă rog dumitale, ce arde?» Acesta îi răspunse din treacăt:

«Ulița Mare». Bătrâna își rosti numele, cum obișnuia să facă la orice întâmplare ce-i redeștepta mila sau mâhnirea : «Smărăndiță, Smărăndiță!» Și iar se făcù tăcere. Numai de departe venia vuietul năbușit al unui zbucium. Mă cuprinsese o frică neînțeleasă. Deodată, gândul mi se opri la mama care plecase în târg. «Dar mama?», întrebai îngrijat. Bătrâna mă trase mai lângă dânsa și-mi răspunse : «O să vie, conașule, n'ai mata teamă».

Nu știu cât vom fi stat în această așteptare încordată. Mama nu mai venia, nici tata, care pornise pe urmă. Deodată răsunară niște pași trăgânați. Privirăm în lungul uliței. În curând puturăm desluși pe cei ce veniau : erau doi soldați care duceau o năsalie. În dreptul porții dânșii se opriră : de supt pătura ce acoperia năsalia, ieșia un horcâit răgușit, care se stingea cu totul o clipă, apoi izbucnia din nou. Am auzit bine și mi-a rămas săpat în adâncul minții fiecare cuvânt din convorbirea celor doi soldați. Cel d'intăi se întoarse și spuse, cu glasul plin de spaimă : «Moare măi». — «Da, moare», îi răspunse cellalt. Întăiul urmă : — «Să-l

punem ici, în dosul porții, să-și deie sufletul în liniște».—«Să-l punem». Când zăriră pe mătușa Smaranda, o trimiseră răpede: «Fă-ți pomană și adu o lumânare».

Bătrâna se zăpăci, alergă numai decăt, și pe mine mă lăsă singurel lângă stâlpul porții. Soldații nici nu mă văzură poate. Așezară năsalia în ogradă, chiar lângă parmaclăcul grădinuței, și unul dintre ei ridică pătura. Lumina fanarului din față se întindea până acolo. Horcăitul se auzi deslușit, aerul serii par'că-i dase putere; cel ce stă întins, un pompier, înghiția în gâlgâiri adânci, par'că ar fi băut, însetat, apă. O grijă de ceva ce nu înțelegeam, mă făcuse și mai mititel, și mă țintuise locului. Pieptul pompierului se ridică des, ca niște foi. «Scoate-i casca», spuse unul dintre soldați. Cellalt îi luă binișor casca.

Atunci se petrecu ceva groaznic. Pompierul scoase un strigăt de durere, un strigăt așa de adânc, că mi s'a părut că eșise din fundul unei hrube, de supt picioarele mele. Apoi, cu cea din urmă putere, vroi să se scoale, se prăvăli pe o coastă, și se răsturnă jos, trântind pe soldatul ce se a-

plecase peste dânsul. Casca se rostogoli până lângă mine. Rănitul rămase pe pământ, zbătându-se, iar fața i se acoperi ca de un val negru, ce se întindea cu încetul și pe jos: îi izvoră sîngele din cap.

Toate acestea s'au petrecut cât ai clipi. Nici n'am avut vremea să mă inspăimânt. Aproape în aceiași vreme, putusem auzi, la spate, glasul mamei: — «Ce-i aici?». Apoi acel al tatei, întrebând pe soldați: — «Ce e, ce faceți?» Când mama se apropie și înțelese ce se petrecea, și când, întorcându-se, mă zări pe mine, se azvârli, cu un țipăt, să mă ieie în brațe: — «Pentru numele lui

Dumnezeu, ce cauți tu aici?» Mă ridică, apoi îmi întoarse capul cu mâna și mi-l sprijini de umărul ei.

În această vreme veni și mătușa Smaranda. Am auzit scrâșnetul chibritului ce aprindea lumânarea, am auzit cele câteva cuvinte, întretăiate, ale soldatului ce povestea tatei: — «Un zid dărâmat..., da, peste dânsul... scos de supt dărămăturile unei bolți...» Apoi o clipă de liniște, și pe urmă un suspin, un suspin lung, de ușurare, ca al unui om care se așează să se odihnească după un drum lung. Simții tremurul mamei. Tata o luă de braț: — «Hai, ce stai și tu; hai dragă.» În urmă glasul bătrânei tânguia: — «Smărăndiță, Smărăndiță!»

În noaptea aceia n'am putut dormi. Într'un răstimp, mi se părù că lumina candeliei se înalță, se suptiază și se toarce mereu din caierul luminat al paharului, apoi se întinde de se strânge ghem împrejurul unei căști mari ce spânzură deasupra patului meu. Am țipat, a alergat mama lângă mine, și toată noaptea mi-am simțit mâna într'a ei.

A doua zi, m'am jucat ca de obicei.

Tot ce privisem cu o seară mai înainte, se ștersese ca un vis. La întâmplarea din seara trecută nu mai gândeam, cum nu mai gândeam la zgâriiturile care mă usturase numai în clipa când mi le făcusem.

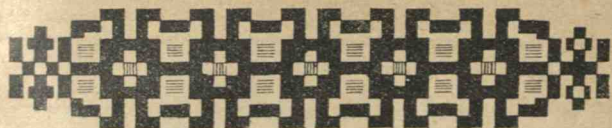
Dar a treia zi, rânduri-rânduri, soldații, treceau în pas domol, cu toți ofițerii lor, cu drapelul, și cu goarnele ce sunau, duios, o rugăciune. «E o paradă», îmi spuse mama care mă ținea în brațe, «o paradă, știi ca atunci când a venit generalul». Eu n'am crezut; căci dela fereastră am văzut sicriul purtat pe un tun, iar, deasupra sicriului, *casca*. Și atunci din nou mi-a răsărit în minte seara aceea. Din nou am văzut pompierul întins jos, vărsându-și chinul în suspinul adânc ce mi se păruse că ieșise de supt pământ. Mi-am dat seama că acum îl duceau undeva, departe, că-l luau de lângă toți ai lui, săracul! Și-am avut acea presimțire nedeslușită a despărțirii ce cândva nu se poate înlătură, presimțire care se naște odată cu noi. Nu pricepusem tot, dar înțelesesem destul. Și, ca și când cineva ar fi

vrut să mă despartă, și pe mine, de mama,
am cuprins-o de gât cu amândouă mâinele,
și-am plâns, zguduitor, cea d'intăi durere
a mea.

UCIGAŞUL.

UCIGAȘUL

Eșiam de pe sala întunecoasă și umedă a tribunalului. Eram cu un avocat, un vechiu prieten al meu. Cum străbăteam cu greutate prin împetrișătura de oameni pe care patimele și ura îi poate adună la un loc, trecu, repede, prin fața noastră, un condamnat urmat de santinelă. Condamnatul, un domn foarte bine îmbrăcat, ținea batista la ochi, și plânga cu sughițuri.

Prietenul mi-l arătă și-mi zise:

— Uite-l, a dat foc, pentru ca să fie apoi despăgubit, a lăsat pe drumuri nu știu câte familii, și acuma când se duce pe un an la pușcărie, plânga ca o muiere.

Și adăogă cu desgust:

— Urâți îmi sunt oamenii ăștia...

240

— Dragul meu, urmă el când eșirăm afară în uliță, cât am fost procuror am avut de cercetat multe fapte. Și m'am încredințat că lașii cei mai mulți sânt printre noi. Dumnezeu să mă erte, dacă-ți spun, că din câți oameni cunosc eu, nu se vor găsi zece care să-și ia asupra-și răspunderea faptei îndeplinite. Ca să-ți dau o pildă de cum știu cei mici, cei umiliți, să-și primească soarta, să-ți povestesc o întâmplare.

Am luat-o încet, pe supt copacii umbroși ce mărgineau ulița. Prietenul începù:

— Eram pe atunci procuror la Iași. Se făcuse un omor, la drumul mare, și a trebuit să plec repede cu trăsura. Am sfârșit cercetarea ușor; când am ajuns, jandarmii și puseseră mâna pe șatra printre țigani cărora se găsea și cel ce omorâse proprietarul. Țiganul era dintre aceia care ucid ca și cum ar bea un pahar de rachiu, sau ar mânca o găină de furat. În mintea lui nu trăia deosebirea dintre un fapt și altul. O bestie. Aștia nu pot intra în rândul oamenilor... Mă întorceam spre Iași, când, într'un sat, în dreptul primăriei, îmi ese

notarul cu jandarmul înainte și-mi spuse că, atunci chiar, se făptuise o rănire cu toporul.

Eram foarte grăbit, dar a trebuit să merg. Ne-am îndreptat cu toții într'acolo.

Ograda era plină de oameni. Jandarmul i-a dat la o parte, și am intrat în casă. Rănitul era un om în vrâsta mijlocie. Primea o muche de topor în cap, la ceafă, dar nu murise. Nu putea scoate însă nici o vorbă. Nici nu se gândiseră măcar să-l ducă la spital. Am poruncit să-l trimită în trăsura mea, și-am întrebat de cel ce lovisese. Era vecinul, un moșneag. Am trecut alături. Intr'o odaie joasă, pe pat, lângă un străjer, stă dânsul. Intr'un colț, în picioare, un om voinic, — fecioru-său; iar lângă cuptor bătrâna, — nevastă-sa. Când am intrat moșneagul s'a sculat în picioare. M'am așezat pe un scaun, l-am chemat lângă mine și l-am întrebat:

— Dumneata ai lovit cu toporul pe Cristea Dămian?

Moșneagul răspunse dârz:

— Eu.

— De ce?

Bătrânul își trecu mâna peste gură, își potrivî mijlocul în chimir, se uită pe supt gene la mine, apoi vorbi :

— I-am dat cu barda, pentrucă după ce mi-a înjunghiat purcelul, s'a ținut și țanțoș, și mi-a tras o palmă. Mi-a înjunghiat un purcel, purcel de două luni, și l-am prins, că l-am văzut cum îl pârlea desdediminează. Și aista-i al doilea purcel care mi-l mănâncă, mânca-l-ar... Doamne iartă-mă...

— Ei, îi zic eu, și pentru un purcel să omori omul?

Moșneagul dădù cu mâna, să n'am grijă:

— Nu mai moare el, că doar nu l-am lovit să moară. L'a bătut tot satul odată și n'a murit, că-i soiu rău. Soiul rău nu moare.

— Și cum l-ai lovit?

Moșneagul stătù puțin pe gânduri :

— Păi cum .. la, așa, bine...

— Nu așa bine! Spune-mi cum ?

— Păi... m'am dus în ograda lui, și i-am zis: «Măi, da purceii mei îs de făcut po-mană pentru sufletul bunicătei? De ce mi-i înjunghii mă, c'o să te ieu de beregată.» El atunci cum eră cu barda în mâna dreaptă,

a trecut-o în stânga, și mi-a trântit o palmă zdravănă. Eu, i-am zmuncit barda, și i-am făcut odată vânt. Și Dămian numai ce-a căzut moale la pământ... Eu când am văzut așa, și cum eram singur, că nu mai era nimeni cu noi, am strigat la ficioru-meu, să vie, să-mi ajute să ridicăm pe Dămian de jos, că țipă și gemea de durere. Pe urmă a venit și oamenii de ne-a găsit pe amândoi, pe mine și pe ficioru-meu, acolo... Iaca așa...

În clipa aceasta se deschise ușa, intră un jandarm și-mi aduse vestea:

— Să trăiți, domnule Procuror, până la spital rănitul a murit.

La vorbele acestea moșneagul tresări ușor, dar rămase locului. În tăcerea care se făcu, glasul bătrânei se auzi de lângă cuptor: «Dumnezeu să-l erte.» Apoi prinse să bocească. Moșneagul încercă să-și facă cruce, dar se opri repede, spuse numai și el: «Dumnezeu să-l erte.»

Atunci din colțul odăii eși la lumină ficiorul bătrânului. Veni, se alătură de tată-său, îl dădu cu umărul mai încolo, și îi zise:

— De-acu lasă!

Apoi se întoarse către mine :

— «De-acu pot să spun: Eu l'am omorât. Că tătucu nu credea să moară Dămian, așa, dintr'o lovitură, și îmi spusese, acolo, pe loc, să-l las pe dânsul să facă cele câteva luni de gros, că el tot îi bătrân, și eu muncesc mai din greu acasă, și ajut mai mult mămucăi. Și eu am lăsat să fie așa, că Dămian n'a văzut cine l'a lovit, că eram numai eu, cu tătucă, și când i-a dat tătucăi o palmă s'a și întors să fugă, și eu cum eram cu barda în mână, că cioplisem un par să-l înfig într'o spărtură de gard, am văzut roșu, și l'am și lovit pe la spate. Și dacă a murit, Dumnezeu să-l erte. Da eu tot nu puteam să trăesc, să știu pe tătucu în gros pentru mine, că m'ar fi muncit gândul».

Bătrâna bocea mai tare. Moșneagul își șterse fruntea de sudoarea ce-i picură pe față. Ceilalți rămăseseră încremeniți...

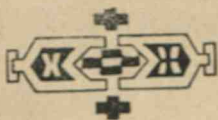
L-am arestat. Mai înainte de-al ridică mi-a cerut voe să se ducă într'un colț. Acolo, și-a scos cizmele cu creți, de și-a pus o pereche ruptă de opinci. Și-a lăsat cojocelul cel bun de pe dânsul, și a luat un mundir vechiu.

A sărutat pe rând mâna bătrânilor și am dat să plecăm. La ușă se opri, și chemă pe tată-său. Apoi se căută în sân, scoase o basma, o desfăcù și luă dintr'ânsa o hârtie galbenă. O întinse moșneagului și îi spuse:

— Iacă, hârtia de plata ghirului; că te-o pune să-l mai dai odată.

Apoi plecă fără să privească înapoi.

M'am plimbat încă mult cu prietenul meu, dar n'am mai vorbit nici unul. Ne cercetam sufletele.

T A T Ä.

T A T Ă

Te miri de ce mă găsești mahnit», mă în-

trebă prietenul meu în ochii căruia căutam cercetător? Iar după câțeva vreme adăogă: «Mi-au plecat toți copiii la țară. Am rămas eu cu nevasta». După ce spuse acestea căzu pe gânduri. M'am uitat din nou în ochii mari, adânci, umeziți de stropul lacrămei sfărâmate în repedele clipit al genei. N'am mai spus nici o vorbă. Mă gândeam la omul acesta potolit, mulțumit în mijlocul alor lui, lângă nevasta pe care o iubea mai presus de orice, alături de copiii fără de care nu putea trăi. Ce rar se găsesc oamenii aceștia, și cât n'am da să schimbăm, măcar pentru un an din traiul lor, întreaga noastră

viață răvășită, viață cu zilele spulberate de către furtuna dorințelor și plăcerilor neisbutite. Mă uitam cum a doua lacrimă rășărea iarăși, ca un bob de mărgăritar, în scoica de sîdef a ochiului. Prietenul îmi vorbi:

— Tu care ești singur, dragul meu, nu vei înțelege mîhnirea mea. Ai venit acum la mine, peste cîtăva vreme te vei întoarce iarăși între cei patru pereți ai odăiții tale liniștite, între lucrșoarele puse și rămase la locul lor de zile, de săptămîni întregi. Nici o schimbare nu vei găsi, — aceiași salcâmi dela fereastră, aceleași strigăte pe uliță, la acelaș ceas, aproape aceleași scrisori săptămînanale, și rar aceiași prieteni care, fie vorba între noi, nu prea sunt legați sufletește cu viața ta de cunoscător al multor lucruri... Tu ești singur, ești deprins cu lîncezeala aceasta — care pentru mine e ucigătoare. În casa noastră trebuie să tresalte viața, s'o simțim. Uită-te împrejur: Pentru că sunt la biurou, să luăm de pildă cuțitul acesta de os; eri, nu mai departe, nu l-am găsit la locul lui; — l'am căutat un ceas, îmi trebuia să tai o carte, și de abia l-am

aflat, știi unde? colo supt vraful cela de cărți. Il ascunsese Sandi. Și de câte ori am nevoie de atâtea ori îl caut. Mă necăjesc, nu-i vorbă, dar cu câtă bucurie nu țin cuțitul în mână când știu că s'a jucat Sandi cu dânsul. Clopoțelul cela de lângă mâna ta, — lasă-l, lasă-l acolo, a căpătat el și alte trântituri, nu ca aceia ce poate să i-o dai fără voia ta — clopoțelul acesta mă trezește în totdeauna după prânz, când de abia ați-pesc, după munca grea a dimineții. Dar cum mânușița lui Sandi e departe, azi, vezi tu, clopoțelul par'că nici nu mai e, iar eu, pentru că știam că nu o să fiu trezit, nici nu m-am culcat. Să văd câte ceasuri sunt: sunt patru și jumătate. Peste câteva clipe ar trebui să sosească Puiu de la școală. Par'că-l aud: trânteste portița, își aruncă tașca pe biblioteca din sală, apoi se re-pede ca o furtună să mă sărute. Și nu-mi lovește auzul dupăitul pe scări a lui Vasilică, dupăit de ursișor plin de viață; îmi lipsește arătarea, așa din senin a Miei, cu pălăria ferfenișită, la o parte, crezându-se tare cochetă, cu întreg boclucul de hârtii și poze subțioară, cu zâmbetul cela strâns,

ca într'un degetar de argint, în gropița de la colțul gurei. Vezi tu, toate acestea îmi lipsesc.

Apoi se uită într'un colț.

— Uite, Mica și-a uitat tot boclucul despre care ți-am vorbit. Și cât l'a cules și l'a așezat și l'a bătăturit! O să i-l trimit chiar azi. Strânsura asta de hârtii e cea dintâi gospodărie a ei, gospodărie care o să pregătească pe cea de mâine, cea temeinică, la casa ei de femeie harnică și cinstită... Dacă ar da Dumnezeu să o văd așa!... Dar sunt bolnav... cam slăbit.

La gândul unei așa de mari fericiri, liniștea de acum se schimbase pentru dânsul într'o boală grozavă de care n'ar fi putut scăpa. Am căutat să-l liniștesc.

De odată își aminti ceva.

— Hai, îmi zise, să-ți arăt un lucru.

În odaia de alături, într'un sertar încuiat, păstrase tot felul de amintiri ce se legau de viața celor patru copilași ai lui. Mărturii de botez, cordeluțe, jucării; de supt un vraf de hârtiuțe, scoase un caiet.

— Uite caietul lui Puiu, caietul din clasa a doua primară—(acuma a trecut în liceu,

îmi adăugă cu mândrie, ca și când n'ași fi știut despre aceasta). Vezi ce bine scria de pe atunci! Dar bagă de seamă. Uită-te cum a scris cuvântul „*Tablă*“, și privește, ici, mai departe, cum a scris „*Tată*“. Cu câtă răbdare și iscusință e așternut *T* dela *Tată*. Privește bine cu câtă mlădiere, alinare copilărească, e trăgănată coada literei în jos—ca brațul lui când mă apucă de după gât să mă sărute. De multe ori în astfel de lucruri mici, neluate în seamă, se ghicește tot sufletul unui copil.

Prietenul închise caietul, se mai uită încă odată, peste tot, în sertarul din care se împărăștia nu știu ce mireazmă umedă, pătrunzătoare ca mirosul florilor de tei, apoi îl închise, puse cheia în buzunar și ne întoarserăm amândoi în biurou.

În astfel de clipe cineva trebuie lăsat singur — singur cu gândurile lui. Astfel de înduioșeri au ceva din poezia plimblărilor ascunse, în serile pline de mirosul crinilor ce tânjesc, singuratici și mândri, pe tulpinile lor înalte. O privire, o vorbă — care nici odată nu poate fi la locul ei — împărăștie tot farmecul acestei suferinți curate

și rare. M'am sculat să plec, dar prietenul, împotriva așteptării mele, îmi puse mâna pe umăr și mă opri.

— Ce rău îmi pare că tu, cu sufletul tău duios, n'ai putut încă simți iubirea de părinte. În legătură cu asta, urmă el, o să-ți povestesc ceva. Sunt de atunci vre-o șapte ani, Puiu avea trei ani. Să stăm.

Ne așezarăm iarăși pe scaune, la locurile ce le avusesem înainte; prietenul meu își sprijini câte-va clipe fruntea în palmă, apoi lăsă să-i cadă mâna, și începù :

...«Plecasem într'o lungă călătorie, numai eu cu copilul, cu Puiu. Sunt răstimpuri când alături de un copil sau nevastă, pornesc să rătăcesc în lume. Tu știi. E o patimă. Cum ași fi călătorit și acuma să fi putut! Pe drum, între străini și locuri necunoscute, pacea te învăluie mai ușor; priveliștile frumoase: munții, apele,* satele pierdute în ceață, departe în clinurile munților acoperiți de păduri întunecate, îți ușurează inima, îți răcoresc sufletul ca aripa unui vânt ce se strecoară între piept și faldul hainei care te înădușeă. Așa sunt călătoriile. În anul acela am cutrierat Italia. Două luni de zile am

alergat dela un oraș la altul, dela mare la uscat și iarăși la mare. Minunile de artă, în muzeie, sau prin mănăstirile ascunse ca niște comori — prin munți, toate mi-au furat din privire și din suflet. În urma unei asemenea călătorii te simți obosit și dorești să te întorci cât mai repede în căsuța ta mică, cu lucruri de toate zilele, cu o altfel de poezie, pe care sufletul o poate cuprinde. De câte ori nu ai simțit tu cât de mărginit ți-i sufletul, cât de puțin îți poate încăpea într'însul ! Așa eram eu atunci, și am fugit de Italia, am fugit pe coasta Dalmației, într'un oraș vechiu, pe zidurile căruia vremea s'a scurs, de veacuri, ca apa pe o stâncă ce n'a putut-o clinti din loc. M'am dus în Raguza. N'ai fost ? Să te duci îndată ce-i putea. Trebuie să vezi zidurile acelea mucigăite, pe care petele de rugină par niște ochi însângerați, și-n fața cărora par'că ai vreă să pari mai mare, decât ceiace ești, în strâmta ta haină de *om modern*. Trebuie să calci pe treptele înguste, săpate în munte de cine știe ce mâini, să treci pe supt porțile întunecate și umede de răcoare, să privești din prevazul lor marea

întinsă, să privești insula smălțuită în verde, și să te lași încins de fășia vântului înneecat în mirosul amar de olendri, ca să înțelegi tot farmecul neașteptat al acestui loc. Nicăeri n'am văzut marea mai albastră ca aici, nicăeri n'am simțit, mai puternic, legătura sufletului meu cu nemărginirea de apă ce tresaltă veșnic, alături de tine, întinzându-ți brațele să te ia la sânul ei. Nu știi de ce, dar de când am văzut marea la Ragusa, nu mi-am putut închipui altfel moartea, decât ca un val albastru ridicându-se domol, ca să-ți cuprindă mijlocul și să te adoarmă... Am stat aici o săptămână, și poate ași mai fi rămas de nu mă alungă, lângă ai mei, o întâmplare ce ți-ași fi spus-o mai repede, dacă nu mă opreă amintirea acestui oraș.

...Intr'o seară am luat pe Puiu și m'am dus spre port. Mă dusesem să văd escadra engleză, care venise chiar în dimineața aceia și ancorase în radă. E ceva neobișnuit privești unora vapoare mari cât niște cetăți, clătinate mânios de valurile unei mări înfuriate cum era Adriatica atuncea. Am privit câtva, dar pentrucă furtuna se întărea, cerul

se acoperise deodată de nouri groși, și de

lângă cuirasate începuse să se desprindă
bărci ce aduceau pe marinarii învoiți în port,

m'am întors înapoi. N'am apucat să fac nici un sfert din cale și o ploaie rece, o ploaie biciuitoare începù să cadă. Am intrat cu Puiu în cea dintâi cârciumă ce ne-a eșit în cale. Se înoptase, un băiat aprinse lampa unsuroasă atârnată de mijlocul tavanului, și am cerut o cafea. Așteptam să steie ploaia, dar ea se înțeția pe fiecare clipă, iar de departe veneau bubuiturile în-nădușite ale valurilor ce se spârgeau de țarmuri. Cum isprăvisem de băut cafeaua și căutam să pătrund ceva pe deschizătura înneacă în umbră a ferestrei, deodată se deschide ușa, și, într'un zarvăt grozav, intră, unul după altul, vre-o trei-zeci de marinari engleji. Mesele nu le-ar fi ajuns, poate nici vinul, mă gândeam eu, când din mijlocul lor se desface un fel de uriaș bărbos, roș la față, și se îndreaptă către masa mea. Ce e dreptul am simțit un fior; repede ca o clipire mi-au trecut prin cap toate amintirile grozave despre acești Lupi ai mărilor. Vroii să mă ridic, să plec, dar în aceiași vreme uriașul se apropiase, se plecă, luă pe Puiu în brațe, și în spaima mea îl ridică cu furie de două ori până în tavan.

Apoi îl sărută apăsat pe amândoi obrazii, îmi făcù semn să n'am frică, și în limba lui, pe care credea că nu o înțeleg, cu un glas cald ce tremurà, începù a numàra, lăsând mâna, odată cu fiecare număr, de sus până aproape de dușumea:

— Unul, doi, trei, patru, cinci.

Și arată că sunt ai lui. Avea cinci copii, departe, acasă. Se mai uită încă odată la Puiu, în ochi îi străluciră două lacrimi, și scoțând un strigăt cu o adâncime de durere ce nu se poate descrie, se aruncă spre ușă și se făcù nevăzut.

În cârciumă se întinse tăcerea. Mă în-

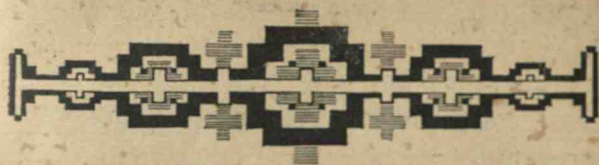
năbuși plânsul, luai pe Puiu în brațe și eși afară. Ploua mereu. Marea spumega în urlete, iar departe, în învălmășagul valurilor, felinarele de pe catarge sclipeau ca niște ochi ce nu puteau adormi de dor».

Am plecat dela prietenul meu, cu sufletul strâns, la gândul că, acasă, nu mă aștepta nici un copil să-l pot săruta.

OCHIUL LUI TURCULEȚ.

D-lui Miltiade Theodor.

OCHIUL LUI TURCULEȚ

Prietenul mă dojeni.

— Pentru ce stai de o bucată de vreme atât de posomorât?

Nu mă simțeam tocmai bine; i-am răspuns:

— Sunt cam bolnav.

— Mofturi! Ți-a intrat în cap, ca la babe, că ești bolnav, și-o ții morțiș. Privește frumusețea din prejurul tău, și-o să vezi cum te însănătoșezi. Ești doar poet!

Intram cu trăsura printre lanuri de rapiță; un vânt ușor legănă floarea galbenă, aurită în revărsarea celor dintâi raze ale soarelui. Pe margini, în zări, pădurile rămâneau în urmă, albastrii, păreau că lunecă una după alta, pe fața cerului, ca niște nori. Câte un ciocârlan se ridică deodată, din fața calului, și zbură pe o parte, ciripind ascuțit.

Priveliștea îmi întări puțin sufletul.

— Ei, și ce ai? mă întrebă batjocoritor prietenul.

— Mă cam doare capul.

Prietenul ridică puțin sprincenele, zâmbi în colțul buzelor și suspină prelung.

— Ei, dragul meu, zise dânsul, ce păcat că nu se poate înlocui și capul, ca ochiul lui Gavrilă Turculeț!

Li cunoșteam de mult meșteșugul de povestitor. «Întâmplarea cu ochiul lui Turculeț, trebuie să aibă hazul ei», mi-am zis, și l'am rugat să mi-o spue.

— «Ce-o să-ți povestesc, începù prietenul, s'a petrecut acum vreo trei ani. Eram ca și acum, doctor de plasă la Urziceni, în apropiere de București. Am fost totdeauna atras de Capitală, ca fluturii de flacăra lumânării. Îți cam pârlești din când în când aripile, nu-i vorbă, dar când nu poți zbură, Bucureștiul îți dă mijlocul să te târâi, și tot e bine. Eram, după cum ți-am spus, doctor de plasă. Foarte iubit de țărani, făceam și pe duhovnicul, — în ciuda popii. Le ertam păcatele pe un cap, fără de parale, bine înțeles. Așa nu m'am mirat de loc, când

într'o bună dimineață, m'am pomenit cu Turculeț, că vine să-mi vorbească. Dar întâi să ți-l descriu. Inchipuiți un băetan, încă odată mai înalt și mai gros ca mine, bălan, cu niște buze cărnoase; cu fața rotundă, ce, dimpreună cu părul cârlionțat, eșea de supt pălăria mare, purtată pe ceafă, ca o floare a soarelui. Ținea totdeauna mâna dreaptă afundată în chimir, gata să plătească. Ș'avea un mers neobișnuit: când călcă, se ferea par'că să nu desfunde pământul. După cum ți-am spus, numai ce-mi răsare namila asta de om înaintea mea, în cerdac.

— Ce mai veste Turculeț, îl întreb?

— Bună, sărut mâna.

— Ce e?

— M'aș însurà, coane...

Imi spunea vorbele acesteà, ca și când aș fi putut să-l opresc dela isprava ce-și pusese în gând.

— Bine, Turculeț; și pe cine iei?

— Pe Zamfira.

— Lui Saftoiu?

— Lui!

— Ehe! Halal de tine, am adăogat.

Fata erà cea mai bogată de prin părțile

acelea. Fată de mocan cu câteva mii de oi, ce crezi !

Flăcăul se înfierbântase :

— Imi dă și zestre mare. Imi dă casele din deal, o vie, două perechi de boi, o vacă, și pe deasupra trei sute de oi. Imi dă zestre bună. Nu-i vorbă, urmă el mai afundându-și mâna în chimir, parale am și eu, dar tot nu strică să ai mai multe.

Până aici flăcăul îmi vorbi înfocat. Numai ce-l văd însă, că pune capul în pământ, și începe mai domol.

— Mocanul, tat-său, mă vreă, că știe că-s om de treabă, om cu stare. Fata parcă-ar face nazuri. Că ea, ce-i drept, are de toate. Că nu-i lipsește nimic. De asta nu pot zice.

— Ei, și ție ce-ți lipsește ?

Flăcăul nu-mi răspunse deadreptul.

— Ei nu-i lipsește nimic, îi întreagă. Da eu, dă, știi sunt cam beteag.

Și se scărpină în cap.

Deabia acum îl înțelesei. Am uitat să-ți spun ce eră mai însemnat : bietul Turculeț se împunsese cu un țăpoi, și pierduse un ochiu, după ce stase o mulțime de vreme în spital. La drept vorbind, lucrul acesta nu

prea strică unui băetan atât de frumos ca dânsul. Dar pe semne fata eră năzuroasă.

— Bine Turculeț, dacă nu te iă cum ești, nu te iubește, mă.

— Ba m'o fi iubind dânsa, decât, dă, m'o fi vrând întreg.

— Ce e de făcut atunci, îl întreb eu?

El își luă aer în piept, semn că aveà să povestească ceva :

— Păi, de asta am venit și eu, coane Iorgule. Că aseară stam, știi la un pahar de vin, cu Năstase Militaru, și din una în alta vine vorba și despre fată. Și el numai ce-mi zice : — «Tii da prost ești, măi Gavrilă» ! — «De ce mă» ! — «Păi, fiindcă ai parale și nici măcar un ochiu nu poți să-ți pui, mă» ! Eu am rămas cu gura căscată; da el mi-a mai zis : — «Bine mă, boiêrul nostru are un ochiu pus, și vede ca mine și ca *tine*». — «Ce spui bre» ! — «Să n'ajung până mâine, mă, dacă mint». Și m'a trimis la 'mneatale, că zice că 'mneatale trebuie să știi unde se pun ochii la oameni. Eu dau pentru lucru ăsta patru poli în cap, de face trebuință.

Proprietarul, erà adevărat, aveà un ochiu de sticlă.

La urma urmei, de ce nu ș'ar fi pus și Turculeț al meu ?

Tot aveam să mă duc a doua zi în oraș; i-am spus :

— Bine Turculeț băete, să-ți punem și ochiul dacă vrei tu. Mâine desdediminează să fii la mine, să mergem.

A doua zi către prânz, eram pe ulițile Bucureștiului, cu Turculeț după mine. Eu, cam stingherit, o luasem cu câțiva pași mai înainte.

Turculeț veneà în urmă, cu pălăria lui cea mare cât o roată de car, cu cismele înalte, de iuft, în ale cărora crețuri aduceà aninate câteva paie tocmai din Urziceni.

Am ajuns și am intrat în prăvălie. Turculeț al meu și-a scos pălăria, s'a plecat la ușă să nu se lovească, a venit până în mijlocul prăvăliei, și când a răsufat odată, a făcut vânt la niște hârtii de pe un raft, trimițându-le să zboare până jos.

Câteva cucoane ce erau înăuntru se făcură nevăzute.

M'am îndreptat către stăpân, un neamț

gros, cu ochelari, pe care-l cunoșteam, și i-am spus să-i puie băiatului un ochiu.

Turculeț se apropie, și adăogă sfătuitor:

— Da vezi 'mneatale să se lovească bine cu ăst' de-l am.

Neamțul zâmbi, îl luă prietenește de mijloc și-l duse la fereastră, să-i vadă culoarea. Apoi căută în sertare, prin cutii, și așeză flăcăul pe un scaun. În scurt, treaba eră făcută. După ce sfârși, luă pe băetan de mână, și-l duse în fața oglinzii.

Turculeț rămase o clipă cu gura căscată, apoi fața i se luminează de un zâmbet ce pareă că-i izvorăște din ochi, din gură, din fiecare părticică a obrazului, și izbucni de odată într'un hohot scurt și puternic de râs. Pe urmă se lovi cu mâna după ceafă și se întoarse către mine:

— E ochiul meu și pace!

Și cum nu putea să-și curme mirarea, adăogă ca pentru dânsul:

— Halal!

Când a văzut că trebuiă să plătească mai puțin decât bănuia, nu-i venea să creadă. A stat câtăva vreme cu mâna în chimir, să vadă, n'o să-i mai ceară ceva! Când a în-

țeles că lucrul e hotărât, spuse neamțului din toată inima :

— Mulțămim !

Și am plecat.

La han, când să ne suim în trăsură, l'am întrebat :

— Ei, cum îți vine ?

Turculeț se uită prin prejur, cu băgare de seamă, apoi se abropiè de mine și-mi spuse în mare taină :

— Imi vine *ghine*, da par'că tot nu vād așa de limpede !..

În sat vestea' s'a împrăștiat ca fulgerul. Toți îl suciau și-l învârteau. Seara s'a și pus la cale logodna, cu fata mocanului.

A doua zi de dimineață, beam cafeaua. Deodată mă pomenesc cu mama lui Turculeț. «Vine să-mi mulțumească, mi-am zis». Bătrâna se opri în ușă, își puse mâna la bărbie, plecă pe umăr capul, și-mi zise cu glasul amarât :

— Barem nu lăsași, coane lorgule, să-și tragă băiatul sorții. Acu o să ni-l ià la oaste, și ce mă fac eu !..»

— Ți-e mai bine ? mă întrebă, zâmbind,
prietenul, după ce sfârși.

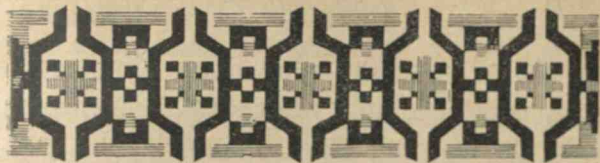
I-am răspuns râzând încă :

— Mare doctor ești, coane Iorgule !

Mă vindecase !

VIERUL.

VIERUL

După ce suirăm dealul, numai miriști, cu hotarele însemnate prin ruguri de mure, dădurăm de-o arătură proaspătă, îngrădită jur împrejur cu nuci tineri.

— In vale-i viea moșneagului, îmi spuse prietenul. Arătura trebuie să fie a lui.

Poposirăm puțin. In față se prăvălea valea cu viea îngălbenită de răceala cam devremioară a toamnei. Ici colo câte un nuc bătrân își înrotea frunzișul bogat, deasupra căruia cioarele cârâiau, gonindu-se una pe alta, dela nucile rămase nescuturate. In față se ridica alt deal, acoperit și el de vii; câteva case răzlețite luminau priveliștea, oarecum tristă, a acestui frunziș gata să moară supt cele dintâi brume. Deasupra,

nourii se strecurau unul după altul, aruncau pete de umbră peste deal, apoi treceau dincolo de zare; și'n răstimpul când soarele rămânea neîntunecat, priveliștea se desvelea mai zâmbitoare, ca și cum din vârful dealului s'ar fi tras de peste dânsa vălul ce o acoperise.

După ce ne odihnim, trecurăm arătura cu pământul ei clisos, și o luarăm pe-o cărărușă îngustă, printre butucii de vie. La o cotitură ne răsări înainte moșneagul.

— Iaca și moș Vasile, îmi spuse prietenul.

Moșneagul înainta zâmbitor spre noi; când ajunse lângă prietenul meu, se opri și-i întinse mâna :

— Mare ți-i minunea Doamne ! spuse dânsul. Da oare ce-o fi dat peste gândul dumitale *conașule*, să ți-l îndrepte și spre locurile *este*?

Apoi se întoarse către mine :

— «Il cunosc, eacă, de când era *atitica*», și-și scoborî palma mai lângă pământ.

— Ei moșule, ce să fie, îi răspunse prietenul, ea am venit să te vedem și noi, și să mai mâncăm vreun strugurel de poamă.

Moșneagul îmi făcu din ochi și zise râzând :

— Zi așa! Poama sireaca te-a adus ! Apoi că și poamă ca a mea nu mai găsești pe ici! Nuu! nu mai găsești.

Moșneagul întinse mâna și o roti arătând întreg crângul, apoi spuse răstit :

— Haidem.

— Haidem moșule.

Moșneagul o luă înainte. Trecurăm îndelung prin vie, apoi intrarăm într'o livadă de perji și gutui; după cei din urmă pomi răsări dintre tufele de lilieci, casa, mititică și chipeșă supt chica galbenă a acopere-mântului de paie, — ca o floare de romaniță.

Moșneagul strigă scurt și apăsător :

— Babo !

Deodată începù să foiască de supt toate tufișurile: găini mari, odolence; rațe, de toate soiurile, legănându-se pe picioarele lor scurte; găște, cu penele crețe ca zburlete de vânt; și amanda cu toatele în ogradă. Pasă-mi-te eșise baba din casă și păserile o primeau.

— Ce să-i faci, eu cu viea și dânsa cu

dihăniile ei, ne spuse, pe deasupra umărului, moșneagul mărunțel, alb ca omătul și pe cap și'n barbă.

Prietenul se ascunsese după spatele moșneagului.

— Babo, îți aduc un boier, și ghîci mai pe cine îți aduc ? strigă moșul.

Baba zor nevoie să dea moșneagul jos, să vadă. Moșneagul nu ; se încordase și o ținea locului.

— Ghîci mai pe cine babo ?... Stai nu te pripî... Moare baba de neastâmpăr... Ei, haide, uite-l.

Babei nu-i venea să-și creadă dintr'untăi ochilor. Mai apoi unde nu începù :

— Valeu ! conul Tănăsică ! Puiul mării, lumina babei ; uite cum a crescut. Eu l'am ținut în brațe, păcătoasa de mine, eu l'am ridicat în lume, eu !

Și începe baba a-l sărută pe ochi, pe obraji, și-al *nineri*, și a-l descântă.

— Ei, lasă-l babo, îi strigă moșneagul. Lasă-l că l'ai lehemetisit cu atâta dragoste. Hai, repede : must și alb și roș, poamă, nuci, pastramă ; hai, scoate de toate *fetișcana* moșului.

Baba se duse ca un titirez. Moşneagul ne face cu ochiul :

— Sireaca, de, e fetișcană !

Apoi contenește din răs și adaogă :

— Femeie slabă de minte !

Și iar ne îmbie după dânsul.

O luarăm pe după lilioci, trecurăm în ogradă, și pe urmă în casă : două odăițe despărțite de o tindă în fundul căreia se deschideă, ca o gură de balaur, cuptorul. Pe prichiciul cuptorului, al ferestrelor, spânzurate de coardele bagdadiei, numai gutui mari, galbene ca aurul cel bun ; unde și unde, printre gutui, câte un măr domnesc, își aprindeă rumeneala. Prin colțuri, înfipte între lăvicere și pereți, și în fața icoanelor, mănunchiuri de sulfină. Și o mireazmă în casă de să te adoarmă nu alta !

— Așa ! la stați pe pat de vă odihniți.

— Da frumos îi la dumneata, în casă, moș Vasile.

— Hm ! îți place ? Păi da, casă de creștin, făcù moşneagul. Ce vreți, casă curată, cu icoane, cu lăvicere, cu....

Tocmai atunci intră și baba cu o strachină plină cu poamă.

— Cu babă, urmă moșneagul făcându-ne din ochiu.

Baba se supără foc:

— la tacă-ți gura, că ești om bătrân doară.

— Bătrân, nu zic ba, da tot mai bătrână ești tu.

Și iar ne făcù din ochiu, după obiceiul lui.

Baba puse strachina jos și se întoarse furioasă către moșneag:

— Iaca, ce-mi auziră urechile. Păi tu ai apucat holera cea mare, și mai ai obrazul să grăești?

Moșneagul se strică de răs. Când eși baba iar ne spuse, așa ca să știm numai între noi:

— Femeie slabă de minte!

Și dădù cu mâna, așa, adică: («lăsați-o în plata Domnului!»).

Baba fripse pastramă, aduse un ulcior cu must, așeză o măsuță joasă în mijlocul tindei și trei scăunașe.

Noi cu moșneagul ne așezarăm la masă; baba nu vroi nici în ruptul capului să se puie lângă noi; dânsa dorià să ne slujească cu ceeace ne trebuia.

Am mâncat pastramă cu mămăligă, am băut must, căci moșneagul ne îndesea cu

paharul de foc. Când ajunserăm la poamă, moșneagul își suflecă mânecile ca pentru cine știe ce ispravă mare, și ne alese el poama.

— Uite mâncați din strugurii *iștia*. Is tocmai de pe coastă ; din ei am scos mustul ist roș.

— Bun vin are să fie moșule.

— Bun, d'apoi struguri că aiștia unde mai găsești în tot cuprinsul ista !

Și-i citeam în ochi moșneagului cât de rău îi părea că nu-i afară, în largul lui, să-și rotească mâna și să ne arate întreg crângul.

La sfârșitul mesei moșneagul făcù semn babei:

— Acuma !

Baba se duse și peste puțin se întoarse cu niște struguri cu bobitele cât degetărul, galbene ca chihlimbarul ; prin pielița străvezie se vedeà cum stă mursa, ca aurul topit.

Moșneagul făcù ochii mici, luă un strugur, se uită la el, în zare, și ne spuse :

— Da de asta ce-ați zice ?

— Minunată poamă moșule.

— Tii ! ce mai vorbă, asta-i poamă grecească... Poamă de asta nu găsești în tot ținutul. Numai eu mai am. Ia gustați.

Am luat câte un strugure și-am mușcat

din bobiți ca dintr'un aluat rece, aromat și dulce, dulce cum îi mierea.

— Asta-i poamă grecească urmă moșneagul.

Stătù puțin pe gânduri apoi spuse :

— Câtă bătae de cap am avut eu pentru poama asta! Am avut și *procest* pentru dânsa, cu grecul.

— Cu care grec, moșule, întrebă prietenul.

— Cu Panaite ; conul Gligori il cunoaște, să-l întrebi. Comedie mare conașule, a fost o comedie la *trebunal*; *panaramă* nu alta.

Mai bău un pahar de must și începù :

— Acu grecu ista, de unde până unde, se oploșește în Crâng,—or *hi* acu vre-o cincisprezece ani. Grecu, cu bani, cumpără ici, peste deal, o vie și o prinde numai cu viță de asta. Noi câți eram pe-aici l'am primit bucuroși ; ce, el nu erà om ? Ce socotiți însă că dela o vreme, noi cei vechi, rămăsesem, ce—unde-i vorbă—in urmă de tot cu viișoarele noastre. Toți cumpărătorii de poamă și de vin la grecu. Că doar avea viță de ast'străina ! Să calicim și mai multe nu. Așa, mă socotesc eu, și mă duc odată

la el și-i spun: «Sărut mâna coane Panaite, uite ce te-ași ruga: noi am rămas tare în urmă cu viișoarele noastre, dă-ne și nouă câteva cârlige din vița cea străină, că ai destulă, să putem prinde și noi un gologan doi.» Tii! când a auzit grecu să mă omoare! «Să deie el vița, vița lui? poama lui?» Și m'a dat, scurt, afară. L'am tot așteptat eu să-l scarmăn puținel, dar la urmă m'am gândit altmintreli. Ce-am făcut, ce-am dres, că am pus mâna pe vre-o zece cârlige: am plătit un drac de băetan, și pentru cinci gologani mi le-o pus în palmă. Așa! Par'că-mi suflase duhul sfânt să fac asta; peste un an dă o molimă în viea grecului și nu mai rămâne cu nimică. Da peste vre-o șase ani (moșneagul se opri, mai bău un păhărel și urmă cu'n zâmbet șiret), peste vre-o șase ani, ici în spatele casei, Vasile Arvinte aveà numai poamă grecească. Sireacu Vasile Arvinte (și iar se opri să deie de dușcă un păhăruț). Grecul află și hai la judecată. Hai! La tribunal lume de pe lume. Dă-i în sus, dă-i în jos, grecu — nu, că i-am furat vița. Colo la răspunsuri, baba, care știa, să se deie de gol — femeie slabă de minte — eu

de colo *hât* îi iau înainte. — Apoi domnule judecător ce mai la deal la vale, vița asta eu am adus-o de prin străinătăți. Grecu de colo: — «din care strainatările ma rogu» (moșneagul își prefăcù vorba ca grecu) «din care strainatările?» Aici-i-aici! din care străinătăți? O cam sfeclisem să vă spun drept. Dar bietul conul Gligori, tatăl dumisale, (făcù moșneagul uitându-se la mine) care mă apără, pe loc o chitește: — «d-le judecător vița e adusă dela *Atina* de către un băcan grec, din oraș». Procestul se amână ca să aducem pe grec. Am dat grecului patru galbeni, și ce crezi d-ta? Grec și Grec, creștin, — Grecul jură că mi-o adus vița dela *Atina*! Ei îți place? Ptiu! bātu-l-ar Dumnezeu de proclit, să jure mincinos pentru patru galbeni! Auzit-ați una ca asta?

— Păi dacă nu jură ce te făceai moș Vasile?

— De asta așa-i, făcù moșneagul. De atunci să nu mai văd pe Greci în ochi!

Apoi făcù ochii mici, ridică iar un strugure până în dreptul lor, și zise cu zâmbetul lui șiret:

— Da ce să-ți spun vița lor mi-i dragă.

Și de-acolo ne-am pornit pe răs, și-am răs și vorbit până spre seară. Când să plecăm moșneagul haț, dintr'un cotlon, o scripcă hodorogită și-un arcuș sdrențuit, și-am suit potica în cântecul lui :

De-am ajunge pân' la toamnă
Leliță Ioană,
Să bem vin să frig pastramă
Leliță Ioană !...

În deal ne-am oprit în dreptul unui stejar bătrân.

Moșneagul lăsă scripca în jos și ne zise :
— Vedeți-l? stejarul ista l'am sămănat eu. Imi era hotar la început. Poate să aibă vre-o cincizeci de ani. Pe urmă mi-a trecut hotarul la nucul cela, pe urmă la cellalt nuc, și acum mi-i tocmai, hăt, la cei doi plopi. Toată valea până'acolo îi a mea.

Apoi iar ne strânse mâna și ne spuse :
— Să știți că vă aștept la anul. Auzit-ați? Cine știe, poate că la anul oi trece și de cei doi plopi.

Ne uitaram la moșneag. Să fi avut peste optzeci de ani; stă drept, cu ochii tineri și strălucitori.

— O să venim atunci și la anul, moșule,

răspunserăm după ce-l privisem și ne încredințasem că o să-l găsim și atunci.

— Și la anul, și peste doi ani tot aici-s. V'aștept, zău v'aștept: cu casă, cu masă și vin vechiu.

Mai dădurăm mâna odată dar el nu se mulțumi.

— Ia stați feților, să vă sărute moșneagul pe frunte.

Își șterse mustățile și barba cu mâneca, și ne-a sărutat pe rând.

Apoi se uită bine-bine în ochii noștri, și ne bătù cu palma peste obraz.

Când să ne despărțim hop și baba. Se repezi jăluindu-se, la prietenul meu :

— Stai coane Tănăsică, stai, să te sărut și eu. Că cine știe de te-oi mai vedea. Ca mâine mă fac oale și ulcele, că-s bolnavă, și beteagă. Vai de capul meu !

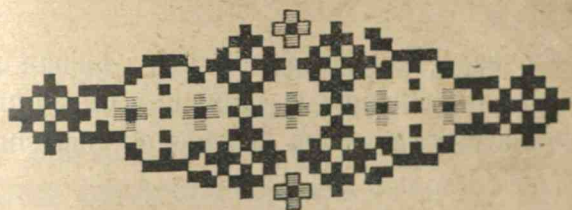
Moșneagul o dădù la o parte :

— Lasă fetișcana tatei că nu mori tu cu una cu două. Am eu țidulă la mână, dela S-tul Petre, că o să trăești cât lumea. Haide puiule, că mai am eu să-mi măcin viața cu tine. E ! hei !

Și cum o luă mai cu deasila, în jos, pe
cărare, se întoarse și ne făcù, așa, cu mâna,
adică: «Lăsați-o în plata Domnului, că-i
femeie slabă de minte».

IN AJUNUL ANULUI NOU.

IN AJUNUL ANULUI NOU

Conul Grigori și coana Ruxanda n'au copii; singurul copil ce avusese, o fată la care ținuse ca la ochii din cap, murise, s'a'mplinit anul. Dela dânsa le rămăsese copilașul, amintire vie pe urma odorului pierdut. Nepoțelul, erà un băețel gingaș, cu 'ochii negri-negri și umezi ca și când ar fi plâns într'una, și neobișnuit de deștept. Semăna cu mama lui cum seamănă un ochi cu altul. De multe ori, coana Ruxanda sta ceasuri întregi într'un colț al odăiei, și de acolo, îi urmărea toate mișcările: în clipitul genelor, în adusul capului, când se uită încotrova, în înseninarea ușoară, ca o adiere, a feței, în suspinele fugare pe care, așa din senin, această inimă plăpândă

le avea, dânsa întrezărea viața copilului ce se odihnea acuma în pământ. Când se îmbolnăvește nepoțelul, bătrânii nu mai sunt

pe lume: tânjesc, nu mănâncă, nu dorm, nu vorbesc, — copilul și iar copilul. Ce are? Ce-i lipsește? Toți doctorii din târg, toate jucăriile din dughene, toate îs împrejurul pătișorului. Un zâmbet a lui e ca o revărsare de lumină. Pentru râsul lui, pentru ca

să-i vadă gurița deschisă ca o floare, și-ar fi dat, bieții, și viața...

E în ajunul anului nou. Bătrânii au umblat două zile de-arândul ca să cumpere jucării. Astăseară le-au așezat pe toate în câte un colț, ca să nu se vadă.

S'a înoptat, și, cu toate că au aprins lampa, perdelele nu-s lăsate; pe luciul geamului se văd, afară, lunecând fulgii mari de ninsoare. Din când în când răsună clinchetele zurgălăilor dela sănii, iar câteodată și pocnetul scurt, al vreunui harapnic, — umblă urătorii. Conul Grigori stă pe divan, lângă sobă, și ține nepoțelul pe genunchi; coana Ruxanda, în picioare, îi privește pe amândoi.

Uitându-se zâmbitor, cu înțeles, la soția dumnisale, bătrânul începe a povesti:

— «Eră odată, dragul *tatei*, un copilaș, un copilaș frumos ca tine, și cuminte...

— «Tot ca tine», adaogă coana Ruxanda, care nu răbda să tacă.

— «Și cuminte cum nu eră altul pe fața pământului de atunci — acum ești tu dragul *tatei*. — De cumințenia lui se dusesse vestea peste nouă mări și țări; ba ajunsese vestea până la casa anului celui vechiu și bătrân,

care aveà să plece pe alte tărâmurì, cum pleacă cel de acuma. Și ce și-o fi zis anul cel gârbovit de zile : «așa bătrân cum îs eu, am să mă duc, cum oi puteà, cum n'oi puteà, să văd așa minune de copil». Și-a luat, bătrânul, traista, toiagul de fier, și a purces la drum. Și-a mers, și-a mers, moșneagul, până în dimineața zilei când aveà să-și ieie rămas bun dela pământ, și numai ce-a ajuns într'un târg. A luat ogradă de ogradă, căutând, căci nu-l vedeau decât copiii, pe ceilalți îi împedeca puterea lui să-l zărească. Cari cum îl vedeau — pe el : — unii îi săreau în spate, alții îl trăgeau de suman, alții îi smunceau traista : «dă-mi și mie moșule, dă-mi și mie». Cum îsplodurile, obraznice. Bietul moșneag începuse a se căi : «Pe semne ceasul rău m'a'ndemnat, gândeà dânsul, să-mi las eu liniștea, și să mă iau după o vorbă». Ajunsese pe la rohatcă, gata să iasă din târg, când, obosit, mai cu seamă că începuse și a viscoli, se așeză pe prispa celei din urmă case, își puse traista și toiagul lângă dânsul și-și sprijini capul în palme. Numai iată că se deschide ușa, și iese un copilaș, care-l privește cu milă și-i zice : «Vino moșule în

casă de te odihnește puțin». Bătrânul se sculă, intră înăuntru, și puse întradins traista cu jucării pe masă, în lumină, doar ar străluci mai tare. Copilul par'că nici nu le văzuse; i-a așezat moșneagului un scăunaș, lângă sobă, și i-a dat să mănânce o bucată de colac uns cu miere. «Dar mama unde ți-e?» îl întrebă. — «S'a dus până 'n târg» răspunse copilul — «Să'ți cumpere jucării?» adăogă iscoditor moșneagul. — «Noi suntem săraci, mama n'are bani pentru jucării; s'a dus până la o rudă», răspunse tot așa de cuminte copilașul. Bătrânul a'nțeles atunci că găsisese copilul despre cumiștenia căruia ajunsese vestea până la el. Atunci i-a făcut cu mâna peste ochi, așa, copilul a lipit genele și-a adormit îndată. Și iată ce a visat... Părea că plecase cu moșul care-l ținea de mână, și cum ieșiau din ogrăgioară, deodată se ridică un omăt cât casa; dar moșul suflă odată și ca prin farmec se deschide o cărare lungă, lungă, acoperită de iarbă verde, din care se ridică miros dulce de toporași; iar pe demarginea cărării tot felul de copaci: smochini cu frunzele late, și roadele zăhărite gata...

— Ai văzut tu vreodată smochine zăhărite? Ia arată-i tu Ruxando.

Boerul clipi din ochi și coana Ruxanda aduse de pe măsuță o cutie plină, plină.

— Așa, de acestea.

... Mai erau: curmali, portocali, caiși... (coana Ruxanda le aducea pe măsură ce conul Grigori le numea; nepoțelului i se îmbujorase fața de bucurie). Așa, așa, ca aceste. Și printre frunze ce păsări nu cântau? Sticleți, scatii, măcălendri, canari, — de cei cari ai văzut la cucoana Marghiolița, — și era un zarvăt și o fericire în copacii ceia măi, măi, măi! Iar pe demargini ce crezi că era? Nu zău, ce crezi? Flori? Nu. Ninge de prăpădeă pământul. Și așa mergând, numai ce într'un loc se sfârșește calea verde, și se ridică un munte de omăt. He-hei! gândeă copilul. Când colo tocmai aici îl și aduseșe. Căci unde nu începe a suflă moșneagul pe o parte și pe alta, și pe ce parte suflă, omătul se spulberă și se dezvăleă, una câte una, fețele unui palat mândru, cu aurării la porți, cu grădini împrejur, cu ferești multe și cu scări de marmoră. Și deodată, așa din văzduh, sare un pitic de bătrân, poate să

fi avut o sută de ani și nu era mai mare ca tine — cu o barbă lungă de mătură pe jos, îmbrăcat într'o cațaveică verde cusută cu fir, iar în mână aducea cheia palatului. Știi tu cine era? Nu? Hm! cred și eu: era Statul-palmă-barbă-cot. Râzi, hai, de așa nume? Aista era un ghiuj glumeț și zurbagiu, cum e conul Năstase al nostru».

Coana Ruxanda îndată ce auzise de moșneag, se furișă până într'un colț, luă un moșneag ce semănă aidoma cu Statu-palmă și puse jucăria pe scaun. Când copilașul îl văzù, sări de bucurie, apucă pe conul Grigori de gât și-l sărută.

— Dar pe mine? întrebă coana Ruxanda. Și după ce o sărută și pe dânsa. conul Grigori urmâ:

... «Anul cel bătrân și gârbov, luă cheia din mâna piticului, deschise porțile aurite și intrară în palat. Ce n'a văzut copilul? Toate bogățiile pământului, acolo erau. Moșul, îi spuse: «Iată palatul acesta cu tot ce ai văzut în el, — e al tău». Dar copilul se mârni și spuse bătrânului că n'avea ce face el cu așa palat mare, cu atâtea bogății nenumărate, și că mai bine i-ar fi părut,

dacă palatul ar fi fost atât de mic, să-l poată așeza în căsuța lui, să i-l poată vedea și mama. Moșneagului i-au plăcut mult vorbele acestea, au eșit dinnăuntru, a făcut un semn și palatul s'a strâns mititel ca o cutie strălucitoare. Apoi i l-a dat copilului: «Uite ia-l, să-l duci acasă, și să știi, puiule, îi zise sărutându-l pe frunte, să nu dorești bogății mari și strălucitoare, ci atâtea cât poți tu stăpâni». Apoi se făcù nevăzut. Copilul se trezi obosit în pătișorul lui; căci deși i se păruse lui că dormise, el făcuse într'adevăr drumul ce ți-am spus, și mare i-a fost mirarea când pe măsuța de lângă pat, găsi palatul cel mic, luminat, cu porțile aurite, cu scările de marmoră, și cu ferestre multe. Uite ca cel de dincolo».

Conul Grigori se întoarse spre cealaltă odaie, în care coana Ruxanda se strecurase mai dinainte, și unde, în mijlocul mesei, strălucea, ca o bucată de argint, un palat cu ferestrele luminate, cu grădini încărcate cu flori, în mijlocul cărora, apa unui avuz, jucă strălucind ca un colb de pietre scumpe. Nepoțelul se repezi într'acolo și se opri, cu ochii strălucitori, în fața minunatei jucării.

— Vezi, îi zise conul Grigori, uite, dacă ai fost cuminte, și ție ți-a trimes anul cel bătrân un palat frumos ca și acela.

Nepoțelul stătu puțin pe gânduri, se întoarse, se uită drept în ochii bătrânului și răspunse :

— Nu, mie nu mi l-a trimes anul cel bătrân.

— Ba el, puiul mamei, adăogă zâmbind coana Ruxanda.

— Nu, mie mi l-a trimes mămița, eu pe dânsa am visat-o, răspunse din nou copilul.

Conul Grigori rămase mut, în ochi îi răsări deodată două lacrimi mari, și-și lăsă capul în mâini. Coana Ruxanda izbucni în plâns, și se aruncă de luă copilașul în brațe :

— Da puiule dragă, mămița ta ți l-a trimes, mămițica ta !

INTÂMBLAREA.

ÎNTÂMPLAREA.

Cum se întorsese dela târg, porunci să i se facă un ceai, îl înjumătăți cu rom, îl dădù de dușcă și se culcă. A doua zi îl găsiră mort, în pat, — culcat pe o parte, cu mâna supt cap. Nici o urmă de zbućiumare, de suferință, nimic.

Slugile curții și oamenii de pe moșie se perindară unul câte unul pe lângă patul stăpânului, duceau mâna la gură, rămăneau câteva clipe cu ochii mari deschiși, privind mortul, apoi făcându-și cruce se depărtau fără să scoată o șoaptă.

După părerea tuturor întâmplarea aceasta nu putea veni așa din senin. Să-l fi lovit cineva — nu, nici nu era atins... Să-l fi otrăvit? Hm! cine? Om bun, prea bun încă, darnic, omenos în toate întreprinderile, cine

ar fi putut avea un gând pismaș asupra lui? Totuși, ziceau oamenii, ceva-ceva trebuie să fi fost. Sandu al Radului adusese vestea într'un pâlț de oameni, dimineața:

— A murit boierul. Iacă l'a găsit întins în pat, fără suflare. Și doar asară când s'a scoborât din trăsura a vorbit cu mine: Om în toată puterea, în toată sănătatea. Că doar și tu erai acolo măi *ista*.

— Păi.

— Și tu măi Simeoane.

— Și.

— Ei, îți place!

— Lucru curat nu-i la mijloc, adăogă un altul, iar ceilalți deschiseră ochii mari, speriați, și rămaseră pe gânduri.

Toate vorbele erau însă de prisos; moartea venise pe nechemate și atâtă tot. Il îngropară, îl plânse tot satul, și în urmă zilele își luară fața lor obișnuită. Venise conul Nicu, băiatul boierului, și trebile moșiei se urmară lanț, firește, care cum trebuia la locul și vremea ei.

Conul Nicu era om harnic, priceput și omenos ca și tată-său. Oamenii începură

a-l iubi cu tot dinadinsul, și ar fi fost în stare să se deie în foc la un cuvânt al lui.

Altminteri și la trup, la față, conul Nicu era leit tatăl. Scurt, lat în spate, sângeros peste măsură, obrazul plin și înflăcărat ca para focului, ochii mici rotunzi și galbeni, ca doi bănuți noi. Când îl zăreau, țăranii socoteau că au pe bătrân dinaintea lor : «Conul lordache în picioare, să nu fie de-o măsură» își spuneau.

Dar soarta care potrivește toate, așa cum vrea și crede dânsa, potrivă ca și conul Nicu să aibă aceeași măsură, și la trup și la patimi, cu sărmanul conul lordache. Și ce se întâmplă ? Intr'o seară, după ce mâncase mai mult și băuse tot așa, la târg, unde se dusesese să petreacă și el ca ori și care muncitor — cum petrecuse și conul lordache în decuvremea nopții în care se stinsese — se întoarse la moșie și se culcă. A doua zi vechilul, venit să-l scoale, îl găsi mort, în acelaș pat. Singura deosebire era că bietul conu Nicu părea că se luptase până să-și deie sufletul : fața îi rămăsese încruntată, buzele strânse. Vechilul incremeni de groază.

Nici nu se 'mplinise anul dela moartea celuilalt. Când auziră oamenii de întâmplarea aceasta, își făcură cu tot dinadinsul cruce, și nu îndrăsniră să se apropie de odaia în care dânsul se sfârșise.

Seara, la rateș, oamenii nu mai conteniră să se întrebe unii pe alții. Fiecare iscodea câte ceva.

— Că vezi dumneata, șoptea un moșneag, rezemat de teșgheaua crâșmarului, — lucrul nu-i curat. Nu mor doi oameni, așa, unul după altul, în acelaș loc. Or fi avut și ei păcate de ispășit. Cu noi, dă, se purtau bine, dar cu alții, mai știi! Cine poate ști! Ai Vădaniei n'au murit tot așa, tatăl și băietul, unul după altul, în Leordeni? Vezi că-i blestemase biata Anița, și blestemul se prinde că-i a necuratului. Cruce de aur în casă!

Moșneagul se închină, și trăgându-și cojocul pe umăr, vroi să iasă, dar un altul care prinsese cu urechea îl mai oprî și-i spuse tare:

— Nu, moș Dumitre, locul îi blestemat, locul pe care e casa.

— Mai știi, răspunse bătrânul, și eși pe ușa, îngânând cuvinte fără înțeles.

Pe conul Nicu îl duseră la groapă, ținându-se cu toții mai în urmă, închinându-se mereu.

La îngropare nu venise nici o rudă. Adică ce rudă eră : un moș, frate mai mic al conului Iordache. Toată averea i se cuvinea lui acumă; dar fie din nepăsare, căci eră el bogat și fără moștenirea asta, ori de frică să nu-i fie și lui scris s'o părăsească prea de curând, nici nu abătuse pe la moșie. Trimisese numai un om să ferece hambarile, șurile, odăile cu tot ce aveau în ele, iar moșia o arendă. Din ograda caselor se împrăștiase toți, într'o clipire de ochi, îndată după scoaterea mortului. Arendașul se mută într'altă pereche de case, mai mici, de cealaltă parte a târgului.

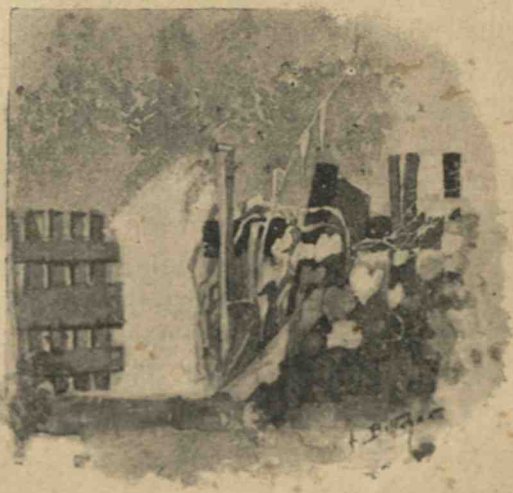
Curtea rămăsese pustie. În ograda nepietruită, brusturii crescuseră în voie, întinzându-și frunzele lor, cele late și verzi, ca un acoperemânt deasupra pământului umed; iar lângă cerdac loboda se înălțase ca o pădurice din care mai nu s'ar fi zărit omul. Veni și toamna cu ploile ei reci și rezezi, care băteau, prin geamurile sparte

în odăile întunecoase ; pe păreți șurluiau vinele gălbuie de apă, scurse din ulucile sparte ; iar ușile de pe la poduri, uitate deschise, se repezeau, uneori, bătute de vânt și pocneau înădușit ca niște lovituri de maiuri, scuturând acoperișurile șubrede de draniță. La spate, livada ridicată în dâmb, îngălbenită, părea că păzește, jălind, singurătatea aceasta.

Nimeni n'ar fi trecut pe acolo noaptea. Un pândar trecuse într'o seară — gândind într'aiurea se vede, căci altminteri nu s'ar fi avântat pe locuri de aceste — și când a întors capul și a văzut *curtea* veche, a rupt-o de goană ca un apucat, și nu s'a oprit decât acasă, căzând leșinat lângă prispă. A doua zi când și-a venit în simțiri, tot satul știa că Gavrilă, pândarul, trecând pe la curtea cea veche, a văzut două umbre care se strecurau, una după alta, pe streșina casei. Și de atunci în colo nici ziua nu se prea bizuiau oamenii să-și îndrepte pașii într'acolo.

Omătul iernei îmbracă ograda, curtea, și livada în alb. Și atâta nămeți năpusti viscolul în păreți, că mai nu se mai cunoștea

casa. Odăile, lucrurile cari ajutaseră traiul celor doi stăpâni, cine știe poate și parale — nici pe acestea nu le căutase — stăteau acolo, îngropate sub acoperemântul rece al vremii grele de iarnă.

Când a început să se imprimăvăreze, au pornit șuvoaiele; casa se desgoli, răsări mai neagră și mai posomorâtă, cu ferestrele întunecate ca niște hrube; pereții se muceziră de umezeală.

Și'n scurt loboda se înalță iarăși, sălbatecă, înădușind celelalte buruieni, în tot cuprinsul pustiu al ogrăzei cu gardurile putrezite.

Mult s'au mai mirat oamenii când într'o bună zi, un călăreț cu o căciulă țuguiată, spătos, că te mirai cum, de nu deșăla căluțul mic ce-l aducea în buestru, se sui dintr'o întinsoare în deal la curtea părăsită. El a tras, de-a călare, poarta, s'a strecurat înăuntru, apoi a luat-o prin lobodă până lângă cerdac. Nu i se vedeă dintre buruieni decât vârful căciulei. A stat puțin, pe urmă a înconjurat casa, apoi a eșit din ogradă, a lăsat dârlogii pe gâtul calului, și s'a scoborât, spre rateș. Aici opri căluțul și întrebă pe cei câțiva oameni ce stăteau pe prispă:

— Da, ce, conul Iordache nu mai ține moșia ?

Oameni îl priviră mirați; unul îi răspunse:

— Conul Iordache a murit. Și-a murit și conul Nicu. Dar dumneata cine ești ?

Omul deschise ochii mari, rămase o clipă încremenit, apoi lovi cu mâna în vânt, a

desnădejde, dete călcâie calului și porni fără să răspundă.

— Cine-o fi? întrebă unul.

— Ia vreunul care n'a auzit de moartea boerilor. La conul Iordache veneau mulți să ceară ajutor.

— Cine știe cine-o fi fost! Ia vreun om necăjit, săracul, adăogă cel mai tânăr.

Și țaranii, se uitară în zare, după un norișor de colb care înfășura poate o durere.

Intr'o noapte, prin August, o noapte frumoasă, caldă, și preserată cu stele, o scânteie îndrăzni să facă ceia ce înfricoșase pe atâția oameni: aprigă ca un fluturaș, scânteiea a avut mila de căsuța conului Iordache și-a conului Nicu; s-a ridicat, ușoară, din focul de găteje făcut de doi copilași, a zburat peste livadă, și s'a scoborât pe dranița putrezită de ploi.

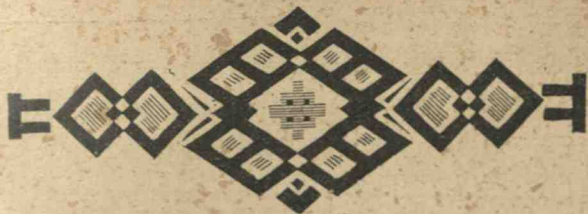
Și o flacăra vie se ridică deodată, pâlind strălucirea stelelor și rumenind tot satul. Oamenii eșiră speriați pe prispe, și când văzură că se topește curtea, se minunară, se îmbărbătară unii pe alții, și veniră cu toții până la poarta, de unde priviau cum

se ridicau vălvătaiele spre cer. Și răsufiau par'că mai ușurați că scăpau de sălașul duhurilor rele. Unul n'a îndrăznit să pășească în ogradă! Dar când, din prejurul ferestrelor aprinse, căzură perdelele în scrum, pe păretele luminat al odăiei, în care se sfârșise de zile cei doi stăpâni, apăru, o clipă, portretul conului Lordache. Apoi flăcările îl încinse repede, în vâlul lor, ca pentru a-l ocroti.

Cei ce-l văzuseră, jurau că-n strecurarea repede, cât un răsuflet, chipul conului Lordache îi privise încruntat, cum îi privia altădată în rarele lui clipe de mâhnire.

INNECATUL.

INNECATUL

Gheorghe Nicoară, călăraș cu schimbul, și frate-său un băețandru căruia nu-i mijise mustața, veniseră să adape caii în Siret. Cum scoborau spre vad, băiatul spuse:

— Ia te uită, badiță, colo, supt mal, ce buștean a adus apa!

Călărașul privi într'acolo, apoi strânse calul în călcâie și intră până la mijlocul râului. După ce se uită, țipă deodată:

— Ira măi, un om înnecat!

Băețandrul incremeni locului. Călărașul îi strigă:

— Fugi până ici la moară și chiamă pe moș Vasile.

Băiatul lovi cu funia căpăstrului în cal,

și o luă spre moară. Se întoarse repede înapoi. Morarul nu era acolo.

— Atunci, repede-te și adu pe tătuca. Luați și o frânghie.

Rămas singur, călărașul se apropiă să se uite. Privi îndelung. Innecatul fusese izbit de apă în mâncătura malului și se prinsese între niște rădăcini. Șuvoiul îl bătea, mai să-l zmulgă să-l ducă la vale.

Călărașul auzi niște glasuri, se întoarse și, cunoscând pe cei de pe mal, le răcnî:

— Măi Toadere... Năstase... veniți că-i un om înneecat. Hai de l-om scoate!

Flăcăii rămaseră puțin pe gânduri, apoi scoborâră povârnișul. După ce se uitară într'acolo, unul se scărpină în cap și spuse:

— Păi... cum să-l scoatem, măi Gheorghieș?

— Iacă bine. O să vie tata, o s'aducă o frânghie, l'om legă și l'om trage pe mal.

Călărașul se uită înspre sat.

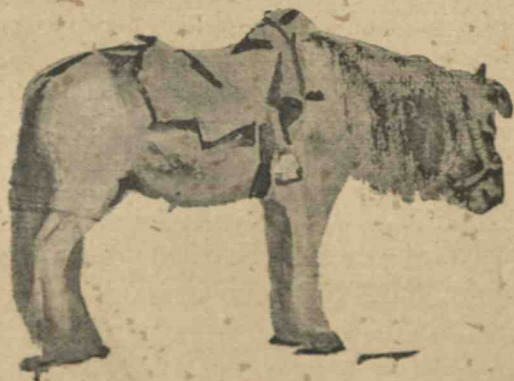
— Uite-l vine.

Peste puțin, sărea de pe cal un țăran cărunt, dar voinic.

— Uite-l colea tată, între rădăcini.

Țăranul își scoase opincile și intră în apă,

până la brâu, de veni lângă feciorul său. După ce privi, se scutură și zise: «Haidem!» Călărașul descălecă, cei doi flăcăi nu se mai codiră, veniră și dâșii. Băiețandrul se întorsese; privea de pe mal.

Țăranul desfăcu funia ce o avea încolăcită pe după umăr.

— Așa! Să-l legăm.

Iși suflecă mânecile, înodă capul frânghiei de un braț al innecatului, supțioară, apoi luă capătul celalt, îl trecu de două ori împrejurul pieptului calului, și-l aduse să-l lege de celalt braț, — ca un ham.

— Bine! Acum desfaceți rădăcinile.

Flăcăii dădură la o parte rădăcinile, călărașul apucă de căpăstru calul, și, încet-încet, îl scoaseră în susul apei, pe mal.

Tocmai atuncea venea și morarul, moș Vasile. Flăcăii îl chiuiră, și dânsul scobori către ei. Era un bătrân scurt, cu mustățile roase, cu ochii mici, lucitori, supt căciula albă, țuguiată.

— Da ce-i feșilor? Ce-ați pescuit?

Când văzù pe cel înnecat își dădù căciula pe ceafă și se apucă de păr:

— Păi bine mă, ce n'ați lăsat *rumânul* să se ducă la vale? Boclucuri de *iste* îmi trebuiesc mie? Și dumneata, bade Dumitre, doar ești om bătrân, și te potrivești *copchiilor!*

Tatăl călărașului se apropiă de moșneag și-i răspunse:

— Nu ți-e rușine la obraz să grăiești așa? Da ista n'o fost și el om ca mine și ca dumneata? Ce-i câne să-i dau drumul pe apă?

Moșneagului îi sticleau ochii și prinse să fluere a pagubă, apoi zise:

— Păi dacă ași fi prins pe toți umflații care au trecut pe ici, vă mai măcinam eu făină?

Mai stătù puțin pe gânduri, și adăogă:

— Păi asta-i treaba *premarului*.

— A lui, răspunse călărașul, mă duc să-l chem. Da' până atunci dă un țol, o rogojină, să-l învălim.

— Da lasă-l, că *deghe* s'o'mprimăvărat, nu arde așa soarele, bodogăni bătrânul și rămase uitându-se la mort.

Ceilalți se traseră deoparte, vorbind încet.

Călărașul, văzând că n'o poate scoate la capăt cu moșneagul tehui, rupse o creangă de mesteacăn, acoperi cu dânsa mortul, apoi plecă după primar...

Vestea se răspândise repede. Oamenii din sat începuseră să se adune. Veniseră bărbați, flăcăi; câteva femei stăteau departe cu mâna la gură, galbene de frică.

Intr'un târziu, după ce le trecu mirarea, bărbații prinseră să vorbească tare. Unul întrebă:

— Măi, cine să fie?

Altul răspunse :

— O fi de prin târgul Romanului, că-i îmbrăcat în strae nemțești.

Și altul încheiâ :

— Dumnezeu îl știe!

Dar cum venise primarul, se desfăcù din mulțime un băetan, dădu la oparte frunzele ce acopereau fața mortului, se uită de aproape, apoi spuse :

— Ista-i din Săbăoani. Ii Pintilie Epure din Săbăoani. L'am văzut și zilele trecute, în târg, își cumpăra un *surduc*. Ii Pintilie Epure din Săbăoani, că doar îl cunosc.

Primarul se întoarse către notar și-i porunci :

— Atunci *tilifonează* 'mneata la Săbăoani. O fi așa cum zice băetul.

Notarul porni, mergând încet, plecându-se când într'o parte, când într'alta, ca și când scotea un picior dintr'o groapă ca să deie cu cellalt în alta.

Deodată, ca eșită din pământ, se repezi o babă țipând.

— Valeu, valeu, mămucuță!

Babei i se înnecase și ei, mai acum câțiva

ani, feciorul de abia întors din oaste. De atunci își eșise din minți și bătea drumurile, jălindu-se tuturor.

Se trânti la capul mortului și începù să bocească în gura mare:

— Valeu, băietul mamei, valeu! Cum te-ai prăpădit; cum ți-ai pus capăt zilelor! Cine te-o 'ndemnat la pierzanie, puiul mamei! cum nu te-o iubit nimeni pe lumea asta, de te-o lăsat să-ți răpui zilele!

Un fior trecù prin sufletele oamenilor. O femeie se bătù cu mâna peste gură:

— Păzește-mă doamne, că alta n'am ce zice!

Au stat cu toții așa până târziu, povestind despre toți innecații de pe locurile acelea.

Se inserase. Notarul se găsea în treburi, trecea dela unul la altul, spunând cum ajunsese la primărie, cum telefonase la Săbăoani, la Roman, parchetului. Dar răspunsul nu venise încă.

De odată se auzi vuietul unei căruțe purtate în goana mare. După câțeva vreme căruța se opri, și dinăuntru sări, speriat,

galben la față, un țăran. De abia putu întreba:

— Unde-i frate-meu?

Primarul îi eși înaintea:

— Innecatul, ți-e frate? Ești din Săbăoani?

— Ni-i frate, îngână venitul, căutând cu ochii spre mal.

— Apoi să-i facem hârtiile în regulă, o să vie și domnul procuror, adăogă primarul.

Țăranul vorbi ca într'aiurea:

— Păi, o să-i vie nevastă-sa, că i-am spus. Eu am luat căruța asta dela un vecin, și m'am repezit, când am auzit că l-o adus apele aici. Că îmi moare un copchil acasă... și mi-i nevasta bolnavă, și n'am para frântă'n pungă. Am avut numai leul ista de parale, că vândusem un lăvicer.

Oamenii se uitară nedumeriți unii la alții, iar țăranul se îndreptă spre mal.

Când ajunse lângă innecat, dădu creanga de mesteacăn la o parte, se uită la dânsul, apoi se puse într'un genuchiu, și-i căută buzunarul pantalonilor. Vârâ încet mâna, scoase o pungă, o deschise și găsi un franc.

Pe urmă, se întoarse către oamenii care-l urmăriseră, și zise:

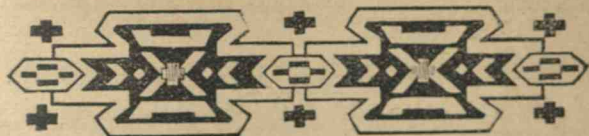
— L-am găsit. Că eu i-l dădusem să-mi iee niște făină dela moară, și el, Dumnezeu să-l ierte, s'o hârjonit cu un flăcău și o căzut, de l-o luat apa, că nu știă să' noate. Și am rămas fără de un gologan.... Și mi-i nevasta bolnavă, și-mi moare copchilul....

După ce spuse acestea, se duse la căruță, se sui, întoarse calul și dădù biciu.

Oamenii rămaseră în urmă, încremeniți, fără să poată scoate vreunul o vorbă.

LA VORBĂ, INTR'O SEARĂ
DE EARNĂ.

LA VORBA, ÎNTR'O SEARA DE EARNA

Coana Catinca tocmai se pregătea să verse ceaiul în pahare, când geamul înghețat sbârâni, ca o darabană, supt loviturile cuiva dinafară. În aceeași vreme glasul unui bărbat străbătui în odaie :

— V'ați fi culcat odată cu găinile! Deschideți ușa mai de grabă că ne prefacem în sloiuri.

Cei din casă întoarseră capul spre fereastră; coana Catinca rămase cu samovarul în mână; numai conul Dumitrache strigă vesel :

— Ce-ați încremenit așa? E glasul lui Costache, oamenilor!

Coana Catinca puse samovarul jos, și cu toții alergară în sală. Dădură la o parte, de lângă pragul ușei, sulurile îmbucate cu lână, și întoarseră cheia.

— Da pe semne a-ți vroit să tăieți gheața cu topoarele de pe noi, se auzi glasul conului Costache. Venim noi pe gerul ista, și voi habar de grijă n'aveți.

Coana Mândița, soția conului Costache, intră bătând din picioare, de frig.

— La o parte calicime, strigă conul Costache și, repezindu-se în mijlocul sălei, deschise brațele, apoi le făcù vânt, încrucișându-le pe piept, ca să se încălzească.

— «Da glagorie aveți voi să veniți pe jos, pe frigul ista?» se miră conul Dumitrache, în vreme ce toți ajutau coanei Mândiței să se descotoșmănească de șal și de cațaveică.

Conul Costache își asvârleă într'una brațele, pocnindu-și palmele de spate, în tact, ca un ceșornic.

— Crapă ouăle corbului bre, mă 'nțelegi? crapă ouăle corbului de ger, și Mândița mea: «nu, că să se plimbe». Să se plimbe pe jos! Eu mi-am pus blana, după cum vedeți, am și un cojocel pe de desupt, din căciulă nu-mi ese decât nasul, și mor de frig. Și pe dânsa dă, a-ți văzut doar, o *leancă*, la gât cu o blană cât o coadă de șoarec, și-mi spuneă că a asudat!

Apoi se întoarse către coana Catinca :

— Să mă ierți, coană Catină, de-un cuvânt : zău așa că femeile au piele de drac. Zău, să mă ierți.

Toți începură să râdă. Dar coana Măndița, dolofană, și roșă la obraz ca o căpșună, se repezi la bărbatul dumisale, îi opri brațele din vântul ce-l luase, îi smulse căciula din cap, și începù să-i descheie paltonul.

— Ia desbracă-te frigurosule ! Iacă ! stai în casă cu căciula !

Intr'ō clipeală de ochi, conul Costache rămase cum spusese dumnealui, într'un cojocel fără mâneci, îmbrăcat pe deasupra redingotei. Un răs puternic sguidui sala.

Intrară cu toții în odaia unde rămăsese samovarul fierbând. Conul Costache nu putea tăcea nici cum.

— Iți spun eu dumitale, și să mă crezi, că, dă, is cu șase luni mai mare decât tine, femeile au piele de drac. Ce-i vorbă ? Crapă ouăle corbului și...

Coana Catinca îi tăie vorba ;

— Ia stai ici omule, și lasă ouăle corbului. Bea mai bine un ceai. Ia ajută-mi

Gheorghiuță, se întoarse dumneaei către băe-
tul dumisale.

Gheorghiuță luă samovarul de jos, și turnă
apa fierbinte în pahar. Apa se făcu arămie.

— Cam tare, coană Catincuță, și nu mai
dorm o mie de ani pe urmă.

— Pune lămâie, că-l taie.

— Bine zici, dar mai întâi, stai puțin.

Și conul Costache puse mânele deasupra
paharului din care se ridicau aburii miro-
sitori.

— Așa ! acu mi-am încălzit mânele, să-mi
încălzesc și gâtul.

Conul Dumitrache se întoarse către coana
Măndița :

— Mă rog, totdeauna a fost așa frigu-
ros, coană Măndiță ?

— E he ! răspunse dumneaei, ia spune-i
că vrei să mergi la vânat, acuma pleacă,
îl vezi ? uite-așa în cojocel și 'n surtuc. Mi-
cunosc eu, coane Dumitrache ! Uite ici.

Și uitându-se, zâmbind, pe furiș la soțul
dumisale, își arată părul alb ca omătul.

— La dânsa să te uiți, strigă după ce în-
ghiți odată și bine din pahar, uitați-vă la
mine, cum m'a 'nălbit!

Toți începură să râdă. Conul Costache n'avea un fir de păr alb.

Apoi, după ce spuse aceste, veselul boier se întoarse către Gheorghită care se așezase pe divan lângă nevasta lui, Profirița, ținându-i dinainte, pe-o farfurioară, paharul cu ceai.

— Tu bagă bine de samă, că eu o știu pe *Prohirița* ta; dacă nici dânsa nu te-a înălbi, apoi să știi că te-a lăsat Dumnezeu să rămâi negru pe cap.

Fata se 'nroși.

— Vai! ce spui coane Costache! Se poate să crezi *mata...*

Boierul se prefăcù a n'o fi auzit și urmă:

— Tu n'ai nevoie să mă spui ei, dar dă, eu care-s mai mare decât tat'tău cu nouă luni.

— Cu șase, Costache.

— Cu șase luni, am drept să deschid ochii băietului.

Mai sorbi odată din pahar și se întoarse către Profirița:

— Imi pare bine că te găsesc singură *fetiță*, să-ți spun *verde*, că mie nu mi-i frică de tat'său: Gheorghită a dumitale, dă, e cam așa-ș'asa; știi, eu îți vorbesc pe șleau...

Fata răsese și întoarse ochii către bărbatul ei :

— A! de *iștia* îmi ești ?

— Iacă ! nu-i jumătate de ceas de când a venit și v'a amețit de cap.

În toată vremea asta, coana Catinca, nu mai putuse de răs.

— Lasă-l Mândițo, când intră conul Costache în casă par'că răsare soarele.

— Măi Costache, de asta nu 'nbătrânești tu, adăogă boierul Dumitrache...

Conul Costache mai ceru un pahar cu ceai, puse într'însul două linguriți de rom, o felie de lămâie, și întrebă :

— V'a adus la vreme vânatul ?

— Eram tocmai la masă, îți mulțumesc. Când l'ai împușcat ?

— Apoi dacă n'a fost alaltăeri, apoi să știi *Dumitrache-trache*, c'a fost eri. Să știi că eri a fost. O dandana întreagă ! Până l'am împușcat m'au trecut, vorba Mândiței, toate sudorile.

Cei bătrâni zâmbiră pe ascuns; știau patima conului Costache să spuie câte 'n lună și'n soare despre vânătorile dumisale, mai ales când îl ascultau *ageamiii*.

Pe Profirița, nu o răbdă inima să tacă:

— Da cum l'ai împușcat coane Costache?

— Greu, duduie Prohirița, tare greu. Vezi mata, la epuri nu te duci ca la urși sau lupi; ci 'ți iei coala un haliciu, două, cât îți trebuie să-l nimeriști drept între urechi, căci altmintreli nu e bun la gust. *Aista* eră bun?

— Tare bun, răspunse serioasă de tot, duduia Profirița.

— Apoi să știi că-l nimerisem drept între urechi. Cum îți spun îmi iau eu două halice, — eu pun în pușcă numai câte unul; vânătorii proști, cum ar fi Dumitrache, pun câte două. Ei, dar în sfârșit, eu n'am cu ei nici în clin nici în mânecă. Merg eu, merg, prin pădure, și deodată îmi ese în față, de după un hățiş, — știi ce-i hățiş?

— Știu, cum nu.

— Apoi după cum îți spuneam, îmi ese de după un hățiş, o haită de lupi! Eu singur și cu două, halice, ș'acele pentru epuri! Ce te faci Costache-puiuile? Mă dosesc după un copac. Ce să fac? Să dau în lupi? Bine, omoram eu poate doi, dar mă gândeam că mă dusesem după epuri; ș'apoi doi lupi

nu-s doi epuri. Acolo-i carne nu glumă; mă gândeam la biata Mândița cât aveà de tăbărcit cu dâșii.

Duduia Profirița făcuse niște ochi mari, mari.

— Inima însă, urmă conul Costache, îmi da ghes. Cum dracul să las eu lupii să treacă pe lângă mine, așa ca un prost? Pun un haliciu și trag: lupul pe care-l țin-tisem se ridică în două labe, se învârtește și grămadă jos. Avusesem noroc. Ceilalți o rup de fugă ca niște ogari. Ș'atâta răscoală făcea, prin pădure, goana lor, că se speriasse li-gchioanele și mișunau epurii încolo, și 'ncoace, ca vrăbiile. Pun al doilea haliciu, buf, și dau 1 este cap și-un epure. Iau lupul în spate, epurile suptsuoară și acasă.

Conul Costache bău din pahar, tuși, privi pe supt gene, către coana Catinca și conul Dumitrache, care de abia se stăpâneau, și urmă să povestească:

— Acasă altă pacoste! Mândița, nu, că de ce i-am adus lup? «Când să-l jupuiască ea, când să-l pregătească? Mâne-i Duminecă, doar nu-i păgână.» Bine soro, îi zic, fă și

tu lupul întâi și scapă de dânsul. Și m'a ascultat, a pregătit lupul, de și-a luat grija.

— Dar cu epurile ce-ați făcut, întrebă îngrijată, duduia Profirița?

— Epurile îl fac mâine. Iți trimitem noi, nu-ți fie grijă, duduie Profirița.

— Păi cel de azi n'a fost epure, coane Costache? Doar n'am mâncat lup, spuse, cu lacrămile în ochi, duduia Profirița.

— Era negrie carnea?

— Ba era chiar neagră.

— Apoi lup ați mâncat. Bun lucru nu e așa?

Duduia Profirița, increzătoare cum eră, se făcu galbenă și mai să-i vie rău.

Coana Mândița alergă lângă dânsa.

— «Caută-ți de treabă copilă. Costache glumește.» Apoi se întoarse către bărbatul dumisale, care, foarte serios, răsucea între degete o țigară.

— Ei! d'apoi prea ești din cale afară. De știam c'o să ajungi aici, îți închideam eu gura.

— Da să vezi duduie cum am impușcat, mai dăunăzi, un porc sălbatic.

— Lasă coane Costache, nu mai povesti

că-mi vine rău, se jălui fata. Eu credeam că le spui într'adins.

Cei doi boieri începură să râdă cu lacrimi. Gheorghiuța se uită îngrijat la nevasta lui, căreia cucoanele îi dădeau să mănânce zahăr cu rom.

Conul Costache începù iar :

— Ageamiilor, ageamiilor ! Dacă le crede el Dumitrache, apoi, voi, tinerețea, să nu le credeți !

Și-și aprinse țigara.

— Măi Costache zău că tu n'o să îmbătrânești niciodată, îi răspunse prietenul său.

— Și de ce ași îmbătrâni omule ? Casă am, bani am, sănătos tun sunt, nevastă căzută din cer am, de ce ași îmbătrâni ?

— Ia auzi-l Catincă, acumă caută să mă înbuneze dumnealui.

— Par'că nu-l văd eu ce hram poartă ?

Apoi coana Catinca se întoarse către conul Costache.

— Șireți îmi mai sunteți !

— «Ei da, ce e dreptul, mă uit eu la Dumitrache...» îi răspunse boerul.

— Ba uită-te la tine, lasă-mă pe mine, se grăbi să spue conul Dumitrache.

— Apoi să vă povestesc eu... mai adăogă conul Costache.

Dar nevasta dumisale îi luă înainte :

— Ba să nu mai povestești nimic. Am venit pentru o jumătate de ceas, și tu văd că vrei să nu ne mai culcăm în astă noapte, pesemne. Hai!

Conul Costache își mai răsuci o țigară, o aprinse, și eșiră cu toții în sală. Coana Mândița se îmbracă într'o clipă, dar hazliul boier, după ce-și puse blana și-și înfundă capul în căciulă, de-i cuprinse toată ceafa, și obrazul până la nas, mai ceru :

— Măi Dumitrache, n'ai tu o blană mai largă s'o îmbrac peste a mea?

— Caută-ți de treabă coane Dumitrache, căci glumește, spuse coana Mândița.

După ce-și spuseră bună seara, și își urară somn ușor, cei doi mosafiri plecară. Coana Catinca închisese ușa, și era gata să aștearnă la loc, lângă prag, sulul cu lână, ca să nu intre frigul, când glasul conului Costache se auzi afară. Conul Dumitrache deschise iarăși ușa și eși să vadă ce-i.

— Ce e Costache!?

— Păi tot carne de lup eră, îmi spune și Mândița.

— «Bată-te norocul să te bată,» răspunse conul Dumitrache, și intră în casă.

UITAT.

U I T A T

S'a sculat de dimineață, s'a îmbrăcat repede, adică ce îmbrăcăminte? și-a pus halatul și scufia pe cap, și s'a scoborât în grădină. Dar n'a stat mult supt umbra rece a copacilor; îl chinuiă par'că un gând ascuns, un gând îmbucurător care avea să se îplinească. Și ca și când ar fi fost să găsească această bucurie undeva, pe-o masă, în colțul vre-unui sertar, boierul se grăbi să se întoarcă în odăița lui. Bău, pe jumătate, cafeaua, deschise geamul, și, când mănunchiul de raze se împrăștiè pe

podelele curate, începù să îngâne un crâmpieu dintr'un cântec. Simțea o voioșie rară. O voioșie rară, el, care nu răsese de ani de zile, care nu mai ținea minte de când nu avusese o clipă liniștită, — liniștită în toată puterea cuvântului; o voioșie rară, el, sufletul chinuit de singurătatea celor patru odăi goale de lucrurile pierdute, în mezaturi, pentru datorii, — fapt ce îndepărtase pe toți ai lui.

Și de-odată ochii boierului întâlneau colțul alb al plicului vârât supt mușamaua mesei. Luă scrisoarea, o deschise, și urmări pentru a nu știu câtea oară rândurile ce i se păreau scrise mai citeț, deși nu se deosebiau întru nimic de celelalte:

...«Mai am să-ți aduc prin aceasta o mare veste: nepotul meu și al tău se însoară. Joi la ceasurile opt de seară, o să-ți trimetă o trăsură să te ducă la biserică. Să fii gata, să te îmbraci ca pentru o asemenea slujbă».

Azi era Joi; seara de astăzi avea să aducă ceasurile opt. Cum să nu se gătească? Dar numai decât! O să caute hainele lui cele bune. Se simțea atât de ușor, de când

știă că-i iertat de către aceia pe cari dânsul îi iubea în tăcere.

Puse plicul la loc, luă cheia, și alergă în camară. De mult nu umblase broasca ruginită a lăzii:—se deschise cu un scrâșnet de ciudă par'că. Bătrânul luă pânza de borangic de de-asupra, mai scoase o blană, câteva mărunțișuri, și surtucul negru-verziu, neimbrăcat de atâta vreme, ieși la iveală. Il luă de cheotoare și-l duse în sală, la lumină. Doar căptușala era roasă suptioară, și la poale, din dos;—ei, asta nu se bagă de samă. În față însă îi lipseă un bumb; nici asta nu eră mare lucru, — o să-l coase. Așeză surtucul pe un scaun și porni, din nou, în camară. Jiletca eră bună, chiar foarte bună,—nouă-nouță. Când își făcuse hainele, jiletca îl strângea, și nu o purtase niciodată. Cei mai purtați erau pantalonii, — erau grozav de roși pe jos, la călcăie. Bătrânul își făcu planul: o să-i taie de un deget, și, cum eră mult mai slab, poate nu i-or fi scurți.

Întinse toate hainele pe pat. Se vedea imbrăcat cu ele; un zâmbet de nespusă mulțămire îi flutură pe buze. De odată se

opri: Dar pălăria? În fundul sălii, pe un dulap, îl aşteptă în cutia ei. O scoase: o pălărie naltă, cenuşie, cu marginile largi; căptuşala, de mătasă albă, eră curată, faţa însă pierduse puţin din lustru. Veni d'înaintea ciobului de oglindă, şi-o puse pe cap:—cam mare. Cum se poate! Altă dată parcă îi eră crescută! Ce-i dreptul, tare de mult. Câţi ani să fie? Păi o cumpărase... ..Dar, bine, de asta aveà să se îngrijească el acuma; aveà vreme să se gândească la ce făcuse odată! Se duse repede, să se vadă, în odaia de alături, în geamul ferestrei ce da în umbra deasă a grădinei şi-i slujia, vara, drept oglindă. Aici, de şi se zărea mai şters decât în ciobul de dincolo, în schimb se arată întreg. — O să meargă şi pălăria. În cutie găsisese şi mănuşele, — galbene, de piele. S'ar fi convenit albe. Dar la un bătrân ca dânsul! Totul e că aveà şi mănuşi: o să le ţie numai în mână, fără să le puie.

Glasul mătuşei Marghioala îi rupse firul trebilor.

— Poftim la masă.

— Nu mănânc, n'am vreme... o să gust

deseară ceva după nuntă, la nepotu-mieu... mai bine adu-mi ac și ață, și ajută-mi.

Ce-i mai lipsiă? A! cravata. Ei, dar când rămâne vorba numai pentru cravată!

Cu acul în mână, se plimbă de la o cutiuță la alta; îi lipseă bumbul ce trebuia să coase la surtuc. Greul era de găsit unul la fel. Se hotărî: scoase pe cei doi de la spate — aceia nici nu se băgau de seamă, seara, — și cusu pe unul în față. Cu pantalonii era mai mult de lucru; chemă și pe mătușa Marghioala, și unul de o parte, altul de alta, după multă trudă, îi scurtă, așa în cât să nu se vadă răsăturile. Haine, mânuși, pălărie..., iar se lovî de cravată. Avea una vișinie, — nici nu era de vorbit! Trebuia să-și facă alta. Pentru întâia dată îndrăzni să deschidă sânducul unde păstră rochiile și lucrșoarele rămase pe urma cucoanei Sultana, soția dumisale, trecută de mult în lăcașul de odihnă al celor drepti. Supt un macat ce învâliă un malacof, găsi o rochie de faiu negru, și, tremurând, ca și când ar fi făcut o faptă pentru care cucoana Sultana l-ar fi ținut de rău, tăie dintr'un volan, de desupt, o fășie întreagă!

Două ceasuri în cap tivî cravata. Mătuşa Marghioala îi crohmoli o cămaşă cu piepţii tari, daţi cu lumânare de spermanţetă, de luciau ca sticla.

Ceasornicul bătù şase ceasuri. Bătrânul tresări. Trebuiă să se pregătească. Mătuşa Marghioala se învârtiă ca un titirez pe urma boierului, care nu-şi mai găsiă locul, când în faţa sfărâmăturii de oglindă, când într'un colţ, căutând o batistă, când într'alt colţ, căutând un bold. Pe măsură ce se gătiă, îi creşteă şi inima. Când se văzù îmbrăcat gata, şi că-l prinde, că pare mai tânăr cu zece ani, cel puţin, credeă că visează. Işi desfăcù fiongul cravatei şi-l făcù din nou mai înfoiat, şi îşi potrivî încă odată părul, — dat în sus, deasupra frunţii.

Ceasul bătù şapte ore. Bătrânul îşi puse mânuşile şi pălăria, — puţin pe frunte, şi 'n spre dreapta. Ochii îi săgetau. Ce tânăr e boierul Alecu Condre! La uşă, cu mâna pe obraz, uimită, mătuşa Marghioala nu-l mai cunoaşte.

— Hai, Marghioalo, deschide poarta : birjarul poate o vrea să tragă în ogradă. Când auzi scârţâitul porţii, îi trecù prin

inimă un fior. Huruitul unei trăsurii se deslușia în depărtare.

— Marghioalo, ai deschis poarta? Știi ce-a pățit bietul Vasile când și-a zdrobit droșca de un stâlp?

Boierului Vasile i se întâmplase lucrul acesta acum vr'o doisprezece ani!

Uruitul trăsurii se pierdă în cellalt capăt al uliței; geamurile odăii zăngăniră.

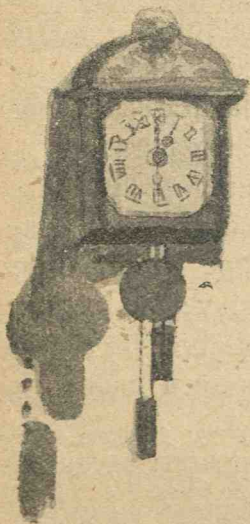
Bătrânul se plimbă în lung și 'n lat.

Cam întârziase trăsura. Bătuse opt ceasuri; opt jumătate. Aproape de nouă, se auziră roțile unei alte trăsurii, venind în fuga mare. «Se grăbește», gândi boierul, și ieși până lângă scară. Trăsura trecu înainte ca fulgerul.

— Marghioalo, stai la poartă: poate că nu nemerește casa.

Tremurând de nerăbdare, se întoarse înăuntru. Ar fi vrut să stea lângă fereastră, să zărească cele două fanare ale trăsurii, apropiindu-se, dar nu putea; ocoliă masa, se ducea până la sobă, se întorcea iar. La zece ceasuri încă nu venise nimeni. Fiecare clipă ce trecea, era o împunsătură de cuțit în inima lui; fiecare vuet, o nouă nădejde.

Dar nu putea să nu trimeată după dânsul, îi scrisese doar lămurit sora dumisale. Luă scrisoarea de supt mușama și cetii iarăși cele câteva rânduri : «Joi seara, la ceasurile

opt»... și sfârșitul : «să fii gata..., să te îmbraci frumos..., o asemenea zi». Sări unele cuvinte pe care le avea la locul lor în minte. Făcuse întocmai așa. Nu, nu se poate să nu-i trimeată trăsura...

Eră târziu de tot, după miezul nopții, și nimeni nu venise

Mătușa Marghioala dormită lângă ușă. Boierul o văzù și o trimese la culcare. Apoi mai stete o clipă lângă fereastră. Simți că ceva îi umple pieptul, un vâlmășag cald ce i se ridicase până la ochi și-i înăbușia răsufierea. Veni în mijlocul odăii, își luă pălăria din cap, vroi să-și scoată mânușile, dar nu putù. Du-

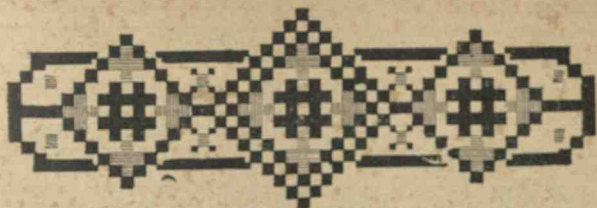

rerea îl învinse. Căzu pe scaun, își lăsă
fruntea pe masă, și izbucni în plâns.

Il uitase.

CINE A IUBIT-O.

CINE A IUBIT-O !

Boierul Toma privea de la fereastră cum creșteau, văzând cu ochii, troianele în ogradă. Niciodată nu i se păruse eara mai plină de întristarea aceia care o răspândește căderea molcomă a fulgilor înfoieți de zăpadă. Cădea într'una ninsoarea, cădea fără să contenească, legănându-se ca penele, înceată, gânditoare par'că unde să se așeze. Ingropase ograda, legând-o de-a dreptul cu șleahul dinspre sat, prefăcuse șurile, șoproanele, într'un singur morman, aruncase peste toate aceiași învelitoare albă, de supt care se părea că niciodată nu vor mai răsări lucrurile cunoscute. Boierul căută să pătrundă cu vederea prin perdeaua deasă a ninsorii, dar nu putea; zarea se închidea sură. Căută să prindă cu auzul un vuiet,

un strigăt, strigătul unui om din sat, lătratul unui câne, țipătul unei pasări înfrigate. Nimic.

Toată firea pareă înneacă în acea tăcere adâncă ce-ți poate da închipuirea morții. Nici măcar scânteierile focului din sobă nu mai răsuna, focul se stinsese. Numai cea-sornicul cel mare și rotund din perete, băteă rar, înădușit, ca de aiurea; și scuturând clipele din zimții roților lui, regulă par'că mersul ninsorii.

Un urât de moarte, un urât dintr'acele care se strecoară în suflet ca otrava, care se schimbă în spaimă, cuprinse pe singuratecul boier. Ar fi vrut să vadă pe cineva, pe-un dușman chiar, numai să-l vadă. Și spaima veni repede. Boierul se repezi la clopot, trase găitanul cu putere, și-l rupse, iar de sus din colțul casei nici un clinchet nu veni. Ce făceau oare argații? Să-i strige, dar cum? Cuhnea eră departe. El singur își deprinsese slugile să nu vie decât che-mate, ca să nu-l stânjenească în socotelile lui; ca nu cumva să zărească, deschise, lăzile de fier ce gemeau supt greutatea bănăritului. Incepù să cutreiere odăile mari,

înfrigurate, în care nu mai făcea foc. Aceiași liniște de moarte, neturburată nici măcar de foșnetul unei haine atinse de lemnul sau pânza unei mobile.

Gândurile îl năpădeau. Eră întâia eamnă care o petrecea singur. Dela moartea nevastii lui se împlinise jumătate de an, și singurătatea îl silea să simtă că-i lipsește cineva, că suferă o pierdere, ca aceea ce ar îndurâ când n'ar mai aveâ haina groasă, pe care nu o iubeâ, dar care totuși îi ținea cald, și o aveâ aproape de trupul lui. Trecând din pustiul unui colț într'altul, se mirâ cât loc prinsese în casâ ființa ceia căreia, fiindcă nu erâ de aur ca galbenii lui, nu-i zimbise odatâ mai binevoitor, căreia nu-i purtase urâ, pentru că atunci când urâști simți că-ți răscolești sufletul împotriva cuiva care este, și ea nu erâ.—Un abur care se mutâ dintr'un loc într'altul, asta fusese dânsa.

Dar deodată boierul se opri locului, încremenit. I se păruse că auzise foșnetul unei rochii, dincolo, și întoarse încet capul. Nu erâ nimeni; se desprinsese o perdea și lunecase într'o parte, strângându-se într'un singur fald. O luminâ cenușie intrâ în odaie,

și în dosul geamului, acoperit pe jumătate cu zăpadă, se vedeau ramurile negre ale copacilor, înfingându-se, ca niște sulii, în pieptul alb al grădinii. O pasere trecu printre ele tăind ca o foarfecă pânza de ninsoare. Liniștea se întinse din nou. Boierul se lăsă într'un colț, pe scaun. Ziua aceasta de Crăciun îi aminteă pe aceia din anul trecut, îi aduse aminte chipul prietenului celui mai bun, chipul lui Filip Micle, care nu lipsise niciodată mai îndelung din casa lui. Li scrisese acum câte-va zile, rugându-l să vie, îi făgăduise că vine, dar pe semne că se răsândise.

Ce să facă singur, Doamne ! Deodată i se părù că aude ceva, niște clinchete înădușite, așa ca loviturile de linguriți în paharele pline, și odată cu ele i se strecură o picătură caldă în suflet. Se ridică repede și alergă la geamul ușii, în sală. În poartă răsări ceva negru, care se măreă, se apropia, până ce se desluși că e un poștalion. Căii se izbiră cu piepturile de fruntea troianului, se opintiră, și cu capetele în sus, începură să taie pârție prin zăpadă. Dar, cu toate puterile lor încordate, după câteva clipe se

opriră. Surugiul se înalță în scări, și se auzi întretăiat strigătele lui: «Măăi, măăă... să vie argații cu lopețile... Cine dracul să poată intra în iadul ista... Morților... Măăă, n'auziți dugleșilor!!» Boierul Toma împinse cu putere ușa înțepenită de zăpada strânsă în cerdac, și strigă și el la argații cari de abia acuma își scoaseră capetele afară. După ce se uitară ca niște oameni buimaci de băutură, se întoarseră cu lopețile pe umăr, înotând până la gât prin troian. Mosafirul ce venise se scoborâ din sanie și o luă spre cerdac, desgropându-și, la fiecare pas, picioarele. Eră Filip Micle. Lui Toma i se strecurase o rază de bucurie în suflet cum par'că niciodată nu simțise. Și venitul nu-și credea ochilor când văzù chipul destins, într'un surâs de bunătate, cum nu mai aflase la prietenul său.

În vreme ce Toma desfăcea mosafirul de blănurile ce le avea pe dânsul, de afară veneau glasurile năcăjite ale argaților, cari de abia urcau sania înspre grajduri.

* * *

Așa se face că în seara aceasta a Ajunului anului nou, boierul Toma nu eră sin-

gur la măsuța acoperită cu șervet curat, de supt lampa atârnată, a căreia revărsare de lumină rumeneă sticla cu vin rubiniu, și aprindea scânteii din picăturile rămase în cele două pahare de cristal. Prietenii mâncaseră și acuma rămăseseră la un pahar de vin. Moleșiți de băutura veche, stăteau răsturnați în scaune și gândeau. Frica boierului Toma se dusesse, și dânsul rămăsese omul din trecut, cu sufletul lui cel adevărat. Fi-rește, se gândea la munca lui, la munca în adevăr uriașă, care-i răvășise viața pe câmpuri, în ploi, pe soare și 'n ceață, pentru adunarea banului rotund care la dânsul nu se rostogolea, ci cădea pe lat, în cutiile de tinichea ale lăzilor de fier... Și pentru cine strânsese. Pentru el! Numai pentru el! N'avea nici un copil, n'avea pe nimeni. Mai bine că nu avusese copii, deși ei nu i-ar fi luat măcar o parte cât de mică din dragostea lui pentru bani. Dar copiilor, le trebuie hrană, foc, școală... li fusese deajuns nevasta. Iși aminteă bine de nevastă.

Fără voie se uită pe peretele din față, deasupra ușii. Acolo îi era portretul. Un

prezent a lui Filip, de ziua ei. Simți nevoia să vorbească despre dânsa.

— Seamănă bine, Ana, în portretul acela.

Filip tresări, întoarse repede capul, se uită la chipul pe jumătate în umbră, al femeiei, și răspunse scurt, cu glasul tremurat:

— Da, foarte bine.

Și căzu iar pe gânduri.

Toma urmă:

— Par'că vă văd anul trecut, în ajunul anului nou; tu erai tot în locul acesta, dânsa, stă colo,

lângă bibliotecă. Vorbeați, ca de obicei, despre o carte, mi se pare.

— Da, despre o carte.

— Iar acum doi ani... A, da, acum doi ani ați făcut sărbătorile singuri. Eu a trebuit să mă duc la lași, pentru vânzarea pădurei celeia... La întoarcere, mi-ați eșit

înainte, voioși... Vă înțelegeați bine voi amândoi.

Apoi adăogă ca încheiere :

— Iacă eu n'am înțeles-o nici odată pe nevastă-mea. Nici ea pe mine, nu-i vorbă.

Filip se uită departe, cu ochii umezi.

Un dor îl înneacă, îi opreă par'că inima să-i mai bată, îl făcea să sufere grozav.

Și tocmai acum glasul lui Toma răsărise dintr'o lume de vrășmașie. Nevoia unei spovedanii, a unei spovedanii făcută nu din credință, ci dintr'o mândrie haină, dădea mereu răsunset cuvintelor lui :

— Dumnezeu să mă ierte dar par'că nu eram făcuți unul pentru altul.

Filip îi răspunse, stăpânindu-se :

— Nu ți-ai cunoscut femeia, cum nu-ți cunoști nici una din cărțile acele, din biblioteca pe care n'ai deschis-o nici odată.

Toma sorbi din pahar și răspunse :

— E adevărat! N'am avut vreme să-mi citesc biblioteca, întocmai după cum n'am avut vreme să-mi iubesc nevasta.

Filip se îndreptă pe scaun, și întrebă răstit.

— De ce-ai luat-o atunci dacă n'ai iubit-o?

Toma răspunse liniștit:

— Am luat-o pentru bani. Fără zestrea ei azi n'am sta aici, în casa asta.

Filip spuse cu glasul înăbușit, întretăiat, neputându-și stăpâni furia, care veni deodată, ca un clocot:

— Ai luat-o ca să-i înșeli viața... Ai amăgit-o ani de-a rândul.

Toma nu băgase de seamă felul în care prietenul îi vorbise. Urma să spuie:

— N'am iubit-o dar i-am dat tot ce a vrut. A avut de toate aici în casă. Nu a dus nici o grijă. Nu i-a lipsit nimic; spune tu dacă i-a lipsit ceva?

Filip se sculă în picioare, o clipă îi venise să-l lovească peste gura care mințea, o furie grozavă îi năvăli din inima în care o ținuse până acum ascunsă, ca pe un izvor ce n'are pe unde ieși la lumină, apoi cuvintele curseră repede, deslănțuindu-se, aproape fără răsuflet:

— I-a lipsit, i-a lipsit dragostea ta. Dragostea pe care sufletul tău n'a avut-o, sufletul sterp ca un pământ nisipos din care nu răsare iarba. I-a lipsit cuvântul tău cald, care nu-ți putea ieși de pe limba deprinsă

numai să numere. I-a lipsit blândeța pe care faptele tale de om zgârcit, care stoarce banul, nu putea să i-o dea. I-a lipsit fericirea, înțelegi, fericirea pe care tu ai gustat-o lângă lăzile tale cu bani, dar pe care ea n'a avut-o pentrucă... pentrucă erà cinstită, pentrucă erà credincioasă jurământului ei. Totul i-a lipsit în casa asta, tot, tot.

Filip se plimbà prin odaie, își purtă mâna prin părul lung, cãrunt. Se simțea tot mai luat de furie. Toma se îndreptase și el în scaun, trupul i se scuturase de moleșeală, deschise ochii mari, și se uită nedumerit la chipul prietenului pe care aproape nu-l recunoștea. Intrebă cu spaimă par'că:

— Ce ai? De ce-mi spui vorbele aceste?

Filip i se așeză în față, și, aproape de tot, îi suflă ca un șuier cuvintele:

— Pentrucă ai deschis singur vorba care nu te costă parale. Eram hotărât să ți le spun de mult încă, foarte de mult, deși ar fi trebuit să-mi calc sufletul pentru aceasta, dar ași fi făcut-o dacă ar fi venit o împrejurare ca cea de azi, ași fi făcut-o, nu pentru tine, ci pentru dânsa. Ași fi încercat și mai mult, ași fi dat și viața pentruca să o văd

mai fericită, mai mulțumită. Ași fi dat tot, și dacă ți-ași fi deschis ochii, dacă te-ași fi făcut să-ți înstrăinezi măcar o parte, cât de mică, din iubirea pentru bani, și să i-o dai ei, atunci nu ți-ași mai fi călcat în casă. Dar nu ți-am putut spune nimic fiindcă n'ai pomenit niciodată numele ei; — îl pomenești astăzi, când nu mai este, când ai scăpat de dânsa, când vorbele mele nu-i mai pot aduce nici o alinare, acolo, în mormântul ei, lângă care ar trebui să stai zile întregi, îngenunchiat... ca un nemernic.

Toma se sculase în picioare. Supt biciuirea cuvintelor lui Filip par'că îi încolțise o lumină în minte, o lumină care legă anumite fapte din trecut, și al căror înțeles se deslușeă acuma, așa de odată, într'o scăpărare ca de fulger. În clipa aceea Toma simțise și mânie — mânie asupra cuiva care-l furase de o avere uitată într'un colț, — și un simțimânt străin care-i umpluse pieptul, apoi îl golise repede, — poate o părere de rău.

Amândoi stăteau față în față. Filip cu încredințarea că spusese prea mult, deși par'că ar mai fi vrut să adauge ceva măr-

turisirii, Toma cu părerea de rău că nu auzise totul, cu dorința de a mai întrebă.

Și cu toate acestea înțeleșeseră că trebuiau să tacă, să nu-și mai vorbească un cuvânt unul altuia, nicidecum. Intre dânșii par'că se întrupase o umbră, o vedenie, care le pusese ușor mâna pe gură. Și buzele lor rămăseră închise peste mormântul sufletului lor. Se uitară unul la altul, apoi Filip porni repede, purtându-și mâna peste fruntea scaldată în sudoare, în spre odaia lui, să se gătească de plecare, în zorii zilei, fără să se mai revadă.

MOȘTENITORUL.

MOȘTENITORUL

Mă rog, ce aveà lumea să i se amestece în afaceri? Mai zilele trecute, când împlinise pe un datornic, să-l omoare și mai multe nu: «Că e un hain; că sugere sângele oamenilor; că nu crede nevoile nimănui!» Ba le crede, le crede foarte bine, dar are și el necazurile lui. De unde până unde, au luat-o că e dator să-și împartă banii, în grămezi, pe la pragurile celor ce nu au! Până și de îmbrăcăminte se legau. Acum câteva clipe îl întâlnește Gheorghe Poiană, casapul. — «Ei! da nu te-am văzut de un car de vreme, vecine Vasile!» — «Ia, de abia acum m'am îndurat să ies din casă, să-mi cumpăr o căciulă», îi răspunsese. — «Cum să-ți cumperi o căciulă? Asta-i veche; sau poate

ai luat-o din hăla vechiturilor, toată-i mâncată de molii». Par'că i-ar fi tras o palmă.— «Ei și?» îi zisese, «eu am luat-o ca să-mi ține cald. Imi ține? Inseamnă că-mi slujește. Dacă nu slujește și ochilor dumitale asta nu mă privește. Eu nu dau parale pentru ochii altora». Și plecă furios. Dar casapul îi strigă, de răsună ulița :

— «Mai bine ai da-o nepotu-tău, și ți-ai lua alta!»

În asta îl loveau toți: nepotul și nepotul. N'aveau decât să-l îmbrace ei, dacă-i purtau atâta de grijă!..

Cine dracul îl pusese să-și ridice casă în mahalaua în care dase cu împrumut? Așa-i trebuiă!

Gândind astfel, Manea mergea fără să audă lătrăturile cânilor, care totdeauna îl luau drept un necunoscut. Nici nu-și dete seama când ajunsese în ograda lui. Pe stratul de ninsoare, așternut pe cărare, văzù urme de pași.

— «Hm! mormăi, iar vre-un calic!» Și din nou se dojeni. — Cine-l pusese oare să-și ridice casă în mahalaua asta?

În odaie, slujnica, o babă hărțăgoasă,

pripășită de nevoi pe lângă gospodăria lui, făcea focul. Manea o întrebă :

— Cine a fost pe aici !

— Păi, Grecul, răspunse baba, vai de capul lui !

Manea își scoase paltonul, se mai învârti prin casă, gândind la tovarășul bun de odinioară, la Grecul, cum îi ziceau cu toții, apoi vârî mâna în buzunar :

— Na cincizeci de bani, când o veni să-i dai, și să mă lase în pace.

Ca și când baba n'ar fi înțeles i se apropié de ureche și-i țipă :

— Și să mă lase în pace, m'ai auzit ?

— Ho ! am auzit, răcni baba, căreia bătrânul îi răbdă toate, pentru că nu-i cerea decât hrana. Baba mai vroi să spuie ceva, dar cuvintele casapului veniră din nou în amintirea lui Manea, îl cuprinse o toană de furie, și izbucni :

— Ma rog, căciula asta e mâncată de molii ? E mâncată de molii căciula mea ? Ei, și chiar de-o fi, îmi ține mie cald ? Ce le pasă lor ? Și de ce-mi tot scot înainte, zor nevoe, pe nepotul meu ? Eu nu vreau să știu de dânsul !

Baba nu-i mai dete vreme să urmeze, începù ea :

— Ba să știi. Trebuie să știi, că e din sângele neamului dumitale. A fost și adinșoarea pe aici, am vrut să-ți spun și mi-ai tăiat vorba. E slab și gol, înghețat de frig, de-i erau mânil tari ca ciolanul. A venit să-i dai de un palton, de un cojocel măcar.

— Să-i dea maică-sa, răcni Manea, e al ei !

— Dar maică-sa ți-i soră.

— Dacă mi-i soră să adune ca frate-său. Eu am strâns ban lângă ban.

— Ai avut de unde, răspuse baba.

— Lasă că tot el o să mă moștenească, țipâ bătrânul scos din fire. Tot el. Și ce-a făcut pentru asta ? Nimic, nici n'a dat din mâni ! O să-i cadă bogăția deadreptul în palmă ca o pară coaptă.

Se apropiè de babă, și cu ochii scoși, cu spume la gură, ca un apucat, urmă cu glasul răgușit :

— A umblat el pe ploi, pe viscole, după paraua intrată pe mâni străine ? Și-a sfărâmat el picioarele în bolovanii ulițelor ? L-au rupt pe dânsul câinii ? A auzit el ocă-

rile și blestemele pe care le-au auzit urechile mele? L-a urât pe dânsul lumea, și l-a arătat cu degetul ca pe mine? Nu. Și cu toate aceste el o să tragă folosul banilor ăstora, pe când eu voiui putrezii, colo, între patru scânduri. Iată pentru ce am trăit o viață de câne! Și să-i dau eu, cu mâna mea, banul? Eu? Să-i dee legea după ce voiui muri, legea făcută de trântori, legea care oprește să mă scoboare cu banii strânși, grămadă, lângă mine, în pământ. Lasă-l să tremure. Lasă-l să moară! Cel puțin așa n'oiu ști eu mâna care o să-mi împrăștie bogăția.

Manea se înneacă, glasul par'că i se curmă. Baba se uită la el cu ochi sălbatici, de huhurez, și-i zise:

— Uite-l, vine iar, spune-i și lui în față, să te cunoască incaltea.

Ușa se deschise încet. Un chip galben, cu ochii în fundul capului, un trup slab, subțiat par'că și mai tare în pardesiul ferenițit, căpătat de pomană, lunecă ușor, ca o vedenie, până lângă bătrân și se plecă să-i sărute mâna. Manea și-o trase repede, se uită la trupul înfrigurat, ce tremurâ, își

aminti la ce veniã copilul sã-l roage, și apucã marginea pardesiului între degete, prefãcându-se cã-i încearcã grosimea. Apoi, cu glasul schimbat, miorlãitor, îi vorbi, arãtând par'cã bucurie :

— Ei ! te-ai îmbrãcat pentru iarnã ! Te-ai fãcut cu palton ! Dar știi cã-i gros, e foarte gros. Da, da. Imi pare foarte bine c'ai venit sã-mi arãți și mie. Așa. Acum du-te cã am puținã treabã.

Și, împingându-l spre ușa, urmã sã-i vorbeascã :

— Da știi cã ți-i gros paltonul ! E chiar gros... Imi pare bine, da, da, foarte bine.

Și închise ușa dupã bãiat.

F R A T I .

FRAȚI

Fără să ridice privirea de pe hârtiile ce iscăliă, maiorul răspunse răstit : — Va merge cornistul companiei.

Ofițerul vroî să mai adaoge ceva, dar maiorul nu-i dădù vremea, ridică în sus capul, și, cu acea luminiță gălbuie în ochi, ce dădea căutăturii lui un aier de veselie, chiar atunci când eră infuriat, spuse răspicat :

— Cred c'ați înțeles, domnule sublocotenent.

Ofițerul răspunse, scurt, că a înțeles, și plecă. Străbătù sala pe lângă camarazii ce-l priviau bănuitori, apoi luă drumul drept în spre compania lui. În ușă îl așteptă sergentul-major. Ofițerul îi porunci, la rândul său, cu un glas ce împrumutase ceva din

acel al maiorului : «Va merge cornistul companiei». Serjentu-l-major se întoar-se, și strigă : «Va merge...», dar nu avu când să sfârșească, cineva din fundul întunecos al sălii, cornistul care auzise și ordinul comandantului de pluton, răspunse în-năbușit, dar hotărât : «Am înțeles, să trăiți domnule serjentu-l-major». In această vreme, ofițeru-l intră în cancelaria companiei, își puse mantaua, își luă chipiul, și, ridicându-și gulerul, ieși în curte, îndreptându-se spre poartă : o luă pe o stradă lăaturalnică, mai apropiată. Ajuns acasă, își aruncă sabia și chipiul într'un colț, mantaua în altul, nu dădù voie să i se facă focul, și se trânti pe pat.

Cu fața înfundată în perne, degeaba căută să-și găsească astâmpăr. Ii fu peste puțință să adoarmă. La urma urmei, vrând să-și gonească neliniștea, se încercă să gândească într'un anumit fel : «Mă rog, nu-i murise nimeni dintre cei de aproape ai lui, nici o rudenie mai depărtată, nici măcar un prieten dintre aceia cu cari ar fi petrecut clipe tulburi, sau fericite, ce pecetluiesc trăinicia înfrățirii a doi oameni. Nu, ci un soldat, un străin, un om pe care-l avusese

un an în frontul companiei...». Așa vroia ofițerul să-și înlătore mâhnirea, dar nu putea. Gândul celălalt, cel care izvoră fără voia lui, acela îi reîmprospătă alte lucruri. Iși aducea aminte cum, în cutare zi de marș, pe o arșiță dogoritoare, ceruse apă la soldații din pluton, — mai nimeni nu avea, iar celor ce le rămăsese câteva picături, le păstrau pentru setea lor de oameni trudiți ce duc atâta *amuniție* pe dânșii... Un singur om a întins bidonul, dar în așa fel, că rămâne ascuns, par'că într'adins, după ranița camaradului din rândul întâi. Când i l-a înapoiat, l-a ținut aproape, silind pe soldat să se arate: era Stan Petre... Dar în cutare noapte ploioasă, în avanposturi, în manevra trecută, când a găsit în cort un culcuș de paie uscate, pregătit pentru o odihnă mai cum se cade! Tocmai târziu află, printr'o întâmplare, că tot Stan Petre i le adusese... Il primise ca recrut în urma stăruinței fratelui său, cornist al companiei, cu doi ani de vechime. Il întrebă: «Vrei să vii la mine, băiete?». Recrutul își apropiă repede călcăiele, își scoase iute căciula, și răspunse din toată inima: «Vreau, cum nu,

să trăiți domnule sublocotenent...». Ce voios eră soldatul acesta. Numai să-l fi privit, în marșuri, mergând voinicește, totdeauna zâmbind, și-ți trecea orice osteneală... Rar soldat și prieten credincios ca Stan Petre! Acum câteva zile, intrând dimineața în companie, îi ieși cornistul înaintea; cu glasul înecat de lacrimi, îi spuse că peste noapte dusesse pe frate-său la spital. Il cuprinsese o căldură grozavă, vorbiă într'aiurea, iar doctorul, chemat grabnic, spusesse că-i tifos. De frică să nu se îmbolnăvească și alții, îl scosese repede din cazarmă.

Il văzuse la spital, pe patul de chinuri, cu buzele arse, cu fața suptă, cu ochii șterși ce nu mai puteau cunoaște. Ieri, la raportul companiei, caporalul de serviciu îi raportase că Stan Petre murise... Iar maiorul, om bun, dar cu toane, nu îngăduise ca la înmormântare să sune un alt cornist.

Înțelegând că nu va putea adormi, chinuit de gânduri și amintiri, ofițerul se îmbracă, și, cu toate că nu eră nevoie, plecă din nou la cazarmă...

A doua zi începuse să ningă. Plutonul de paradă venise, și se înșirase în ograda

spitalului, în fața odăii întunecoase ca o hrubă de beciu. Un caporal și câțiva soldați intrară înăuntru. Ofițerul făcu semn cornistului să se ducă și el, apoi înaintă singur, intră pe ușa îngustă, scoborâ câteva scări și rămase lângă perete. În mijlocul cămaruței de piatră, pe o masă, Stan Petre părea că doarme ușor, gata să tresară la cel d'întâi sunet al «deșteptării» pe care nu mai avea să o audă. De pe față i se dusesese urma de zbucium ce rămâne după o boală plină de chinuri; în locu-i răsărise zâmbetul acela cuminte ce-l prindea atât de bine.

La căpatâju îi plângea maică-sa, o femeie slabă, trudită de muncă, cu picioarele goale, pe o vreme ca aceasta de început de iarnă. Mai încolo, un frate al ei, cu decorațiile războiului pe piept. Când bătrîna văzu pe cellalt băiat, pe cornist, începù să se bocească în gura mare: «Mi l-o luat Dumnezeu, și m'o lăsat numai cu tine! Băietul mamei băiet».

Iar bătrînul căută s'o liniștească: «Taci, Mărando, așa a vrut cel de sus». Apoi veni lângă ofițer, se opri, la o parte, și

Kolepa

spuse : «Să trăiți, domnule sublocotenent, nu vă supărați, așa-s femeile, mai slabe».

Cu două zile înainte, se dăduse ordinul de zi prin care Stan Petre eră făcut fruntaș. Doi dintre camarazi îi cusură, pe mânecile tunicii, galonul împletit din mătasă : puseseră mână dela mână și-l cumpăraseră. Și deodată unul băgă de seamă că numai cravata îi lipsia *fruntașului* Stan Petre ; cornistul își desfăcù repede cravata lui, și o înfășură ușor la gâtul fratelui său. Iar maică-sa, cu degetele ei groase, de abia îi atinse fruntea și-i așeză capul pe pernă : «Așa, să nu se lovească, dragul mamei».

Preotul sluji puțin, apoi patru soldați așezară sicriul pe o năsălie, și-l scoaseră afară. Soldații se descoperiră. Ningeă des, cu fulgi mari, ce cădeau ca niște flori albe de cununie. Preotul trecù înainte, apoi veneau soldații ce purtau năsălia, cei doi bătrâni, ofițerul și plutonul. Plecară în bocelele mamei.

Ofițerul privi pe gornist. Il văzù că duce cornul la gură, că stă câteva clipe fără să poată suna, apoi auzi un scâncet ce se schimbă într'un hohot de plâns, și de odată,

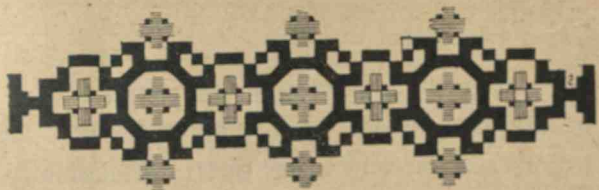
ca un strigăt de durere, cântecul de îngro-
pare al ostașilor străbătù aierul. Și 'n clipa
ceia i se părù că aude un șopot înăbușit
în rândurile soldaților din urma lui, vroi să
privească înapoi, dar nu putù, căci lacră-
mile îi năpădiră în ochi ; înclină capul pe
piept, și începù să plângă.

GRUȘAN.

Lui Costin Petrescu.

GRUȘAN

Făcusem inspecția, și mă grăbisem să sosesc în odaia largă, de scânduri, a cantinei, în care ne întâlneam, în fiecare seară, ofițerii aflați în tabără. Veneam cu toții, și tineri, și bătrâni, mulțumiți că puteam stă puțin, unii lângă alții, fără ca să fim strânși în chinga legilor militarești. Astă seară se adunaseră mai mulți ca de obicei, căci veniseră și ofițerii regimentului de cavalerie ce sosise dimineața. Toți vorbeau despre una și alta, eu îmi așteptam ceaiul obișnuit, când intră un căpitan de călărași, salută pe maiorul ce stă la oparte, singur, apoi se îndreptă spre alți doi căpitani bătrâni, camarazi de ai lui, și le spuse tare: — «Știți că s'a împușcat Grușan? Uite, citiți . . .».

Se făcù tăcere. Unul din căpitani luă jurnalul și citi cu glas tare: «Aseară s'a împușcat generalul în retragere Grușan. Pricina acestei fapte e necunoscută».

— «Omul acesta nici nu puteà să moară altfel», zise dânsul. Iar cel ce adusese vestea se întoarse spre ofițerii tineri și le spuse:

— Ei, băeților, voi nu știți cine a fost Grușan; n'ați văzut astfel de șef, și nici n'o să vedeți. Noi cei cu părul cărunt am apucat alte vremuri, dragilor.

Atunci din fundul odăii se ridică un sublocotenent de vânători, foarte tânăr, cu muștața deabia răsărită, subțire la trup și slab la față, căruia camarazii de plăpând ce erà îi spuneau «Duduia»:

— Domnule căpitan, zise el cu glasul tremurat, eu n'am apucat vremurile grele, cu toate acestea am cunoscut pe generalul Grușan: l-am văzut pe când eram copil și dânsul colonel. Dacă-mi dați voie vă pot povesti cum m'a făcut să simt cea mai grozavă spaimă ce am avut-o în viața mea.

Toți și-au tras scaunele mai aproape, iar maiorul se sculă dela masă, mișcat par'că,

veni până lângă ofițer și, uitându-se drept la el, rămase să-l asculte în picioare.

Sublocotenentul stătù câteva clipe, apoi, hotărîndu-se, povesti:

— «Mi-am petrecut copilăria în lași, în casele în care mă născusem, atât de aproape de cazarmă, încât răsunau comenzile până la noi. Casa fiind împărțită în două, partea dinspre cazărmi se închiria ofițerilor. Acolo am văzut mulți militari.

Unul dintre aceștia erà și colonelul care se duce acum. Regimentul primise ordinul de plecare și dânsul venise să-și ia ziua bună dela mătușile mele. Cum eram bolnav, s'a apropiat de pat, mi-a dat mâna și mi-a urat însănătoșire grabnică. Apoi l-am auzit cum spunea în sală, că s'a înțeles cu comandantul regimentului ce venea, să se mute la noi, în locul lui.

Peste două zile un furgon aducea lucrurile chiriașului.

Ardeam de nerăbdare să văd pe colonelul cel nou, dar boala mă vânduse patului. Zilele își luară mersul lor obișnuit. Alături par'că nu stătea nimeni. Chiriașul nu dà nici un semn de viață. Pe semne plecà di-

mineața, cum se luminea, și se întorcea tocmai seara. Nici mătușile nu-i putuseră încă vorbi. La urma urmei, nu era nici o grabă. Mai grăbit eram eu, care, la vrâsta mea, vreo treisprezece ani, legam prietenie și cu cei tineri și cu cei bătrâni.

Dorința mea de a vedea pe colonel crescuse. Dar în aceiași vreme așteptam cu o frică nemărginită clipa întâlnirii. Căci aflasem fără voia mea multe despre el, dela o slujnică, ce vorbea seara, alături în odaie, cu fata din casă. Toate cele povestite, le auzise dela ordonanța, care la rândul lui le primise, ca un fel de spovedanie, dela cel dinainte: «Colonelul fusese în războiu; avea un semn în obraz, dar nu se prea băga de seamă din pricina bărbii. Era răstit la vorbă. Iși bătea ordonanța, dar apoi îi dă bani mulți. Avea patima călăritului, umbla călare zi și noapte. Și de frica lui îi știă și calul cât era el de zmeu. Il chema Grușan, iar ofițerii îi ziceau: «Grușan Sălbatecul».

L-am văzut întâiași dată într'o zi de Primăvară. Mă însănătoșisem și mă plimbam prin grădină. Deodată aud un tropot, apoi o smuncitură, și un nechezat. Mă întorc.

Trei soldați aduceau un cal negru ca tăciunele, cu gâtul înecat în coama ce se respiră peste capul în care se sbăteă albul ochilor. În aceeași clipă se deschise ușa. Colonelul eși în scară. Vederea lui m'a înfrișat mai mult.

Era înalt, spătos, cu o barbă mare, neagră, ce-i porneă aproape de lângă ochii adânci, întunecați. Genele îi acopereau pleoapele. Iar chipiul îi umbreă fruntea până lângă cuta adâncă dintre sprincene. Dânsul se scoborâ încet, apoi porunci :

— Dați-i drumul!

Calul simțindu-se slobod, vroi să sară, dar glasul detună groaznic :

— Stai!

Calul, rămase pironit locului.

Stăpânul îl privi drept în ochi, par'că-l vrăjeă, apoi făcù un pas de oparte... Mă zări.

— Vino aici, îmi zise.

Simții că nu-mi mai bate inima. Toate dimprejurul meu par'că se ștersese. Nu vedeam pe nimeni afară de el. Mi se păreă uriaș. Fără voe pășii spre dânsul. Mă luă

de mijloc și mai înainte să pot scoate un cuvânt, mă svârli călare. Glasul răsună iar :

— Stai !

Calul și cu mine făceam în clipa aceea un singur trup răscolit de spaimă, cu nervii uniți într'o singură tremurare.

Apoi colonelul mă luă jos, puse piciorul în scară, și se șterse ca o vedenie din fața mea.

Am căzut din nou bolnav de moarte, în prada celei mai puternice spaime. Am zăcut întreaga primăvară, fără ca mătușile mele să știe pentru ce m'a întors boala. Nu le spuseseș nici despre întâmplarea care nu putuse eși din mintea mea, nici după ce mă însănătoșisem, nici chiar după ce scăpasem de groaznicele visuri ce-mi cutreerău somnul.

Și totuși pe urmă doream să mai văd pe sălbatecul soldat. Nu știu de ce îmi închi-puiam că n'aș mai fi tremurat pe spatele calului...

Eră pe la mijlocui ernei. Auzisem că și regimentul acesta trebuia să plece numai decăt. Toată ziua mă plimbam prin grădi-nuță, dar pe colonel nu-l puteam zări. Mă hotărâi să mă scol disdedimineată în cele

câteva zile ce mai rămăseseră până la plecarea lui. A doua zi dela hotărârea mea, tocmai mă îmbrăcasem, și priveam pe fereastră, dealul din față acoperit de mii și mii de cioare ce stăteau încă, aripă lângă aripă, pe omătul pe care-și petrecuseră noaptea. Deodată răsunară alături vuete, și văd slugile alergând într'acolo. Mi-am luat repede paltonul și m'am dus și eu. Ce se întâmplase? Calul, mai sălbatec decât ori când, trântise pe cei ce-l țineau, și într'o smuncitură scăpă din mâinile lor. Ordonanța se repezi, vroi să-l oprească, dar lunecă și calul îl lovi cu picioarele dinapoi în piept. Toate acestea le istorisea, de abia vorbind, un biet soldat, colonelului care, ingenunchiat, descheiă haina celui lovit. Acesta din urmă rămăsese lungit jos, cu albul ochilor întors înafară, cu gura deschisă, plină de sângele, ce picură, înroșind omătul. După câteva tresăriri ușoare își dete sufletul. Atunci se auzi în poartă tropotul calului. Niște călărași îl prinsese, și-l aduceau. Colonelul tresări, se sculă repede, și se aruncă strigând:

— Lăsați-i dârlogii!

Când se opri în fața calului, repezi mâna

și-i izbi un pumn strașnic în frunte. Calul se ridică în două picioare, vroi par'că să se arunce asupra stăpânului său, dar amețit căzù pe spate, cum s'ar fi topit. Grușan care apucase dârlogii se prăvăli și el. Dar

într'o clipă se ridicară amândoi, se înfruntară ca doi dușmani de moarte, apoi colonelul scoase un strigăt spăimântător, se aruncă în șea, smunci dârlogii, învârti calul în loc, și se năpusti pe poartă. Peste puțin l-am văzut pe deal, intrând săgeată printre miile de cioare care se ridicară, deodată, într'un vaer asurzitor, acoperindu-l, înfășurându-l ca într'un zăbranic, și nu l-am mai zărit ca și cum nenumăratele paseri negre l-ar fi răpit în zborul lor spre cer.

De atunci nu l-am mai întâlnit niciodată».

Sublocotenentul își trecù mâna peste față, vroind să gonească par'că această amintire. Toți tăceau. Atunci, maiorul care nu se mișcase toată vremea cât povestise ofițerul, se

răzimă cu spatele de perete, și spuse cum și-ar fi vorbit lui: — «Da, așa eră dânsul». Rămase o clipă cu privirile pierdute în gol, apoi, adăogă:

«Pentru că e vorba despre un om cum nu trec mulți prin viață, și cum dânsul astăzi nu mai este, o să vă povestesc, domnilor, într'adevăr cea mai grozavă întâmplare din viața lui, și dintr'a mea, care am fost martor.

Maiorul se opri puțin, voind să-și stăpânească glasul ce tremurâ ca și al sublocotenentului; pe urmă începû:

— «În ajunul războiului eram sergent în regimentul de călărași, pus sub comanda colonelului Grușan. — Grușan Sălbatecul. I se ziceâ astfel în urma unei întâmplări: Într'o dimineață, pe toate ordinele de zi în josul cărora eră iscălit dânsul se găsi adăogat *sălbatecul*. De atunci i-a rămas porecla. Prin ce împrejurare, nu-mi aduc aminte, căpătasem increderea acestui om de care se fereau cu toții. Așa se făcâ ca aveam dese însărcinări din partea lui.

Într'o seară, cu vre-o două zile înainte de plecarea noastră spre câmpul de războiu, mă întorsesem dintr'un sat îndepărtat, unde

fusesem trimis de către colonel să văd dacă se găseà fânul trebuincios. Plouase ziua întregă, drumurile se desfundase, calul răsbeà cu greu prin glod. Întârzasem și toată vremea mă gândisem cu grijă la întâlnirea cu colonelul căruia trebuia să-i raportez. Când am intrat în cort, l-am găsit în picioare uitându-se, cu ochii lui întunecați, la ordonanța ce-i povesteà ceva, dar care, în clipa venirii mele, tăcuse. Am rămas lângă ușă, cu mâna la cozorocul capelei, așteptând. Comandan-tul se uită la mine, apoi îmi porunci :

— «Ia-ți calul și vino».

M'am dus la conovăț, mi-am luat calul care rămăsese cu șaua pe el, și m'am întors. Colonelul și cu ordonanța încălecaseră. O luarăm îndată la trap în lungul bivuacului, până ce trecurăm de el. Ploaia se întetise, începuse să bată un vânt care ne aruncă picăturile în față, caii lunecau, iar al meu, obosit, de abea se puteà ține pe urma celorlalți doi. Repede am băgat de seamă că nu luasem șoseaua și că tăiem câmpul deadreptul. M'am uitat înapoi, luminile din bivuac rămăseseră în urmă tare, în spre stânga. Trecusem și pe lângă păduricea, pe

care o cunoșteam, apoi ne pierdurăm cu totul în întunericul adânc. Eram deprins cu obiceiurile colonelului, îmi închipuiam că poate voi să facă el singur o recunoaștere, dar nu știu cum de astă dată o presimțire neînțeleasă mă nelinișteă. Încotro apucasem nu știeam. Mergeam în bobote, ca în spre pierzare. N'am să uit niciodată drumul acesta.

Deodată colonelul lăsă calul mai încet și chemă ordonanța, îl apucă de mână, ca să călărească scară la scară, și-l întrebă. Acum eram aproape, am auzit bine întrebările și răspunsurile : — «Nu era nimeni acasă, nici o slugă ?» — «Nu». — «Pe unde l-ai văzut ?» — «Pe fereastă.» — «Cum?» — «N'am găsit pe nimeni să dau scrisoarea, și m'am uitat pe geam să văd pe cineva.» — «Ce făceau?» — «Stăteau la masă». Colonelul tăcù, apoi întrebă din nou : — «Când ai dat scrisoarea, ce ți-a spus duduca?» — «Nimic, a luat-o». — «Bine !» O scăpare de lumină îmi trecù prin minte. Începusem să înțeleg. Mergeam la moșia colonelului. Nu mai fusese acolo, dar mi se spusese că nu-i departe de târg. Cine să fi fost însă acela

pe care îl văzuse ordonanța? Și atunci îmi amintii de unele vorbe ce umblau printre soldații ce se duceau la comandant acasă. Sufletul mi se strânse, și mă rugăi în gând,

lui Dumnezeu, să nu i se întâmple nimic.

După vre-o trei ceasuri de drum, ne-am oprit la poarta curții. Am descălecat și-am legat caii de stâlpii gardului, am aruncat mantalele pe ei, apoi ne-am furișat în ogradă.

Nu se vedea decât o dungă de lumină, pe după o perdea.

Colonelul se întoarse spre ordonanță și-i porunci: — «Du-te și te uită pe geam!». După o clipă soldatul veni. «Acolo-s?». — «Acolo». O luarăm pe după casă, scoborând; colonelul se opri în dreptul unei uși înguste. Apucă de clanță, puse umărul,

împinse cu puterea lui grozavă, și ușa se deschise scârțâind ușor. Suirăm câteva trepte și intrarăm pe o sală. În clipa aceea, am auzit cum colonelul duce mâna la toc și scoate revolverul. Simțeam că inima nu-mi mai bătea; ași fi fost bucuros să cad mort. Pășiam în vârful picioarelor. La ușa odăii, pe fereastra căreia se uitase ordonanța, colonelul se opri, apoi o deschise deodată. Doamne! par'că sunt acolo la spatele lui. Într'o scăpărare s'a petrecut totul: Ea, stătea pe marginea patului; un bărbat, în picioare, lângă dânsa, îi vorbea. Pe masă era aprinsă o lumânare. Când Grușan trecu pragul, femeia lui se ridică și întinse mâinile în față ca și cum ar fi vrut să se ferească de o vedenie. În clipa aceea revolverul detună, dânsa scoase un strigăt, căzù pe pat, apoi se rostogoli jos. Bărbatul, un om voinic, părea că nu-și perduse cumpătul, luă un scaun și-l aruncă spre colonel, dar nu-l lovi. Alte două detunături, una după alta, cutremurară casa. Bărbatul se prăbuși cu fața în sus pe podele. Colonelul puse revolverul în toc și se duse lângă fereastră. «Intrați înăuntru!» ne porunci. Am intrat încet, cu-

tremurați de groază. Ordonanța rămase lângă ușa, eu m'am dus aproape de sobă. De unde stam, vedeam amândouă trupurile întinse, aproape unul de altul. Dânsa murise; avea fața albă ca varul, ochii deschși încremeniți de groază, părul despletit, mânilor date în lături ca o cruce. Rănitul se mucea grozav, în svîcoliri, apăsându-și pieptul cu mâna, în partea dreaptă, unde i se înroșise cămașa de sânge. Din gât îi eșia un horcăit înădușit, întretăiat. Grușan îl privea.

Deodată, c'a venit de supt pământ, se auzi jalnic, rugător, glasul muribundului: »Apă, apă!». M'am uitat pe masă, am văzut o sticlă plină, am vrut să întind mâna să o iau, să-i torn în gură, când fără voce privii spre fereastră: ochii colonelului luceau sălbatec pironindu-mă locului. Glasul răsuna din nou, mai sfâșietor. La fiecare rugămintă, ochii comandantului se îndreptau spre mine, țintuindu-mă în loc.

O sfârșitură mă făcu să tresar până în adâncul sufletului: lumânarea se trecuse, pâlpâi de câteva ori și se stinse. Așa, rămași neclintiți, și'n întunericul ce ne învă-

luiă, glasul muribundului răsună mai spăimântător. Eu par'că tot vedeam ochii scânteetori, ce mă opreau să întind mâna. Afară ploaia bătea în geamuri, livada se frământă foșnind sbuciumat, jos ușa deschisă pocnea bătută de vânt. Intr'un târziu se auzi scrâșnetul unui chibrit, la flacăra lui fața colonelului se luminează groaznică, o clipă. Fumă. Vârful țigării sclipează ca o scântee, aprinzând par'că, la fiecare dată, mustățile și barba răzbunătorului. După câtăva vreme țigara se stinse. Apoi am stat așa, în întunerecul nepătruns până când, de după geamuri, se împrăștiă lumina sură a zorilor întunecate de nori. Incetul cu incetul ochi-mi începură să deslușească lucrurile și oamenii din odaie. Ordonanța se răzimese de ușorul ușei, spaima se părea că-i luase cunoștința. Colonelul rămăsese locului. Moarta se uită îngrozită. Rănitul de abea mai răsuflează, mișcă buzele, dar vorbele i se stingeau în gât. Setea îl mai chinuie poate. Și cum par'că așteptase lumina zilei, ca să mai vadă o dată pe aceia pentru care murează, deschise ochii, vroi să se ridice, scoase un gemăt adânc, și rămase nemișcat. Colonelul în-

cruntă sprincenile, se apropiè, se uită lung la mort, apoi spuse: «Haidem!»

Am încălecat caii aproape înțepeniți de răceala ploai, și ne-am depărtat de casa în care, după dragoste, intrase moartea».

Maiorul tăcù. Ne-am despărțit, și-am plecat în pâlcuri, ca și cum ne-ar fi fost frică să străbatem singuri întunericul nopții.

FLÄMÄND.

FLAMÂND

Moșierul Chiriac Pascu, îi eși înainte :
— Bine frate, nimeriși tocmai la
spartul târgului. Eu am prânzit de
mult. Dar să pun să-ți faci îndată ceva.

Prietenul său, Dumitru Stupcan, răspunse,
scoborându-se din trăsură :

— Ba să-ți cauți de treabă ! De data asta
am mâncat.

Și moșierul zise :

— Cum de data asta ? Cu alte cuvinte
altădată ai cam rămas flămând la mine ?

În vreme ce-și dară mâna, Stupcan îl
desluși :

— La tine, nu, niciodată. Răspunsul a-
cesta e în legătură cu o întâmplare a mea
din tinerețe, pe care nu o pot uita. Am să

ți-o spun. Deocamdată poruncește să-mi vâre calul în grajd, căci astăseară rămân la tine.

Cei doi vechi prieteni intrară în casă. Și după ce musafirul își scoase mantaua de pânză ce-l fereă de colb, trecură, amândoi, într'o odae în care obloanele erau închise ca să nu pătrundă căldura zilei. Vorbiră despre multe, și nu eșiră din casă, decât după ce băgară de seamă că se înserase, când trecură din dos, în cerdacul ce da înspre pădurice. Și se așezară amândoi în jilțurile de paie, care scârțâiră supt greutatea trupurilor.

În înălțimi câteva stele par'că pâlpăiau și par'că nu. Păduricea stă nemișcată. Deasupra un stol de prigorii nu-și găseau odihna.

Dumitru Stupcan spuse:

— Dragă Chiriac, de când sunt eu n'am văzut o priveliște mai frumoasă ca aceasta dela tine.

Și adăogă oftând:

— Prietene, ce-aș mai da să pot sta cu tine, într'o casă ca asta, pe o moșie ca a ta.

— Nimic n'ai aveà de dat: stai la mine toată viața ta, și-ți îndeplinești dorința.

Stupcan întoarse capul, și prin umbra serii privi în ochii lui Chiriac.

— Știu că vorbești din inimă, îi zise, dar... Ei, dragul meu, dacă s'ar putea face totdeauna ceea ce vrea omul.

După câteva clipe Chiriac apropiè jilțul, întinse brațul, își apucă prietenul de după gât, apoi îi zise :

— Dar par'că erà vorba să-mi spui întâmplarea ta din tinerețe.

— Bine, dragul meu, să ți-o spun; ascultă :

— «... Știi că după ce mi-am luat licența, pusesem mâna pe niște parale venite dintr'o moștenire neașteptată. Le-am tocat, o știi și asta, prin călătorii. Am văzut multe, n'am ce zice, dar ca să nu rămân pe acolo, a trebuit s'o iau frumușel înapoi spre țară. M'am întors ușurel de tot. În răstimpul acesta de vreme, până ce m'am însurat, noi nu ne-am văzut. În București am început să duc viața de student. Cu zăpăceala mea, nu prea mă încumetam să iau vre-o slujbă. Mâncam odată în zi, și dormeam de două ori: adică și înainte și după masă. Eram cel mai fericit om din lume, când mă chema cineva să mânânc la el. Scuteam un franc, și mă să-

turam totodată. Dar noroacele aceste se întâmplau rar. Odată, cum mă îndreptam spre birt, mă lovesc piept în piept cu Simeon, Simeon Cardu, cu care ai învățat și tu. Nu ne văzusem de ani de zile. El ajunsese bine, se însurase și luase zestre mare. Cum mă zări îmi sări de gât și după îmbrățișări și întrebări, urmă poftirea la masa de seară. Cum eram deprins să mănânc numai odată în zi, am luat numai o cafea neagră, și m'am întors. Imi păstram foamea pentru masa unde eram chemat, masă ce fără îndoială avea să fie îndestulătoare. Cum am ajuns acasă m'am culcat. Și am visat numai mâncăruri. Pe semne de asta am dormit ne'ntors până seara la opt. La Simeon trebuia să fiu la șapte. Eram nenorocit. M'am îmbrăcat și eu cât am putut mai iute și am luat-o la goană. Când am ajuns se așezaseră la masă. Și mi-a fost rușine. Le-am spus că mă oprise niște afaceri, și că mâncasem. Îți poți închipui! Făcui cunoștință cu toții, și Simeon îmi zise: «Bine dragă, cel puțin să ne faci plăcerea să stai cu noi». Și mă așază lângă nevastă-sa. Sunt împrejurări în viață care îți lasă urme neșterse.

Uite, par'că văd sufrageria mare, cu pereții în lemn de stejar; par'că văd candelabrul, trichelurile, și farfuriile cu flori aurite; și par'că simt privirea curtenitoare a slujnicei care aducea mâncărurile. Țin minte chiar o meteahnă a femeii acesteia! Avea un ochiu mai închis și decâte ori trecea pe lângă mine, par'că mi făcea semn să scot și eu din farfurie. Când ajunsei eu, mâncaseră supa. Chiar atunci se pusese pe masă rasolul de pește, un șalău. Peștele care-mi place mai mult, — și cu drept cuvânt. Ai băgat tu de seamă că e singurul pește care după ce e fiert își păstrează culoarea ceea proaspătă, albă-verzue, pe care o are când e viu? Șalăul e pește de neam, dragă. Și, într'un sos de muștar ca acela, e un lucru rar. Când l-am văzut am simțit un gol în stomac. Mi-am adus aminte de toți șalării, pe care-i mâncasem în viața mea de rătăcitor, pe bordul vapoarelor mari. Ce-mi făcea chinul și mai mare, era că alături, nevasta lui Simeon, da deslușiri unei prietene, despre cum se gătește sosul cu muștar. În fața mea Simeon înghițea din plin, și printre imbușături luase din nou firul vorbirii rupt prin

venirea mea. Vorbeau despre artă, dragă, despre pictură. Văzându-mă că tac, vroiră să mă facă să-mi dau și eu părerea.

— Tu care ai fost prin atâtea locuri, îmi zise Simeon, poți să-mi sprijini admirația pe care o am pentru Wiertz. Ai fost la Bruxelles, în galeria operilor lui?

— Cum nu, răspunsei eu, și îngânaiu câteva cuvinte.

Prietenul meu înghiți odată și urmă să-mi vorbească :

— Ai văzut «Răsvrătirea Ingerilor?»

— Cum nu. E una dintre cele mai îndrăznețe pânze ce mi-a fost dat să văd vreodată.

Și mai îngânaiu câteva cuvinte. Dar în gândul meu dam dracului și pe Wiertz, și pe toți îngerii lui. Isprăviră de mâncat peștele și sluga trecu iarăși pe lângă mine, și cu ochiul ei pe jumătate închis par'că mă îndemnă : «Măcar din mâncarea asta scoate și dumneata.» Și în mijlocul mesei, aburi o găscă cu varză. Simții că cineva dinăuntru meu îmi răcneă ; «Spune, omule, că ți-e foame, că n'ai mâncat. Uite găscă sboară din farfurie!» Ce e drept într'o clipă nu

rămase decât varza din care se ridică un val de aburi, și mi se părură că tocmai colo, sus, deasupra capului meu, din aburii mirositori se întrupează deodată găscă albă, cu gâtul și aripele întinse spre zbor, că găgăe spre a-și lua rămas bun dela mine, și că se strecoară prin bagdadie. Și n'am mai văzut nimic.

— Nici vorbă, urmă Simeon, Wiertz e un artist genial, Mă rog, Stupcane, ce zici tu de «Napoleon în Infern?»

— A da! Ce să zic. De «Napoleon în Infern» vorbești? A! nici vorbă. E o mare operă. Chipurile acelor cari au ce bânui marelui omorător de oameni, te zgudue. Nici vorbă».

Eram zăpăcit; lihnit de foame. Mi se înclaiase limba. Nu știu ce voi mai fi îndrugat, și câtă vreme trecuse, când deodată îmi gădili nările mirosul unei fripturi. Intorc la dreapta capul, și văd mânușițele albe ale gazdei împărțind un purcel fript. Tu nu știi gustul purcelului fript. De geaba, nu-l știi! Poate știi pe a purcelului din care ai mâncat, asta-i altă ceva, dar pe a purcelului din care nu ți-a fost dat să mânânci, nu-l știi, n'ai

avut fericirea să-l știi. Privind la ceilalți îmi adusei aminte ca prin farmec de chinurile ce le mai simțisem odată, într'un internat, după ce citisem descrierile din Odisea, a meselor cu viței și berbeci fripți, a ospățurilor cu vinurile groase de pe coastele Greciei fericite, din acele vremuri. Mă rugam în gând lui Dumnezeu, să dea purcelul mai repede gata, să se sfârșească odată cu suferința mea. Aș ! Iși vârâse coada Wiertz. Vorbind despre dânsul se înghițeà mai rar. Firește, vrând-nevrând, trebuià să-mi dau părerea asupra operilor lui. În sfârșit, sosi prăjitura. Deodată, fără să mă aștep, nevasta lui Simeon, taie o felie, dar știi o felie mare din prăjitură, și mi-o întinde : «Or'cât ai fi de sătul, îmi zise, prăjitura se poate mânca, și n'ai să mi-o înapoezi».

Cred și eu ! Cum de nu-i trecuse prin minte să facă astfel și cu purcelul ! Eu mă așternui pe mâncat. Să crezi, nu simțeam gustul prăjiturii ; știu atâta că erà ceva bun și că în sfârșit mâncam și eu. Dar Simeon nu mă lăsà în pace :

— Stupcane, în fund deasupra ușii e un tablou, care...

— Nu e nici un tablou în fund, răspunsei eu, desnădăjduit că nu pot mânca în liniște.

— Cum nu, este unul: «Grecii» «Grecii»...

Atunci cu coada ochiului am zărit cum nevastă-sa îi făcù semn să mă lase în pace. Femeile pătrund mai repede unele taine, ca noi. Din înfățișarea mea nevastă-sa ghicise, ce sufeream. Tăcură cu toții, iar eu primii trei felii, una după alta. Nu mai vorbi nimeni, nici un cuvânt, până la sfârșit. Fără îndoială, mă priveau. Dar ce-mi pasă mie? Măncam, acesta erà lucrul de căpetenie. N'o să uit nici odată întâmplarea asta!»

Chiriac răsè toată vremea cât povestise prietenul său.

Noaptea se apropià repede. În vreme ce jos întunericul înecà totul, cerul se lumineà în sclipirea miilor de stele. Prigoriile se liniștiră în frunzișul păduriceii.

O slujnică deschise ușa și spuse:

— Poftim la masă.

— Tocmai acum mă gândeam că întârziaseam cu masa, zise Chiriac. Povestirea ta, Dumitre, mi-a făcut o foame de lup. Hai-dem să mâncăm.

Cei doi prieteni se sculară și porniră ț-

nându-se de mijloc. La ușa sufrageriei Stupcan se oprî și spuse:

— Pentrucă mergem la masă, dă-mi voe să-ți fac o întrebare: «Dragul meu, știi care e cel mai prost pictor din lume?»

— Wiertz, răspunse Chiriac rîzînd.

— Așa. Vra să zică suntem de aceiași părere. E Wiertz. Să nu mai fie vorbă pe urmă. Putem mânca liniștiți.

Apoi adăogă supărat:

— N'o să-i iert cât voi trăi, ticălosului, că a făcut două pânze proaste: «Răsvrătirea Ingerilor» și «Napoleon în Infern».

Prietenii râseră și intrară în sufragerie.

PATIMA.

PATIMA

Din fundul canapelei unde stam împreună, eu și căpitanul, se vedeă tocmai în a treia odaie, unde începuse jocul de cărți. Se vedeă bine fața slabă, suptă de nesomn a gazdei. Li zăream mișcările nervoase ale capului, puțin piezișe, îndreptate către vecinul din stânga, un profesor, venit de curând în oraș, al cărui fel de joc nu se cunoșteă încă. Se lămureă, în toată grosimea lui, în cellalt capăt al mesei, trupul maiorului, plecat peste masă, într'aceiași inclinare caraghioasă cum obișnuia să se lase peste gâtul calului, la instrucție, pe câmp. În vreme ce *partenerul* al patrulea, prefectul județului, cu spatele la noi, săltă din când în când, cu aceiași săritură de om înțepat pe neașteptate. Am

privit câtăva vreme acest tablou tăcut: nu se auzea o vorbă. Apoi căpitanul îmi trecu o mână pe după mijloc, îmbiindu-mă în odaia din fund, tocmai în sufragerie. Aici cerurăm două pahare cu ceaiu. M'am așezat la masă. Căpitanul eră însă nervos, nu își găsiă astâmpăr. Mă întrebă deodată:

— Ce te face să nu joci cărți?

— Nu știu, i-am răspuns, dar simt că niciodată n'o să pun mâna pe ele.

— Pe mine, urmă el, m'a îndepărtat de ele o amintire tristă pe care o să ți-o spun.

Căpitanul începù să se plimbe prin odaie, între fereastră și sobă, apoi cu glasul lui răsunător, care se revărsa uneori în gâl-gâiri puternice, ca și cum ar fi comandat, începù să povestească:

...«Poate să fi avut vre-o cinsprezece ani când am început să înțeleg și eu oarecare rosturi ale lumii acesteia. Și am avut nenorocul, sau poate norocul, să deschid ochii pe unele întâmplări a căror deslegare mi-a slujit în tot restul vieții mele, uneori în bine, alteori în rău. Mi-am petrecut copilăria, după cum ți-am mai spus, într'un târg de graniță, într'un târg mic, unde în-

tâmplările sunt rare, dar, oricând sunt, se știu de-a-fir-a-părul, de către toată lumea.

Așa se face că și povestirea ce va urma ar putea fi spusă de către toți cei de acolo, întocmai ca și de mine care am fost un martor de aproape al ei... Locuiam pe ulița «cea boerească». Drept în fața casei noastre, ferești în ferești, locuia un boier, cuconul Gavrilaş, — Gavrilaş Barbu sau Gavrilaş Corbu, nu-mi aduc bine aminte; numele de familie îmi scapă. Zid în zid cu noi, deci în preajma cuconului Gavrilaş, stătea un alt boier, pe care târgul îl poreclise, pentru averea risipită în tinerețe, «Mână Spartă». La dreptul, această poreclă se cuveneă amândorura. Și unul și altul vânturaseră miile de galbeni, cum vântură copiii, vara, colbul de pe drum.

Și această lepădare de bani aveă de pricină o patimă, dar o patimă dragul meu, care cotropește ca focul, care se revarsă ca apa când se prăbușește în innec. Acești doi oameni pierduseră tot, tot, înțelegi tu? Nu le rămăsese decât banul pentru hrana zilnică, și lucrurile din casă. Așa se face, că, după ce se întoarseră de prin străinătăți,

dânșii s'au apropiat, găsindu-și unul în altul scăparea de urâtul ce se coborâ cu aripile întinse peste viața lor mohorâtă.

Și au început să joace cărțile înaintea. Bani nu mai aveau, atunci — care dintre ei doui și-o fi dat părerea? — au început să joace pe lucrurile din casă. Când am priceput ce se petrecea în casa din față, când am înțeles de ce nu călcase piciorul tatei, odată măcar, peste pragul porțiței înflorite, și de ce dânsul se fereă, ca de o molimă, să se întâlnească cu cei doi vecini, faptul era vechiu de peste șase ani. Atunci am căutat să văd lucrul mai de aproape... Cărțile se jucau numai la cuconul Gavrilaş, într'același loc, lângă fereastră a doua din partea stângă. Eu unul nu i-am văzut începând jocul, — îl începuseră cu șapte ani înaintea; acum îl urmau. Poate aveau un răgaz de un ceas-două pe zi, și tot atâta pe noapte. Dimineața, când mă sculam, să-mi revăd lecțiile, la fereastră ceia, totdeauna, licăreau cele două mureni ale lumânărilor trecute.

Și, deasupra foițelor de hârtie, capetele buhoase, aproape fără ochi, de adânciți ce

erau în orbite, tremurau în neastâmpărul dorului de câștig. La început jucase pe bivolițele, pe caii, pe trăsura ce mai rămăsese cuconului Gavrilaş. Când câștigă «Mână Spartă», nevasta lui purtă caleașca ferfenițită, de scăpărau ulițele bolovănite ale târgului, iar la hopuri roțile săreau de un cot. Doar nu eră a ei ! Vai de bietul vizitiu, care trecea dela un stăpân la celalt, odată cu trăsura și caii. În urmă de tot, cuconul Gavrilaş vându trăsura, nemai având ce mânca. Și atunci veni rândul lucrurilor. Socolile de zi se făceau seara, cele de noapte dimineața ; atunci se perindau, dela unul la altul, și lucrurile câștigate. Seara, mai cu seamă, se strângea toată mahalaua să vadă ce a pierdut unul, ce a câștigat altul. Am văzut dragul meu, mese, scaune, oglinzi, tricheluri, divanuri, tablouri, — două gospodării întregi ticsindu-se când într'un loc, când într'altul.

De multe ori, unul dintre dâșii pierdea toată mobila unei odăi, și atunci, pe ferestrele deschise, se vedeau păreții goi, cu piroanele negre înfipite într'ânșii, plini de păinjenișul țesut ani întregi dela un capăt

la altul al odăii. Da plouă, da ningeă, mutarea se făcea, căci, doamne ferește, nu încuviința unul o zăbavă, cât de mică, în plata datoriei. De multe ori, dimineața, în zilele de sărbătoare când nu mă duceam la școală, tresăriam de vuietul unui divan, odată chiar de al pianului nevestei cuconului Gavrilaş, trântit în mijlocul uliței de către acei ce nu-l puteau căra. Oglinzile ajunseseră niște cioburi, scaunele erau rupte și aveau câlțul ieșit, telurile scoase. Par'că pustiise și mistuise focul. Dela o vreme însă lucrurile începuseră să treacă numai din casa cuconului Gavrilaş, dincolo. Norocul îl părăsise cu totul: într'o săptămână rămăsese numai cu paturile. Pe ce o să mai joace, mă gândiam eu? Când, într'o seară, slugile purtară din ograda nenorocosului cel din urmă lucru: un tablou mare, acoperit. Ținuse mult, tare mult, conul Gavrilaş, la dânsul, și mai cu seamă nevăsta lui: când l'au scos pe poartă, amândoi îl urmăriră cu privirile, dela fereastră. A doua zi, îl câștigă din nou. Tabloul, tot acoperit, făcând primblarea înapoi. Schimbul acesta, o zi al unuia, o zi al celuilalt, s-a perindat vre-o

săptămână. Intr'o dimineață, pe o ploaie repede și-un vânt năpraznic, slugile scoaseră tabloul pentru cea din urmă oară din odaia adevăratului stăpân. Când vroiră să iasă în uliță, vântul se năpusti în prostirea ce-l acoperiă, slugile șovăiră clătînându-se, și prostirea zbură de pe fața lui ca o bucătică de hârtie. Dela fereastra unde eram, într'o ochire răpede văzui înfățișarea mândră a unei femei, cu fața albă, cu ochii întunecați, cu o mână pe răzimătoarea jălțului în care sta, cu ceialaltă la piept, pe niște dantele, poate. Sămănă bine cu soția cuconului Gavrilaş. Eră mama ei. În aceiași clipă cuconul Gavrilaş, numai în jiletcă, alergă să ajute, aplecară tabloul și-l duseră dincolo... Din ziua aceia n'au mai jucat. Supărarea, noștile nedormite, poate o răceală căpătată în ziua ploioasă în care ieșise dezbrăcat afară, culcară pe nenorocosul boier în pat. A zăcut o săptămână, și într'o dimineață, în odaia, în care altă dată licăriau mucurile lumânărilor trecute, se înălțau flăcările gălbui ale făcliilor de ceară. Pe divan cuconul Gavrilaş dormiă cel mai liniștit somn. L'au îngropat într'o zi frumoasă plină de soare

și de miros de liliac. Se imprimăvără. M'am dus să-l văd. Eră întins într'un sicriu văpsit albastru, în mijlocul odăii goale. Când l'au

scoș în uliță, să-l puie în patașcă, nevasta lui a privit spre casa celuia ce-i sărăcise. Și, ca și când ar fi zărit pe cineva, întinse brațele și izbucni într'un strigăt deznădăjduit: «M'ați lăsat amândoi».

Cine dintre cei de față va fi înțeles rostul acestor cuvinte? Am întors capul, privind într'acolo; pe fereastra deschisă, ca printr'o ciudată întâmplare, se zăria, într'un colț, tabloul. Am lăsat să pornească mortul, apoi, pentru că nu eră nimeni, m'am apropiat.

Am stat mult, și l-am putut vedeà bine. Cu ochii întunecați, acoperiți par'că de pânza lacrărilor, plecată, ca și când ar fi voit să se scoboare din ramă, cu fața albă în bogăția părului negru, *mama* părea că jelește durerea adâncă a fetei ei. Mâna dreaptă strângea răzimătoarea jilțului, iar ceialaltă, acum vedeam deslușit, ducea batista la ochi. Ce presimțire vremelnică va fi încremenit mâna tinerei femei de pe atunci în această mișcare de durere?...

Căpitanul se opri, duse mâna la ochi, și rămase așa câteva clipe.

— «Par'că, o văd încă», adăogă dânsul. Fără să mai spunem un cuvânt, fără să luăm dela cineva «seară bună», am plecat. În uliță, ne-am dat mâna și ne-am despărțit.

PĂRTAȘUL.

PĂRTAȘUL

Soldatul Pintilie Gheorghe era învinuit că furase în Sâmbăta Paștelor câțiva saci cu orz, și că apoi îi vânduse. Santinela ce încuviințase aceasta era adusă înaintea consiliului ca părtașă la furt.

Vinovatul mărturisise hoția. El o îndeplinise pe când de santinelă la orzărie era Neculai Oană, recrut din anul acela, un biet om, luat în oaste pe nevăzutele, și pe care, de șease luni de zile, de când venise, nu-l scosese nimenea din ceia ce știa el de acasă. De nepriceperea lui se feriseră toți comandanții de companie, ca de foc, și-l lăsaseră la boi.

În săptămâna Patimilor, soldații fură învoiți pe acasă. De sărbători e greu să pui mâna pe un om mai acătărei, — rămân

ciurucurile. S'a sbătut bietul aghiotant, în dreapta, în stânga, până a dat, în grajd, cu ochii de Neculai Oană, care vorbea cu boii lui, desmierdându-i pe grumaz. «Valeu! Oană neică, zise aghiotantul, Maica Domnului mi te scoase în cale. Vino 'ncoa, zmeule, să te înarmez ca pe Sfântul Gheorghe». L'a înșfăcat de guler, l'a dus de la încins, i-a dat o armă și-un picior și l'a înfipt de santinelă în poarta orzăriei, în ograda căreia rămăseseră câțiva saci plini, afară din hambar. «Să nu lași nici pe Dumnezeu Sfântul să intre înăuntru, Oană băete, că a ta-i împărăția necuratului pe urmă», îi mai zise aghiotantul, și plecă.

De aici încolo să lăsăm să povestească Oană, întrebând la rându-i de către judecători.

El își duse mâna la cap în neștire, chip să salute, răcnî: «S'trăiți», trase aer mult în piept, ca și cum s'ar fi pregătit să se cufunde în apă, apoi începù :

— «Acù eu, s'trăiți, eram pus de santinelă; erà cald și mă uitam pe câmp, și pe poarta de din dos văd, s'trăiți, că eșiau boii. Le dăduse drumul nu știu cine, ori își luaseră ei singuri lumea în cap, că eu

vezi eram de santinelă, nu eram în grajd. Pe mine nu m'o răbdată inima să-i las în voia lor, că tot eu aveam să-i caut pe urmă prin meleaguri, că eu îs la boi, la amândouă părechile. Da o păreche acuma n'o mai am pe samă, de-o săptămână, că s'o dus cu a lincăi la cărat pietriș dela Ipate, de supt dealul Râpoaei. Eu îs din cealaltă parte, dela Argieni, din vale de...»

— «Nu mai bâigui; spune ce-ai făcut când ai văzut boii,» răcni colonelul.

Oană iar răsufală adânc :

— «S'trăiți ! Eu am văzut boii, am răzămat pușca de gard, și am împuns-o la fugă după dâșii, de i-am întors. După ce i-am dus înapoi în grajd, i-am închis, am pus un bețișor în belciugul ușei, că zăvorul îi stricat, — l'o stricat Marin Dumitrache, bătu-l'ar Dumnezeu, și eu am *rapurtat*, da nu l'au dres, că fierarul nu-i...»

— «Lasă pe fierar, tontule, spune ce ai făcut după ce ai închis boii ? Te-ai dus la locul tău ? răcni iar colonelul scos din fire.

— «M'am dus la locul meu, unde mă așezase domnul căprar».

— «Căprarul, nu aghiutantul? întrebă un căpitan din consiliu.

— «Ba *aghiutantul*, domnul aghiutant, s' trăiți. Acu eu mai s' adorm. Da n' am dormit, că de dormeam aş fi visat, și n' am visat nimic, zău n' am visat. Și numai ce vine deșca Gheorghe și dă să intre în orzărie. Eu îi zic : — «Mă deșcă, ce cauți tu aici, că eu nici pe Dumnezeu nu-l las, mă, să intre». Da el mă dă odată la o parte, intră înăuntru și-mi spune : — «Tu nu știi, mă, că trebuie să duc orz pentru calul domnului Ghinărar». De așa — așa-i, am socotit eu, că alta nu știu, da asta o știu bine, că domnul Ghinărar e tatăl nostru, s' trăiți; și l' am lăsat să ia un sac. Când o eșit cu sacul afară, mi-o șters o palmă de-am amețit. O luat-o pe după gard și ce-o fi făcut, ce-o fi dres, că se întoarce iar înapoi și mai ia un sac. — «Câți saci iei deșcă»? îl întreb eu. — «Las că-i vedeà tu. Să-i numeri» mi-o răspuns. Și când o trecut cu al doilea pe poartă, mi-o mai șters o palmă și o strigat : «Doi». Când o mai venit pe urmă nu l' am mai întrebat de frică să nu mă mai bată. Da el tot mi-o mai tras două palme, și-o strigat :

«Trei», «Patru». După al patrulea n'o mai venit, da și pe mine m'o bufnit sângele pe nas».

— «Vra să zică patru saci a furat?» întrebă colonelul.

— «Patru ; câte palme am mâncat atâția saci o furat, s'trăiți... De schimbat, nu m'o schimbat decât hăt ! târziu de tot, că prinsese să se spuzească cerul de stele, și eu mă gândeam încă la boii mei că nu aveau ce mânca ; — eu le dau de mâncare la vreme, ba-i duc și la păscut în suhatul târgului, unde-s și ceilalți văcari, că am păscut doar și tamslâcul Conului Mache de pe Popricani...

— «Bine, bine, cine te-a schimbat ?

— «Domnul căprar, ista, domnul aghiu-tant. Aflase și dumnealui că Pintilie luase sacii, că mi-o tras și dânsul câteva palme, da fără să le numere, că mi le-o tras grăbit. Apoi m'o dus la închisoare. Și-am stat închis, s'trăiți, ia așa de geaba, pentru mehnghiul ista de Pintilie. Că doar am vrut eu să pun mâna pe el în închisoare, dar n'am putut. Da ce crezi tu mă (zise Oană întorcându-se spre vinovat) că ești în satul

lui Cremeșe, să furi orz și să bați oamenii în drum»?...

— «Unde te trezești aici?» țipă Colonelul. «Pentru ce i-ai dat drumul să intre în orzărie?»

— «Domnul Ghinărar e tatăl nostru, s' trăiți. Cum să nu-l fi lăsat? Dumnezeu e Dumnezeu, și domnul ghinărar e domnul ghinărar. Alta n'oi ști, da asta o știu bine. Cum să nu-l fi lăsat».

Apoi începù să se roage :

— «Dacă Pintilie n'are de unde, tătuca dă cei patru saci înapoi, că tătuca are în hambar și păpușoi, și orz, și grâu; zău că-i dă tătuca, numai să-și scape băiatul!»!

Toți zâmbiră, iar Pintilie pufni de răs. Oană îl zări, și-i strigă printre lacrimi :

— «Te râzi măi deșcă, te râzi, nu ți-ai mai călca piciorul pragul maică-ta și al tă-tâne-tău!»!

Consiliul a achitat pe Neculai Oană, cerându-i trimiterea înapoi la vatră, ca un om slab de minte ce eră. Când i s'a spus că scăpase, nu-i venea să creadă.

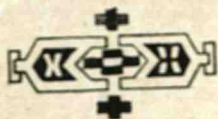
Dar pe Gheorghe Pintilie, care se ducea

la închisoare, nu-l răbdă inima să tacă, —
întrebă râzând :

— «Ce ți-o fi făcând boii, măi Onică» ?

Oană tresări ca și când și-ar fi adus aminte
de ceva, ochii i se luminară deodată, se în-
toarse, și veni până în fața lui Pintilie. Și
cum acesta din urmă ședeà între cele două
santinele, îi zise : — «Stăi, măi deșcă» și mai
înainte să poată fi oprit, îi trânti o palmă
strașnică.

Apoi, cu buzele întinse într'un zâmbet de
nespusă mulțumire, ieși pe ușă, scărpinân-
du-și palma cu care lovise.

FUGITUL.

FUGITUL.

Aduși în odaie, de către aghiotant, rămân amândoi în fața ofițerului de serviciu. Bătrâna e mărunțică, plecată puțin de șele; de supt barij de abia i-se zărește fața suptă. Iși are sumăieșul pe umeri; mânilor și le ține una de-asupra celeilalte.

Băietanul e înalt, bine legat, dar cam galben la față. E îmbrăcat într'un cojoc cu lână mișoasă, întoarsă în afară. Iși tot trece căciula dintr'o mână într'alta.

După un răstimp vin lângă masa de după care sublocotenentul îi privește. Flăcăul pleacă în jos capul și spune:

— Eu sunt Vasile al Lixandrei.

Ofițerul se uită mirat.

— Sunt Vasile al Lixandrei . . . din *cumpania* a doua.

— Ești întârziat ?

— Nu, sunt . . . Vasile al Lixandrei . . . și-'s *dizirtor*. Sunt din compania a doua, și am fugit anțărți.

Ofițerul se ridică și-l privește cu interes, apoi îl întreabă ?

— Cum ai fugit ? Și de ce ?

Băietanul tace. Atunci bătrâna își trece dosul mânei peste gură, își trage un capăt al sumăieșului peste umăr, și vorbește :

— «Lasă Vasile să spun eu. Să vă grăesc eu, domnule *căpitan*, că băietul nu poate vorbi de inimă ră . . . . . Amu, i-o venit și lui rândul la oaste. I-o venit rândul acum trei ani, și s'o dus, că i-am spus : «du-te băiete și-ți fă *sirviciul*; bun e Dumnezeu și mare. Și te-i întoarce. Eu ți-oi purtă de grijă dragul mamei, să-ți aduc ce te-o trage inima să cei.» Și s-o dus, sărut mâna domnule *căpitan*, s'o dus. Așa.... S'o dus cum v'am spus. Când colo, peste vre-o două săptămâni, într'o sară, prin postul Crăciunului, eu făcusem niște julfе, numai ce aud că bocănește cineva în ușa. «Cine-i?» întreb. «Eu sunt mămucă», mi-o răspuns. I-am cunoscut glasul. Repede am tras zăvorul și

numai ce-l văd cu mantaua peste mondîr, cu șapca în cap, și în mână cu tesaca, fără curea. «Mamă», îmi zice el... dar eră tare abătut, «mamă, îmi zice el, am venit să-mi dai un franc de parale, să plătesc ceva la *cazarmie*». Dă, eu l'am crezut păcatele mele, că numai pe el îl am. Și atâta aveam un franc de parale, da eu il-am dat. Și am vrut să-l mai țin, da unde o fost chip. Atunci, i-am făcut și o legătură cu julfe și o plecat, că trebuia să fie adoua zi la *cazarmie*. O plecat în inima nopții. Și ce-mi eră scris să aud! În ajunul Crăciunului îmi spun ceilalți din sat dela noi, că Vasile e *dizirtor*. Și-am bocit mămucuță, ca după un mort, că eu is beteagă, și-s singură — singură pe lumea asta, și numai pe el îl am! Și l'am căutat, și am întrebat, și unde n'am umblat! Numai unul Dumnezeu știe! Așa îmi perdusem nădejdea. L'am crezut mort și pace bună! Da, numai uite că Dumnezeu mi-l'o întors, s'o îndurat de bătrânețele mele. Alaltăseară, tocmai eșisem să torn apă în treucă la niște porci, că am trei porci, să nu vă supărați domnule colonel, ista, domnule căpitan, am avut și-o văcuță,

da am vândut-o... turnam apă în treacă și numai deodată văd că răsare în poartă un om străin. Da câinii nu băteau. Mă dau mai aproape, și când îi văd fața mi-s'o tăiet genunchii; și m'am sprijinit de gard, și atâta am putut să zic: «Valeu!» Că așa bucurie n'am avut eu în viața mea. Și vezi dumneata, și bucuria asta, tot dintr'o scârbă mi-o venit.

De abia m'am târât până în casă... Și mi-o povestit toată noaptea viața lui, săracul, petrecută printre străini, cioban la oi, că trecuse Prutul. Și-o venit că-l lovise dorul de mine, că el o fugit dar are inimă bună domnule căpitan. Tare m'am bucurat, că-s singură pe lume, și numai pe el vezi că-l am. Și după multe și multe, într'un târziu, l'am întrebat: «Și acolo nu te-au luat la *meliție* măi băiete?» «Ce să mă ieie, mi-o răspuns, ei au destulă oaste. Li duce pe flăcăi peste mări și țări, să se bată. Care cum se duc, nu se mai întorc. Is pustii satele!» Iacă, țin minte vorbele *iste* ca și cum le-ași fi auzit în minuta asta de ceas. Și el ședeà, cum îi colo în colț pe pat, lângă cuptor, iar eu pe un scăunaș, aproape de

dânsul. Cum mi-o spus vorbele iste, am rămas pe gânduri. Și ce mi-o trecut prin minte, plângând i le-am spus.

— «Măi băete, măi, pe flăcăii ceia îi mână la moarte, ca pe vite, și dâșii merg, că așa-i legea, cum s'o dus și moșu-tău și nu s'o mai întors — că am avut un frate în dorobanți, de-o murit în bătălie — și tu măi băiete nici măcar cei trei ani nu vrei să-i faci. Tu ai fugit printre străini, m'ai lăsat singură cu grijile și necazurile, și dacă erai și tu om, azi ai fi dat meliția la spate, și ai fi venit acasă. Nu mai fugi, dragul mamei. Haide la cazarmie. Ți-i face pedeapsa și anii tăi și te-i întoarce, că poate mi-o lungi Dumnezeu zilele, să te văd mântuit și pe tine.» Când i-am spus eu lucrurile istea cum stătea colo lângă cuptor, numai o pus capul în piept și o 'nceput să plângă, că el o fugit, dar are inimă bună domnule căpitan.

Și asară am pornit și-am venit. Și acum rog bunătatea dumneavoastră pentru dânsul.

Apoi bătrâna se întoarce către băiat, și izbucnește în plâns :

— Rămâi dragul mamei, rămâi, că decât

ai umblă printre străini, și m'ai lăsa de izbeliște și de râsul oamenilor, mai bine ți-i face osânda și anii tăi, și bun îi Dumnezeu, te-i întoarce acasă.

Băietanul, pune capul în piept și răspunde cu glasul tremurat :

— *Ghine* mămucă, oi rămâne.

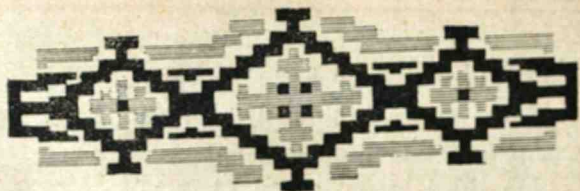
Mai stă o clipă așa ținând capul în jos, apoi se îndreaptă, își trece dosul mânei peste ochi, și spune, ofițerului :

— Rămân, să trăiți, rămân, că doar de asta am trecut înapoi Prutul.

PUIȘORII

Margaretei și Rodicilor.

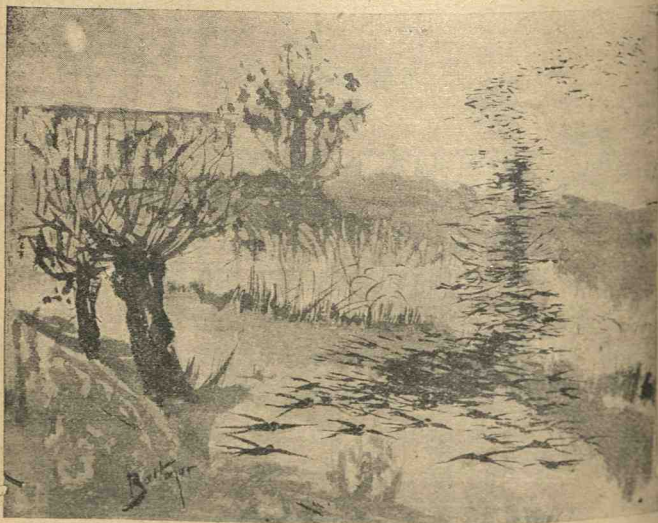
PUIȘORII

Supt lumina trandafirie a unui blând apus de soare, pământul pare adâncit într'o odihnă neclintită : frunzele ațipesc, pregătindu-se pentru tihnitul somn al nopții ; în depărtări miriștele scântează singuratece, ca niște țesături de fir ; iazul își așterne fața umedă, sorbind, până în adânc, din lumina asfințitului. Din jos din văi, răsună talanca ; iar pe deal, în vii, doinește fluerul.

În aer un popor întreg de rândunele se pregătește de plecare ; s'au adunat rând pe rând de prin părțile acestea, și de bucurie, în zbor nebun, străbat văzduhul ca niște săgeți. Atrase de întinsul sclipitor al iazului ele se lasă deasupra lui, ca o perdea, apoi răzlețindu-se în ciripiri ascuțite, se avântă cu toatele înspre păduricea de sălcii ; as-

cunzându-se rătăcesc prin frunzișul răcoros, apoi o iau dealungul miriștilor și iar se întorc în bătaia lină a aripelor.

De după deal vine în zbor rotat un uliu. Pasărea de pradă pare că nu ia în seamă

mulțimea păsărelelor călătoare. Ele îl zăresc; un strigăt de îmbărbătare și stolul întreg năvălește la luptă. Uliul ocolește iscusit prin aer și pierde cu repeziciunea fulgerului dincolo de deal. A scăpat! Rândunelele, vesele de această fugă, plutesc sus, crezând că

l'or mai vedeà ; zarea rămâne însă limpede și dânsule se întorc obosite de se înșiră pe vârful șurelor de paie...

Pe prispa casei, copilașul, numai în cămașuță, cu capul gol, urmărește de mult jocul stolului de paseri, printre care se află

și cei trei pui ai lui, din cui-bul de humă de supt streșină. li căpătase doar dela *mămuca* lui.

De câte ori erà neastâmpărat, mămuca îi ziceà : «Fii cuminte dacă vrei

să-ți dau puii, când or crește mari!»

Și el a fost cuminte, puii au crescut mari, dar în urmă au zburat! El îi văzuse cum au eșit zilele trecute de s'au jucat prin aer, dar par'că niciodată nu zburase mai mult ca astăzi.

Și-și cunoaște el destul de bine puii : sunt cei de la mijlocul șurei din dreapta, trei

unul lângă altul, sau cei de lângă aceștia, dacă n'or fi chiar cei de la capăt. Toți par'că samănă unii cu alții, și 's așa de sus, așa de sus!...

Păsărelele s'au odihnit puțin, apoi și-au șoptit nu știu ce, au scos un strigăt vesel, și s'au ridicat deodată cu toatele. Câteva din ele s'au despărțit pentru o clipă din stol, au atins ușor streșina casei, apoi s'au pierdut iarăși în mulțimea celorlalte. Puișorii copilașului își luau rămas bun de la el și de la cuibul lor de humă.

Stolul mai ocolî de vre-o două ori iazul, apoi se înalță, și pornî încet să lunece spre asfințit.

Copilașul privi lung stolul care se pierdea, ca o fluturare, în adânc, apoi duse mânușițele la ochi și începî să plângă.

Maică-sa aruncă furca și venî în fugă de-l luă în brațe : în cuvinte desmierdătoare îl întreabă ce are.

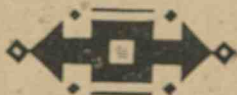
Copilul nici nu poate vorbi de atâta năvală de lacrimi. Întinde mâna spre cer, îi arată stolul care lunecă în zbor necurmat, și de abia îi poate șopti :

„Puișorii“

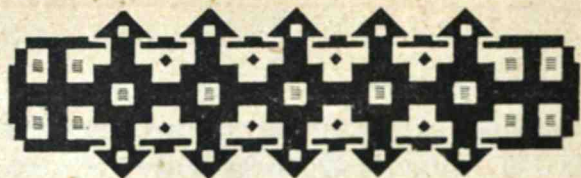
Mama îl strânge la sân, și-l sărută cu drag :

«Nu plânge puiul mamei, au să se 'n-
toarcă înapoi... la Primăvară.»

Copilașul se liniștește ; punând mânușița
deasupra ochilor, ca mămuca-sa, împreună
privesc stolul pe zarea depărtată a cerului.
Și lumina slabă a duiosului asfințit de toamnă
le înneacă ochii înrouați acum la amândoi.

LA MOARTE.

LA MOARTE

Cei doi vânători se întorceau osteniți, cu pălăriile pe ceafă, cu hainele desfăcute la piept ; câinii rămăseseră în urmă, vlăguiți, cu limbile scoase, cu picioarele însângerate de păiușul miriștilor pe întinsul cărora alergaseră o dimineață întreagă. Vânătorii mâncaseră în fugă, pe colțul unui șervet, friptura rece și pânea stropită de sângele unei prepelițe, și acum se gândeau la un loc de odihnă. În stânga se întindeau, în bătaia soarelui, miriștile strălucitoare ca și cum ar fi fost acoperite cu un colb de aur ; în dreapta, curgea Argeșul, pe al cărui mal se ridică o pădurice, care cotea odată cu râul și se pierde departe.

— Să mergem acolo, zise unul.

Și o luară deadreptul, urmați de câinii

cari călcau ferit, pe spinărișul mărunț al câmpului, ca și cum ar fi mers pe jăratec. În marginea păduriceii, chiar pe mal, supt ramurile dese ale unor mesteacănii, se desluși îndată o șandramă de scânduri. Vânătorii se apropiară ; un băețaș cu pantalonii suflecați mai sus de genunchi, cu capul gol, cu mâinile la spate, încordat pe picioarele desfăcute, subțiri și pârlite de soare, îi așteptă.

— Ce e aici, măi piciule ? Intrebă cel mai în vârstă.

Băețașul clipi din gene, și le aruncă o privire atât de repede, încât vânătorilor li se părură că din cei doi ochi sclipitori, zburară ceva, ca două găze, către dânșii. Odată cu privirea, dete și răspunsul :

— Zalhanaua.

— Zalhanaua ? Și cine taie vitele ?

Băețașul se clătină pe picioare și clipi iarăși :

— Eu.

Cellalt vânător se mâniè :

— Ia ascultă, nu umblă cu minciuni că-ți rup urechile.

Băețașul se încredință pe semne că cel

ce se răstise nu glumea. De data asta spuse adevărul :

— Neica Vasile taie vitele.

— Dar unde-i neică-tău Vasile ?

Piciul ar fi vroit să croiască iar o minciună, dar se vede că îi zbârnâiau încă în ureche vorbele de odinioară, își luă de seamă, și dete deslușiri.

— Păi, trebuie să vie și dânsul acuma, că o să taie vițelul cela din ocol.

Vânătorii trecură pe lângă băețașul, ce-i măsură din cap până 'n picioare, o luară pe supt copaci și când zăriră ocolul, se îndreptară într'acolo. În mijlocul îngrăditurii, sta, sub dogoreala soarelui de amiază, un vițel. Când simți că cineva îl privește, întoarse încet capul, cu botul umed, cu cele două cornițe de abia răsărite, și se uită cu ochii lui mari, blânzi și limpezi.

Vânătorii îl priviră puțin, apoi se duseră supt un mesteacăn mai lângă malul apei, își scoaseră puștile, torbele, patrontașele, și se întinseră jos. Câinii se așezară și ei alături; unul își puse capul pe o torbă, închise ochii și adormi cu botul între penele prepelițelor împușcate.

Supt umbra deasă râul curgea întunecat. Ici și colo, câte un gol din frunziș aruncă un ochi de lumină deasupra apei. Și în amiaza fierbinte, când nu se aude nici un zbor, nici un ciripit, clipocitul undelor se deslușeă ușor ca un răsuflet.

Vânătorul cel mai în vrâstă, începù să vorbească :

— Grozavă milă îmi fac bieteles vite, ce-și așteaptă moartea.

— Eu cred, răspunse cellalt, că ele nu sufăr decât în clipa când le vâră cuțitul, și atâta tot.

— Te'nșeli, răspunse bătrânul, animalele au o presimțire puternică. Lucrul acesta ți-l spun în deplină cunoștință.

Bătrânul scoase tabachera, răsuci o țigară apoi urmă :

— «Mă mutasem, or fi câțiva ani, pe o uliță lăaturalnică a orașului. Mă bucurasem de liniștea ce-mi surâdea într'un loc depărtat ca acela, într'o mahala în care companiile străine nu găsisese trebuință să întindă șinele pentru tramvai, iar automobilele n'aveau ce căută printre casele mici, ascunse de copaci, prin gropile pline de apa ce rămânea de la o

ploaie la alta. Pentru mine, care mă duc la cafenea din an în Paști, care nu prea iubesc nici teatrul, nici actrițele, ulița Vieței, așa se chemă ulița, eră însuși viața. Foarte bine. M'am mutat, și'n cea dintâi zi, nici nu mi-am așezat decât patul, ca să pot gustă pe deplin liniștea atât de dorită. Care nu-mi fu mirarea, când după câteva ceasuri zbie-retele unei întregi turme de oi, cu mieii după dânsa, și apoi ale unei alteia, și încă ale uneia, îmi spulberă pe rând nădejdea. Mă întrebam ce o fi căutând atâtea oi pe acolo? Iar noaptea, întreaga noapte, n'am putut închide ochii de tropotul tamaslăcurilor de vite, de strigătele văcarilor, de loviturile ghioagelor aruncate cu furie. Se 'nțelege, cum m'am sculat, am căutat să întreb, să mă deslușesc. Ce-am aflat? Ulița mea eră una dintre acele care încheiă drumul hotărât prin care trebuiau să treacă, spre zalhana, toate vitele de tăiat aduse din ceialaltă parte a târgului. Eram prăpădit! Dar plătisem chiria înainte și dacă pentru mine lucrul ăsta eră totul, pentru alții ar fi fost doar un prilej de răs. A trebuit să stau acolo, prietene, să mă înfund în fundul unei odăi

lăturalnice, ori de câte ori vroiam să citesc ceva; să tresar în fiecare noapte, de strigătele sălbatice ale văcarilor ce par' că îmi făceau în ciudă. Și am văzut un an întreg cum se duc la moarte bieteles vite nevinovate. Le priveam aproape zilnic, căci le duceă și ziua, când eră nevoie. Imprejurările m'au dus și la zalhana chiar. Și am băgat de seamă că toate au presimțirea morții ce li se pregătește. E altă ceva, dragul meu, să iei pușca la ochi, să tragi un foc, în pasărea care, stârnită de câne, n'are decât vremea să întindă aripele și să se înalțe într'un singur fâlfâit. Vânătorul bun n'are nimic ce să-și bănuiască. El are înăscut simțul acela care îndreaptă ochiul și-i trimite privirea odată cu glonțul, de lovește fără greș. — Deaceia nici-odată n'am umblat cu cârpacii ce chinuesc pasările, lăsându-le pierdute, zile întregi, prin miriști, ca să le mânânce furnicele de vii. — Aceia nu se deosebesc de văcarii ce-și rup ghioagele pe spatele bietului bou ce nu vrea să intre la moarte. Faptul însuși al morții nu m'a înspăimântat niciodată, nici nu mi-a sdruncinat sufletul; mijloacele prin care ajungi să omori, și vremea care o pui ca să îndeplinești acest

lucru, îți poate da numai cutremurul sufletesc. La om, frica o poți vedea mai ușor : în schimbarea feței ce însoțește umilirea ceia a trupului, care se sbârcește în tremur, și care tresaltă în țipătul ce scapă ascuțit din gâtul strâns de groază. La animale, aproape în totdeauna, frica o cunoști mai mult din ochi. Și nici-odată ochiul omenesc nu va putea arăta, cred, atâta groază cât va cuprinde acel al unui animal, care presimte primejdia. În ochii ceia mari și atât de frumoși ai boilor, frica se zărește ca ceva tulbure ce înneacă privirea, apoi, după clipitul genei, îl lasă iarăși curat, sticlos, încremenind pleoapele. Și iarăși isvorăște din adânc ceața, și clipitul genei lungi și arcate pierе repede ca și cum ar vrea să alunge o vedenie, răsărită deodată din pământ. Atunci boul se oprește, iar vacarii lovesc cu ghioagele și el pornește amețit înainte... Dar niciodată n'am văzut presimțirea morții, și groaza mai adâncă, la un animal, ca în împrejurarea următoare. Într'o dimineață de toamnă porneam la vânatoare. O negură groasă se lăsase umedă, ca o pânză peste tot. Nu zăream decât la câțiva pași înainte; mă înădușeam, iar picioarele îmi lunecau

pe mîzga uliței. Mă gîndeam să mă întorc, când lângă mine trecu un țaran ce ducea de funie un bou; un băețaș, copilul țaranului, venea mai în urmă, așternînd la fiecare pas, cu iușca ce ținea în mînă, câte o lovitură, pe spatele bouului ce nu prea vroia să meargă. Mă uitam după ei, — îl duceau să-l taie. Deodată bouul se opri. Degeaba îl lovea băețașul cu iușca, degeaba trăgea țaranul de funie. Bouul își încordase gâtul, și cu capul în piept se pironise locului. M'am apropiat de ei.

— «Haram năravit,» îmi spuse țaranul.

Și desnădăjduit, își scoase cureaua lătă dela brâu, și cum sunt toți la furie, începui să-l lovească peste cap, peste ochi, unde nemereă. Atunci bouul închise ochii, se lăsă în genunchi, apoi întinse gâtul și scoase un răget adînc, înspăimîntător de dureros. «Năravul» lui eră presimțirea morții. Țaranul îi mai dete câteva picioare, băiatul găsi undeva un par, loviturile curgeau, bouul se sculă, și amețit porni înainte. Rămăsesem împietrit, nici măcar nu avusesem puterea să-i opresc ca să-l mai bată. Și am stat de m'am uitat cum se ștergeau în ceață căteși

trei: trupul greoi și îndurerat al bouului, țăranul pe care nevoile poate că-l mânau să-și vândă sprijinul, copilul care la fiecare pas așterneă câte o lovitură pe spatele vitei lângă care crescuse, cu care se jucase, serile, când se întorceau dela câmp.»

Vânătorul tăcù. Apoi după câteva clipe, un glas puternic se auzi strigând la băiat.

— Mă Niță adă vițelul.

Vânătorii se sculară, își petrecură pe după umeri puștile și torbele, se încinseră cu patronașele, șuerară câinii, și porniră în zalhana. Intrară înăuntru și se duseră pe podișca întinsă, cu scândurile rărute, deasupra apei. Băețașul aduse vițelul de funie. Vițelul se opri domol, cu ochii mari, peste care par'că se așternuse ceva pe care clipitul pleoapelor vroia să-l șteargă.

Casapul se puse drept în fața vițelului, îi luă capul în mâni, ca și cum ar fi vrut să-l privească bine, apoi scoase repede junghiul din teaca de lemn ce o avea în brâu, și cu o sclipire ca de fulger îl infipse între cornițele de abia răsărite.

Vânătorii nu avuseseră vremea să vadă decât rostogolirea moale a vițelului.

Și pe când băețașul se lăsă pe vârful picioarelor să privească țintă la tresărirele ușoare ale trupului, dinșii plecară repede.

NEGUSTORUL MEREMET

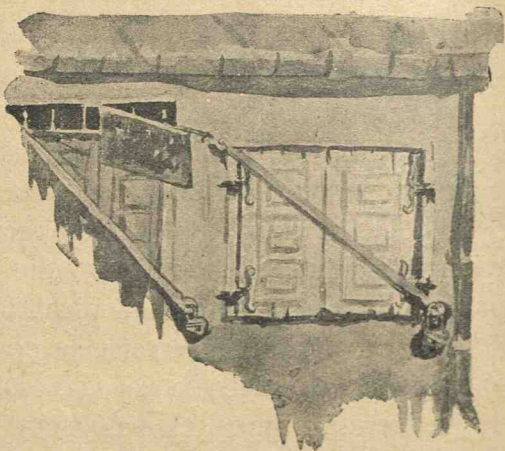
NEGUSTORUL MEREMET

Dugheana negustorului Meremet are acoperișul dintr'o apă, streșina eșită mult în afară, iar șindrila ascunsă supt un mușchiu cãrnos și verde, din care ploaia se strecoarã, picãturã cu picãturã, ca dintr'un burete. Gura și ferestruiele podului sunt tivite, pe de margini, cu o crestãturã de lemn, lucratã frumos, ca o horbotã. Fața dughenei, cu pereții înguști, coșcoviți de ploi, deschide golurile ferestrelor, peste care se așează noaptea obloanele grele, ce slujesc ziua drept tãrãbi; între ele, se desface în douã, ușa, — îngãduind sã se vadã brãțãrile de fier prin care se înmãneacă stinghia de stejar, ce-o zãvorește. Ca parte mìnunatã, ce face sã întãrzie bãeții dela școalã, acoperãmãntul are în dreapta streșinii, un

zarzăr, — răsărit acolo cine știe cum! Primăvara aceasta e a treia, de când copăcelul e încărcat cu floare.

Din dosul dughenei se prelungește, în dâmb, curtea cu acareturile: grajduri pustii;

poduri fără fir de fân; șuri goale, fără uși, prin care se încuibă în vreme de toamnă vântul, iar eara viscolul cu șuerul lui înfiorător. Un șir de odăi dărăpănate arată rui-
nele hanului de altădată. Meremet ținuse și han; în încăperile acestea mișunase toată negustorimea care împânzise pe vremea aceea drumurile Moldovei.

Singura odaie ce putea fi locuită era cea din față. Dar și dansa! Din bagdadia podită, carii măcinau o făină gălbuie, ce se cernea, ușoară, peste marfă și dușumea; când suflă vântul, prin golurile ferestrelor, învâlmășea făina în aer, și ascundeă odaia într'un nor. Din colțul din stânga se desprindea soba înegrită de fumul strecurat prin toate crăpăturile ce-i eșise înainte în calea lui către cer. Pe perețele din stânga erau rafturile, — de abia se mai țineau în scoabele roase de rugină. Pe aceste rafturi se odihneau șaiacurile și pânzeturile, — în aceeași față amândouă, — nohotie. Pe perețele dinspre răsărit — icoanele, la o parte pe o policioară candela, totdeauna aprinsă. Dedesuptul lor, raftul cu lucrurile cele mai scumpe: câteva șaluri turcești, cașmiruri, fesuri, — marfa adusă, altădată, numai pentru fețele *simandicoase*. Acesta era raftul boierimei, privilegiat și binecuvântat par'că de către sfinții de deasupra. Intre obloane și ușă, pe sfori, de toate: curălării, harapnice cu șfichiuri de plumb, pungi, pene de păun, chimiruri și câte încă; țintuite mai bine, câteva cobze. De jur împrejurul rafturilor, rânduite ca niște

divanuri, lăzile de Braşov, cu flori late cât palma. În păretele din fund uşa, îngustă ca de clopotniţă, ducea în ogradă.

În dreapta uşei, câteva scânduri aşezate pe două capre; deasupra un mindir, — patul negustorului. Mai în faţă, teigheaua; când printr'o întâmplare se ştergea colbul de deasupra ei, lemnul răsăriă galben ca chihlimbarul, lustruit de mânele atâtor băeţi ce socotise pe dânsul cu plumbul lor lătăreţ. Negustorul se uită atunci îndelung la ţifrele mărunte, încâlcite, aruncate acolo de cutare ucenic, al căruia fel de a scrie el şi-l aducea aminte!... În dugheana aceasta îşi purta paşii negustorul Meremet: un trup supt de bătrâneţe, învălit în antereul lung, cu mâneci largi, strâns la mijloc printr'un brâu de păr de cămilă; faţa spână, uscată şi încreţită ca o smochină, din gălbeneala căreia nu puteau sticli ochii stinşi. Şapca, cu cozoroc verde, sfârşiă oarecum trupul, oprindu-l par'că să mai răsară din subţimea lui.

* * *

Deprins să trăiască în acest loc, an de an, optzeci şi mai bine, lui Meremet nu

numai că nu i-ar fi trecut prin gând nevoia unei meremetisiri a dughenei, ca cele multe din alte vremuri ce-i atrăsese porecla, dar i se părea că locuința e tare ca și altă dată, că până și hanul din ograda acoperită cu brusturi, e gata să primească, pe porțile largi deschise, brașovencile pline cu mărfuri.

De câte ori, de pe scăunașul lui, din prag, nu revedea trecutul, de parcă-l trăia!

... Ulița tremură în zumzet,—o coardă! Pe podul de lemn trec caleștile în mersul domolit al cailor; boerii privesc zâmbitori spre negustorul ce se pleacă până la pământ. Unii se opresc în dreptul dughenei mici. În schimbul mărfii strălucesc galbenii fără tocmeală... Departe, după grădina postelnicului Nicoară, privirea fuge, hăt, în colo! Șesul Bârladului se desvelește verde, neted; până la dânsul, prin mănunchiurile de salcâmi înfloriți, curțile cu acoperământurile roșii. Pe șoseaua albă șiruri de chervane. Ei! ce vuet, cum mișună lumea! Ce să fie? Norodul se strânge în fața dughenei celui mai iubit negustor din târg. Tocmai din capătul uliței se aude scârțâitul roților gemând supt încărcătură. Ba și gla-

surile chirigiilor : «Hii căluțule !... Hii, cu tata, hii!» Se zăresc mai bine trupurile vânjoase, căciulile țuguiate, puse pe-o ureche. Bicele pocnesc ca petițele. — Vine marfa de la Brașov ! Negustorul tânăr, vioiu, cu cei opt ucenici, ese în ușa dughenei, întru întâmpinare.

— Cu bine te-am găsit jupâne !

— Și cu bani, și cu voie bună, feții mei !

Marfa o descarcă așa : Negustorul stă lângă căruța, de primește bucată cu bucată, un băiet în ușa, ceilalți rânduți până la rafturi.

— Incă o bucată de pânză, jupâne.

Căraușul îi face vânt, negustorul o prinde, o pune în zare, o achipuie între degete, apoi o svârle băiatului din ușa, și strigă :

— Bunăă; alta !

Valurile sboară din mână în mână, iar norodul face glume. După ce se mântue cu descărcatul, chervanele trag la han ; în ogradă se fac focuri și chefuesc. — negustorul, căraușii și băeții, laolaltă — până noaptea târziu.....

Acum, în urmă, un singur om mai călcă pragul dughenei: conul lordache Iovu. De două ori pe lună, regulat, aruncă cei câțiva galbeni, *pensia* negustorului scăpătat. Când venea, totdeauna pe jos, negustorul îl zărea de departe; se ridică repede de pe scaunel, și se învârtea prin dugheană, ca și cum ar fi vrut să o pregătească pentru musafirul ce avea să primească. La ușă, conul lordache se plecă puțin, să intre. Lui Meremet i se ridică sângele, cât mai avea, în obraz; simțea cum îl cuprinde o căldură isvorâtă din piept; se chinuia să scoată câteva cuvinte de bună venire, bolborosea, nu era în stare; la urmă se repezea de sărută mâna boerului și ochii i se umezeau.

Tot atât de înduioșat era și Conul lordache. Ii plăcea dugheana asta cu toată sărăcia și ruina ei; i se părea răsărită din pământ ca o floare sălbatecă, sdrențuită de spini...

— Ce mai faci, negustorule?

Meremet tușiă, se înneacă, de abia putea să îngăime:

— Bine... mulțumim... Măria ta.

Boerul se așeză pe scaun, ducea batista

la gură, — colbul îi făcea rău, — luă din buzunar țidula pe care însemnase de-acasă cumpărăturile, o ducea în dreptul ochilor, și porunceă.

Pe când negustorul se tăbârcea să scoată marfa, să o scuture cu măturîța, conul lordache se prefăcea că nu vede nici colbul, nici rosăturile șoarecilor; i-o laudă:

— Bună pânză ai, negustorule; uite vezi, tare bună pânză ai dumneata.

Lui Meremet iar îi năvăliă căldura din piept în față, și iar se sileă să mulțumească.

Apoi, din fișicul de tinichea îmbrăcat în piele de marochină roșie, galbenii cădeau strălucitori, zingănind pe tejghea.

Numai așa puteă trăi, de azi pe mâne, negustorul Meremet.

Intr'o dimineață negustorul stătea ca de obicei pe scăunașul lui, în prag. Un om se repezi pe lângă dânsul în dugheană. Numai după ce intră băgă de seamă că stăpânul e în ușa. Eră vâtaful conului lordache.

— A murit boerul.

Dintru'ntăi negustorul părû că nu in-

țeleg; apoi toată vloga i se scurse par'că din trup, și se rezimă cu spatele de perete. Cu o seară mai înainte boierul fusese la el.

— «Am avut treabă prin târg și m'am repezit pe la dumneata. Dară vrei să-l vezi, haide.» Fără să mai aștepte răspuns, omul eși pe ușă tot atât de grăbit. Ce putere ascunsă ridică pe negustor și-l îmbrânci pe urmele vătafului?

De treizeci de ani, de la moartea nevastei lui, negustorul nu mai călcase ulițile târgului. Pe unde mergea nu-și dedea seama; casele, de la ferestrele cărora priviri întrebătoare se îndreptau spre dânsul, nu le cunoștea. Dar mergea fără să simtă oboseală. Par'că visă.

S'a deșteptat lângă sicriul în care conul lordache Iovu stătea cu ochii închiși, cu fața suptă, liniștită, ca, într'un somn adânc.

A stat mult acolo, la picioarele binefăcătorului.

Și cum stătea singur, cu sufletul strâns de durere, deodată i se părù că dintr'un colț al odăiei, răsare un glas domol, iubit: «Ce mai faci, negustorul?» Atunci negustorul se prăbuși în hohote de plâns peste

sicriu, sărutând picioarele celui ce nu mai putea simți căldura iubirii lui.

Spre seară, patașca veni să poarte, între cei patru îngeri poleiți, pe conul lordache, spre rohatcă; deacolo, aveau să-l ducă în trăsură, să-l îngroape la moșie.

Negustorul, istovit de puteri, rămase singur. Cine s'ar mai fi gândit la el! De abia pășind eși pe poartă; o luă drept înainte, pe unde credea că venise. Intr'un colț de uliță se opri. Pe unde să apuce? La întâmplare, spre stânga. Se rătăci. Niște copii eșiau dela școală. Il înconjurară țipând:

— Negustorul Meremet! Negustorul Meremet! Stafia măă, stafia!

Bătrânul se lipi de un gard, tremurând, căutând să se apere. Se rugă să-l lase în pace. Dar copiii începură să urle și mai tare; unul dintre ei îl trase de antereu; negustorul căzù jos. Un băețaș mai răsărit îi dădù la o parte:

— Lăsați-l mă, săracul, nu vedeți că plânge?

Din ochi, lacrămile lunecau în șir pe obraz, scurgându-se jos, pe pământ, unde căzuse cu capul.

Copiii se liniștiră ca prin farmec ; îl ridicară, îl duseră acasă, depărtându-se apoi în liniște.

Meremet rămase, buimăcit, în ușa. Nici nu-și dete seama că dugheana fusese deschisă, singură, o zi întreagă. Privi în lături ; cele două magazii mari, ce se înălțau în fața dărăpănăturii lui, i se păreau până la cer. Il cuprinse un fior de frică. Intră înăuntru, închise obloanele, ușa, și se culcă.

Vecinii aflaseră îndată că sprijinul negustorului se dusesse. Dar cel ce se bucură mai mult eră jupânul Avrum, care de mult își pusese în gând să ridice, pe locul dărăpănăturii lui Meremet, o dugheană ca ceea pe care o aveă acuma peste drum. Planul eră iscusit : mușteriul care i-ar fi scăpat din mână, nemeriă peste drum la băietul lui. Ce chipir gândiă Avrum, încredințat că treaba eră ca și făcută. De aceea, nu după multă vreme dela moartea conului Iordache Iovu, răsări într'o spre seară, în pragul negustorului, ce sta pe scăunaș, lângă ușa.

— Bună vremea, moș Meremet!

Meremet rămase nedumerit, ca în preajma

unui om pe care nu-l mai văzuse niciodată. De unde ieșise ființa ceia, înfășurată într'un caftan lustruit, ca o piele de șarpe, cu perciunii încolăciți pe lângă urechi, izvorâți de supt pălăria naltă, neagră ca mangalul?

— Ce mai gândești dumneata, moș Meremet? Ce mai gândești?

Negustorul clipi din ochi, — ar fi vrut să alunge vedenia ce-l chinuia; apoi, când îi deschise pe acelaș chip roșcat, se sculă, duse scăunașul înăuntru, și zăvori dugheana. Privirile pizmașe parcă-l urmăreau prin scânduri.

A doua zi Avrum prinse pe negustor lângă tejghea. Lunecase până în mijlocul odăii, și spusese cu glasul trăgănat, ca și cum i-ar fi fost lene:

— Bună vremea, moș Meremet!

Meremet tresări, i se opri răsufletul, se sprijini să nu cadă. Nu putea scoate o vorbă.

Avrum nici n'avea nevoie de răspuns. Își puse mânele în șolduri și începù a se învârti în loc, uitându-se împrejur. Vorbi tot el:

— Dumneata faci bine, dar dugheana dumitale nu face deloc.

Apoi încredință printr'un jurământ:

— Pe Dumnezeuul meu!

Urmă să vorbească:

— Vai! vai! vai! dugheana dumitale-
tare ruinată! Bagdadia mă mir că ține; pă-
reții îs puhavi, moș Meremet. Uite la fe-
reastă, — aceea nu-i tencuială, îi bumbac.
Un vânticel și gata, te suflă de pe fața pă-
mântului! Și ușa-i bortelită, și...

Nu sfârși ce aveà de spus, se apropiè de
raftul cu postavuri și-l sgâlțâi cu amândouă
mânele. Raftul se dezbinâ, scârțâind, mai să
cadă.

— D'apoi raftul! Raftul se ține în pi-
cioare ca Hraștină, bețivul.

Și se depărtă, venind grăbit, către ne-
gustor.

Meremet rămăsese împietrit.

Avrum duse o mână la spate, pe cealaltă
o vâri în brâul negru ce-i ținea, strâns pe
trup, halatul, apoi întinzând gâtul și pornind
puțin umărul drept înainte, șopti ca și când
n'ar fi vrut să-l audă alții:

— Știi ce m-am gândit eu, moș Mere-
met? Pentruce nu ai vinde dumneata du-
gheana? Nu zău! Ai luà câțiva galbeni noi-
nouți, și-ai trăi foarte frumos. Ce mai la

deal la vale, iaca, și-o cumpăr chiar eu. Nu face, dar eu o cumpăr. Îți dau pe dugheană, fără marfă, treizeci și cinci de galbeni.

Meremet stătea în aceeași nemișcare; parcă-i secase izvorul glasului.

Avrum îi vorbi mai grăbit:

— Nu-i așa că nu crezi? Nici nu-i de crezut! Iacă pe dărăpănătura dumitale, eu îți număr treizeci și cinci de galbeni. Mă duc. Te las cu bucuria. Mâne facem târgul.

Lunecă tot atât de ușor precum venise, cu umărul drept înainte, cu gâtul întins, cu fața scaldată într'un zâmbet șiret...

Negustorul își veni cu încetul în fire. Întins pe pat se liniști oarecum. Minteaa i se limpezi. Înțelegea acuma pe deplin scopul vrăjmașului ce-l urmăria cu atâta stăruință. Și deodată i se desvăli în minte câteva icoane de demult, tare de demult!... Un bătrân puternic, vioiu — tatăl lui, negustorul Niculiță... Și'n urmă, tot pe acest bătrân, slăbit de boală... Patul de moarte... Cele din urmă cuvinte: «Să păstrezi ce-ți las, băiete.» Această amintire îl tulbură iar. Nu, nu, Doamne ferește, nu și-ar fi vândut el dugheana. Aici murie sălta lui, aicea trebuia

să moară și dânsul. Eră o minciună tot ce spusese Avrum. Dugheana lui e bună, raf-turile-s trainice.

Dar par'că tot i se strecurase îndoiala în suflet.

Negustorul se sculă de se duse tiptil pe lângă păreți. Se uită bine la crăpăturile largi, de intră degetul prin ele; pipăi tencuiala, mâna i se îngropă într'însa. Cuvintele vrăș-mașului îi răsunau la ureche: «li moale ca bumbacul, moș Meremet.» Se uită de jur împrejur, se vârî pe după lăzi, cotrobăi pe după pat, și de abia acum băgă de seamă cât de încovoiat eră păretele lângă care dormea de cincisprezece ani! li fu frică să sgâlțâie raftul; își aminti cât se clătinasă de tare subt brațele osoase ale lui Avrum. Se ghemui iar pe pat.

Trebuiă să facă un meremet, ca cele de altădată. Dar cu ce? Și-i răsări deodată chipul conului Iordache. La dânsul are să ceară. Parcă-l vedeă în capul uliței, uitându-se drept înainte, venind să plătească galbenii obișnuiți. Dar în aceiași clipă se întrupă alături fața celuiilalt boier, fața se-

nină a conului Iovu, dormind liniștit, în sicriu, somnul de veci.

Un gemăt adânc zdruncină pieptul negustorului, și un plâns sfâșietor îl cuprinse.

Adormi târziu. Il munci un vis grozav: ... Părea că e pe scăunașul lui; un străin intră pe lângă dânsul în dugheană. El se scoală și se ia după străinul care se întoarse cu o față neagră-neagră, cu ochii ca două flăcări. Intinzând degetul îi arată teigheaua. Pe teighea, cu mânele cruce pe piept, sta întins în sicriu conul lordache Iovu. «Acum să mori și tu» îi strigă străinul, și cu niște brațe ce se întind până la rafturi, sgâlțâie dugheana care se prăbușește peste el. . .

Meremet se trezi tremurând, scăldat în sudoare, cu privirile rătăcite în întunerecul odăii lipsite de lumina candelăi ce uitase să aprindă.

Se făcu ghem, așteptând clipă cu clipă venirea zilei.

Se luminase. Negustorul, galben ca un mort, de abia aprinse candela și deschise ușa. Plouă. Un vânt rece îl lovi, în față, il

mai trezi. Se așeză pe scăunaș, în dosul tejghelei, căci îl cuprinsese frigul. Nu mâncă nimic toată ziua, nici nu putu toarce un gând mai liniștit. O frică neînțeleasă îi strângea sufletul.

Spre seară, îl scoase din amorțeala aceasta glasul lui Avrum.

— După față văd, moș Meremet, câtă bucurie ai dumneata de târgul nostru. Foarte bine...

Dar nu mai putu urmă căci, ca prin farmec, trupul lui Mermet se învioră subt înboldul unei furii grozave, și ca și cum ar fi fost vorba să-i ia chiar acum dugheana, se repezi ca o mătă, și apucă pe Avrum de gât, sgâlțându-l, cum sgâlțâise dânsul raftul.

— Nu vând, nu vând nimic.

Avrum simția cum îi fuge sufletul subt cleștele degetelor bătrânului desnădăjduit, se smunci cu toată puterea, svârlind, până lângă sobă, pe negustor, și fugi spre ușă. Aici se opri, privi spre bătrânul rămas întins pe dușumea, se repezi înapoi, îl lovi cu piciorul și strigă :

— Na ! câne, câne !..

Apoi plecă blestemând în limba lui...

Căzând, Meremet se lovisc cu capul de colțul unei lăzi; o șuviță de sânge i se scoborâ dealungul obrazului. În pânțec simțî o durere mare, iar deasupra tâmplei drepte ca o împunsătură de ac. Apoi nu mai știu nimic...

Inoptase de mult când de abia putu să se tragă spre a împinge ușa și obloanele, apoi până la pat, pe care, după multe încercări, izbuti să se suie.

Puterile i se sleise cu desăvârșire. Încordarea ce făcuse ca să se culce îi deschisese rana. Dureri nu mai simțî. I se pareă ca o gâdilitură dulce, lunecarea caldă a sângelui în lungul feței. Rămăsese nemîșcat, cufundat într'o dulce ușurare, — o plutire pe o apă liniștită ce-l purtă la vale... Par'că dormî și par'că nu... Nu, nu dormî... Cum să doarmă ziua: soarele strălucește puternic înălbînd, ca pe un bulgăre de argint, dugheana meremetisită, ridicată din nou, ca o floare, sub îngrijirea unor mâni de mamă... Ce multă marfă! Valurile de pânză au luat și ele, pesemne, ceva din razele soarelui, — sclipesc... chervanele des-

cărcate s'au orânduit în ogradă ; în han mișună negustorimea... De unde a răsărit Gherase, ucenicul ?... Ce lumină ! Luciul ei îneacă totul, nu te mai poți uita. Un singur chip rămâne în urmă, deslușit. Cum să nu cunoască ochii ceia adânci, duiosi, cari-privesc ; buzele care-i zâmbesc binevoitor ! Cum să nu cunoască pe conul lordache Iovu !

— «Ei, ți-ai văzut dugheana ca și odinioară, negustorule. Acuma, hai cu mine.» Și luându-l de braț conul lordache îl duce pe o cărare de zarzări înfloriți... Mergeau unul lângă altul, și pe măsură ce înaintau i se părea că se topește cu încetul, că-i rămâne tot mai puțin din trup,... tot mai puțin... că nu-i mai rămâne nimic.

O tremurare a feței, ca o adiere, și atât.

CUPRINSUL

	<u>Pagina</u>
Cea d'intâi durere	5
Țigășul	17
Tată	27
Ochiul lui Turculeț	41
Vierul	53
În ajunul anului nou	69
Întâmplarea	81
~~Innecatul~~	93
La vorbă, într'o seară de eamnă	105
Uitat	119
Cine a iubit-o!	131
Moștenitorul	145
Frați	153
Grușan	163
Flămând	181
Patima	193
Părtașul	205
Fugitul	215
Puișorii	223
La moarte	231
Negustorul meremei	243

**BIBLIOTECA CENTRALĂ
UNIVERSITARĂ
BUCUREȘTI**

ERATĂ

La pag. 234, rândul 15, să se cetească, adăogat, astfel:
*«Lucrul acesta ți-l spun în deplină cunoștință a unor în-
tâmplări petrecute multă vreme supt ochii mei.»*

